T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK VE AVRUPA BİRLİĞİ DÜZENLEMELERİ IŞIĞINDA ELEKTRONİK PARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdüssamed KAHRAMAN

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK VE AVRUPA BİRLİĞİ DÜZENLEMELERİ IŞIĞINDA ELEKTRONİK PARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdüssamed KAHRAMAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi A. Oğuzhan HACIÖMEROĞLU

Ankara, 2019

ONAY SAYFASI

Abdüssamed Kahraman tarafından hazırlanan “Türk ve Avrupa Birliği Düzenlemeleri Işığında Elektronik Para” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Dr. Öğretim Üyesi A.Oğuzhan HACIÖMEROĞLU	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet KODAKOĞLU	Selçuk Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım

BEYAN

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

İmza

Abdüssamed KAHRAMAN

Değerli Eşim Feyza, Kıymetli Çocuklarım Habibe Betül ve Ahmed Selim'e

TEŞEKKÜR

Yazar, danışmanı Dr. Öğretim Üyesi Oğuzhan Hacıömeroğlu'na tüm araştırma boyunca süren rehberlik, tavsiye, tenkit ve destekleri için sonsuz teşekkür ve şükranlarını sunar.

Yazar, ayrıca Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Bedii Kaya'ya tez konusu seçimi ve öncesinde sunduğu tüm destekleri için teşekkür eder.

Tez süresince herhangi bir desteğini esirgemeyen Ömer Salha'ya teşekkürlerini sunar.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI ii
BEYAN iii
TEŞEKKÜR v
İÇİNDEKİLER vi
ŞEKİLLER LİSTESİ ix
SİMGELER VE KISALTMALAR x
ÖZET xi
ABSTRACT xii
1. GİRİŞ 1
1.1. Konunun Önemi 1
1.2. Konunun Takdimi ve Sınırlandırılması 2
2. GENEL OLARAK PARA 4
2.1. Paranın Tanımı 4
2.2. Paranın Fonksiyonları 5
2.2.1. Para Bir Hesap Birimidir 5
2.2.2. Para Bir Değişim Aracıdır 6
2.2.3. Para Bir Değer Birikim Aracıdır 6
2.3. Paranın Özellikleri 6
2.3.1. Taşınabilirlik 6
2.3.2. Homojenlik 7
2.3.3. Bölünebilirlik 7
2.3.4. Taklit Edilememe 7
2.3.5. Değerini Koruma 7
2.3.6. Genel Kabul Görme 8
2.3.7. Dayanıklılık 8
2.3.8. Merkez Bankası Tekeli 8
2.4. Paranın Tarihçesi 9
2.4.1. Trampa Sistemi 9
2.4.2. Mal Para Sistemi 10
2.4.3. Madeni Para Sistemi 11
2.4.4. Kâğıt Para Sistemi 11

3. ELEKTRONİK PARANIN HUKUKİ ÇERÇEVESİ 14
3.1. Elektronik Paranın Tanımı 14
3.2. Elektronik Paranın Tarihçesi 17
3.3. Elektronik Paraya İlişkin Hukuki Düzenlemeler 18
3.3.1. Hukuki Düzenlemelerin Genel Tanıtımı 18
3.3.2. Hukuki Düzenlemelerde Öne Çıkan Hususlar 30
3.4. Elektronik Para Kuruluşları 41
3.4.1. Elektronik Para Kuruluşu ve Elektronik Para İhraççıları Arasındaki İlişki 43
3.4.2. Elektronik Para Kuruluşları ve Kredi Kuruluşları Arasındaki İlişki . 45
3.4.3. Elektronik Para Kuruluşlarının Kurulma Şartları ve Diğer Yükümlülükleri 47
3.5. Elektronik Paranın Özellikleri 50
3.5.1. Hukukî Bakımdan Sahip Olması Gereken Özellikler 51
3.5.2. Sistemsel Bakımdan Sahip Olması Gereken Özellikler 56
3.6. Elektronik Paranın Avantaj ve Dezavantajları 60
3.6.1. Elektronik Paranın Avantajları 60
3.6.2. Elektronik Paranın Dezavantajları 62
3.7. Elektronik Paranın Diğer Ödeme Sistemleri ile Mukayesesi 64
3.7.1. Nakit 64
3.7.2. Havale ve Fon Transferi 67
3.7.3. Çek 68
3.7.4. Kredi Kartı 69
3.7.5. Banka Kartı 71
3.7.6. Kripto Paralar 73
3.7.7. Ön-Ödemeli Telefon ve Ulaşım Kartları 78
4. ELEKTRONİK PARA ÖRNEKLERİ 80
4.1. Dünya 81
4.1.1. Mondex 81
4.1.2. E-cash (Digicash) 82
4.1.3. Netcash 82
4.1.4. Cybercash 83
4.1.5. Cybercoin 84
4.1.6. Visa Cash 85

4.1.7. First Virtual 85
4.1.8. PayPal 85
4.1.9. Millicent 86
4.1.10. Proton 87
4.1.11. GeldKarte 87
4.1.12. Moneo 88
4.1.13. Danmont 88
4.1.14. CheckFree 88
4.1.15. Minipay 88
4.2. Türkiye 89
4.2.1. Belbim Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş. 91
4.2.2. Birleşik Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para A.Ş. 91
4.2.3. Cemete Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş. 92
4.2.4. D Ödeme Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş. 92
4.2.5. Hızlıpara Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para A.Ş. 92
4.2.6. İninal Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş. 93
4.2.7. Papara Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş. 93
4.2.8. Turk Elektronik Para A.Ş. 94
4.2.9. Turkcell Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş. 95
4.2.10. Vodafone Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş. 95
4.2.11. Wirecard Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş. 95
5. SONUÇ 96
6. KAYNAKÇA 98
7. EKLER 106
EK-1. Özgeçmiş 106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Elektronik Para kullanımına ilişkin üç sözleşmeli sistem..... 51

SİMGELER VE KISALTMALAR

A.Ş. : Anonim Şirketi

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ATM : Automated Teller Machine

BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

bkz. : Bakınız

EFT : Electronic Fund Transfer

POS : Point of Sale

PTT : Posta ve Telgraf Teşkilatı

s. : sayfa

TCMB : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TDK : Türk Dil Kurumu

UYAP : Ulusal Yargı Ağı Projesi

vd. : ve devamı

ÖZET

Para, insanlık tarihi boyunca önemini koruyup artırmış bir meta olarak günümüze kadar serüvenini sürdürmüştür. Bugüne gelene kadar para birçok farklı şekil almıştır. Para öncesi zamanlarda insanlar ödeme işlemini trampa usulü ile gerçekleştiriyorlardı. Zamanla herkesin ihtiyacı olan belirli malların öne çıkmasıyla trampa sistemi mal para sistemine evrilmiştir. Mal para sisteminde de dayanıklılığı sebebiyle değerli metallerin öne çıkmasıyla birlikte insanlar kullanımından ayrı bir şekilde bu metallere zatî değerler atfetmiş ve bu da madeni para sistemine geçişi doğurmuştur. Bir noktadan sonra madeni paraların taşınması ve güvenliği sorun teşkil etmeye başlayınca madeni paraların temsili olarak banknotlar basılmış, son olarak da kâğıt paraların temsil özellikleri kaldırılarak kendiliğinden değerlerinin olduğu kâğıt para sistemine geçilmiştir. Geçtiğimiz 40 yılda paralar kâğıt hallerinden yavaşça soyutlanarak dijitalleşmeye başlamıştır. Banka hesaplarındaki rakamlardan ibaret paralar elektronik kartlar aracılığıyla kullanılmaya başlanmıştır. Bu akımla beraber ortaya çıkan elektronik para da günümüze kadar işlerliğini artırmıştır. Elektronik para hususunu düzenlemek adına ülkemizde kısa zaman önce yasalaştırma çalışmaları yapılmış ve konuya ilişkin kanun, yönetmelik ve tebliğler çıkarılarak hukukî altyapı oluşturulmuştur. Tezin amacı ülkemizdeki ve Avrupa'daki düzenlemeler bağlamında henüz yeni sayılabilecek elektronik para kavramını inceleyerek mahiyetini açıklamaktır. Tez kapsamında öncelikle para kavramı kısaca incelenmiş arkasından elektronik para kavramı; tanımı, özellikleri, örnekleri ve hukukî düzenlemeleri üzerinden açıklanmıştır. Hukukî düzenlemeler kısmında Avrupa Birliği düzenlemeleri ve ulusal düzenlemelerimiz incelenerek aralarındaki benzerlik ve farklılıklar irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Para, Elektronik Para, Kripto Para, Ödeme Sistemleri

ABSTRACT

Throughout human history, money has been and still is a commodity that keeps and increases its importance. Up to the present it had a variety of forms. Before money people used barter method to make payments. Over the time majority of people needed same things, therefore turning barter method obsolete, and thusly barter method evolved into commodity money. In commodity money system some precious metals came forward because of their durability. After then, people started to give value to these metals apart from their function and this leads people to metallic currency. At some point carrying and protecting these metals have begun to constitute a serious problem and people started using banknotes to represent them. After some time, representation function phased out and banknote became valuable by itself, therefore paper money system emerged. Couple of decades ago money have begun to digitalize. Money, which is no longer a concrete material but a number of digits on bank accounts, is used by electronic cards. Electronic money has emerged in this flow and got people's interest in a short time. To regulate electronic money, legislation efforts has been started years ago and law, regulation, communiqués have been made and legal infrastructure of the concept have been constituted. Purpose of this thesis is to examine the relatively new concept of electronic money through both national legislations and European Union Directives. In this thesis, first the concept of money is examined briefly and then the concept of electronic money clarified through its definition, features, examples and legislations about the issue. In the legal aspect of the thesis European Union Directives and Turkish regulations about the issue are explained and compared with each other.

Keywords: Money, Electronic Money, Crypto Money, Payment Systems

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Uzun zamandır insanoğlunun hayatında bulunan para, çeşitli formlarda karşımıza çıkmıştır. Paradan önce trampa yöntemiyle alışverişini sürdüren insanoğlu parayla beraber alışverişini daha rahat yapabilir konuma gelmiştir. Para, tarihi boyunca somut bir halden soyut hale doğru geçiş yapmıştır. Öncelikle belirli bir mal olarak karşımıza çıkan para zamanla belirli madenlere atfedilen değer ile madeni hale dönüşmüştür. Aslında bu aşamada yaşanan kırılma insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur. Mal paradan önce ihtiyacı olan metaa karşılık bir diğerine onun ihtiyaç duyduğu metaı veren insanoğlu, mal paraya geçilmesiyle birlikte, belki o anda ihtiyacı olmasa dahi, özü itibariyle kullanılabilir/tüketilebilir bir şey ediniyordu. Ancak madeni paraya geçilmesiyle birlikte insanoğlu paraya zatî bir değer atfetmiştir. Uzunca bir süre yegâne değer transfer aracı olarak kullanılan madeni paralar nispeten yakın bir zamanda yerlerini tamamen kâğıt paralara bırakmıştır. Kâğıt paralar daha önce de kısmen kullanılmalarına rağmen tüm dünyada aktif olarak kullanılmaları 19. yüzyılla birlikte olmuştur.

Önceleri kâğıt paralar, mukabili değerli madenin temsili olarak üretilip kullanılmışlardır. Ancak Bretton Woods Sistemi ile dolar haricindeki paralar için altın standardı kaldırılarak dolar haricindeki ülke paraları dolara endekslenmiş, 1971 yılında ABD'nin de dalgalı kura geçişiyle kâğıt parada altın standardı tamamen ortadan kalkmıştır. Görüldüğü üzere trampa usulünde trampa edilecek emtia kullanımı gereği değerlidir. Arkasından o anda ihtiyaç ifade etmese dahi kullanımı/tüketimi açısından bir değer ifade eden mal paralar alış veriş için kullanılmıştır. Ardından belirli madenlere değer atfedilerek para, kullanım/tüketimle değer kazanma özelliğinden arındırılmıştır. Sonrasında bu madenlerce karşılığı saklanmış kâğıt paraya geçilmiştir. Son olarak da madenlerin temsili karşılığı olmasından koparak devletlere olan güvenin karşılığı haline gelmiştir.

1980'li yıllarda Japonya'da kullanılmaya başlanan ve günümüzde tüm dünyada kullanılan elektronik para sistemi ile para fiziki formundan kurtulacak bir yapıya kavuşmuştur. Çalışmamızda incelenecek olan elektronik para ile para geldiği son aşama olan kâğıt formundan da sıyrılarak kavram olarak değer ifade etmeye başlamıştır. Günümüz sisteminde paranın karşılığı olarak sistemde tutulan elektronik paralar artık tüm dünyada

kullanılmakta olup gerek ülkemizde gerekse dünyanın diğer yerlerinde yasal düzenlemelere tâbi olmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nin 2000 yılından itibaren yaptığı ve ülkemizde 2013 yılında getirilen düzenlemeler ile elektronik paranın sınırları çizilip çerçevesi oluşturulmuştur.

Şimdiye kadar elektronik paranın beklenen ilgiyi görmediği ve bir başarısızlık örneği teşkil ettiği[1] de iddia edilmiştir. Buna karşılık elektronik paranın çok önemli dönüm noktalarını alnının akıyla atlattığı, önümüzdeki yıllarda öneminin giderek artacağı da değişik kişi ve kurumlarca savunulmuştur[2]. Yine de her iki tarafça ortak olarak kabul edilen gerçek, elektronik paranın oluşturduğu etkinin artık geri döndürülemez olduğu ve ödeme sistemlerinde köklü değişikliklere neden olacağıdır.

1.2. Konunun Takdimi ve Sınırlandırılması

Elektronik para konusu son yıllarda giderek önem kazanmakta ve farklı alanlarda gelişmelere de ön ayak olmaktadır. Bu bağlamda özellikle son 30 senedir bu konu üzerine çokça makale yazılmıştır. Yine son 20 senedir de konu hukuki düzenleme merceği altına alınmıştır. 2000'li yılların başıyla Avrupa Birliği Direktifleri ile de düzenlemeye alınan bu husus 2013 yılı itibariyle ülkemizde 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Ülkemizdeki düzenlemeden sonra özellikle bu bağlamda ele alınmamış olan bu konunun bu açıdan ele alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda elektronik para hususunun özellikle Avrupa Birliği Direktifleri ve ülkemizdeki düzenlemeler açısından incelenerek gerek elektronik para kavramının anlaşılması gerekse ülkemizdeki düzenlemelerin yurtdışı muadilleriyle kıyaslanması adına böyle bir çalışmaya girişilmiştir.

---

[1] Elektronik paranın bir başarısızlık olması ile alakalı bir çalışma için bkz. Godschalk, Hugo ve Malte Krueger. Why e-Money Still Fails. Berlin, 26-27 Mayıs 2000. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.researchgate.net/publication/244136842_Why_e-money_still_fails_-_chances_of_e-money_within_a_ competitive_payment_instrument_market>.

[2] Elektronik paranın klasik ödeme yöntemleriyle girdiği rekabeti Antik Yunan mitolojisindeki Olimpos Tanrıları ve Titanlar arasındaki savaş şeklinde ele alan bir çalışma için bkz. Winn, Jane Kaufman. Clash of the Titans: Regulating the Competition between Established and Emerging Electronic Payment Systems. Berkeley, 1999. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017.
<https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2142241_code334081.pdf?abstractid=2142241&mirid=1>.

Çalışmamızda öncelikle para kavramı irdelenecek olup arkasından elektronik para hususuna geçilecektir. Elektronik para da tanımı, tarihçesi, özellikleri, örnekleri, hukukî düzenlemeleri ve benzer diğer kavramlar ile karşılaştırılması üzerinden incelenecektir. Tez konusunun daha dar bir alan olan elektronik para olması sebebiyle çalışmada para kavramı, genel hatlarıyla incelenecek olup ayrıntıya girmekten kaçınılacaktır. Yine elektronik parayla ilişkili olan kredi kartı, bankamatik kartı, kripto para gibi benzer uygulamalara da konuyla ilişkili olduğu ölçüde değinilerek kısa açıklamalar yapılacak olup ayrıntıya girilmeyecektir.

2. GENEL OLARAK PARA

Para konusu çok kapsamlı ve geniş bir kavramdır. Bu kadar geniş bağlamda konumuzu oluşturmamakla beraber elektronik para kavramının tam manasıyla incelenmesi para kavramı anlaşılmadan mümkün olmayacaktır. Bundan ötürü çalışmamızda öncelikli olarak para kavramı, tanımı ve kısa tarihçesi üzerinde durulacaktır.

2.1. Paranın Tanımı

Paranın TDK'da yer alan tanımı *"Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit"* şeklindedir[3]. Nakit manasındaki ikinci anlamı bir kenara bırakılacak olursa bu tanımdan çıkarılabilecek paranın sahip olması gereken üç özellik devletçe tedavüle sokulması, bir değeri ifade etmesi, ödeme aracı olarak kullanılması olarak sayılabilir.

Para ile ilgili birbirinden farklı birçok tanımlama yapılmıştır. Yukarıda belirtilen TDK tanımından başka iktisatçıların tanımları şu şekildedir:

1976'da Nobel Ekonomi Ödülü almış Milton Friedman parayı satın alma gücünün geçici meskeni olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda kişi parayı bir dahaki satın alma gücünü kullanacağı ana kadar bir değer stoku olarak elinde tutar. Tabidir ki tanımda geçen geçicilik unsurunu geniş yorumlamak gerekir. Bu bağlamda geçicilik birkaç dakika yahut saat sürebileceği gibi onlarca yıl hatta daha fazla da sürebilir[4].

B.P. Pesek ve T.R. Saving'e göre, para onu tutanlar için bir aktif olsa da çıkaranlar için bir yükümlülük teşkil etmez. Bu bağlamda para, para ve banka endüstrisi tarafından üretilen ve satılan bir servis sağlayıcı ürünüdür[5].

Einzig ise parayı *"Belirli derecede bir standartlık içeren, hesaplama aracı olarak yahut toplumun çoğunluğu tarafından ödeme aracı olarak kullanılan ve çoğunlukla ödeme yapmak amacıyla kabul edilen araç"* şeklinde tanımlamıştır[6].

---

[3] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a50c20e211955.72624894 6 Ocak 2018.
[4] Parasız, İlker. Modern Para Teorisi. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1998. s. 5.
[5] Parasız, Modern Para Teorisi, s. 6.
[6] Davies, Glyn. A History of Money. Cardiff: University of Wales Press, 2016. s. 24.

Öçal ve diğerleri ise parayı daha basit olarak herkesçe kabul edilen bir değişim aracı olarak tanımlamış ve devamında diğer fonksiyonlarını açıklamışlardır[7].

Marksist teoride para tanımı bir değer ölçüsü olarak metaların sahip olduğu zâti değerin ölçüsüne, üretilmesi için üzerinde gösterilen çabaya yani sarf edilen emek ve zamana bir zorunluluk sonucu verilmiş dışsal bir biçimdir. Diğer bir deyişle para emek süresidir[8].

Görüldüğü üzere paranın birbirinden farklı birçok tanımı yapılmıştır. Bu açıdan paranın, fonksiyonları üzerinden açıklanması daha etkili olacaktır.

2.2. Paranın Fonksiyonları

Ertuğrul'a göre para, iş bölümü ve ihtisaslaşma[9] olmadan ihtiyaç duyulan bir şey değildir. Bu bağlamda basit toplumlarda paraya ihtiyaç olmayacaktır[10]. Bu toplumlarda trampa denilen mal-mal değişimi sistemi zor da olsa işleyebilecek, parasız da yaşam sürdürülebilecektir. Ancak bu işlemin verimli olmaması ve bazı ek yükümlülükler gerektirebilmesi sebebiyle para kullanımı öne çıkmaktadır. Kullanılacak para bazı fonksiyonları haiz olmalıdır. Yukarıda belirtilen tanımlar haricinde daha birçok tanım yer alsa da genel olarak paranın üç fonksiyonu sağlaması gerektiği hususunda büyük oranda uzlaşı sağlanmıştır. Söz konusu fonksiyonlar; paranın bir hesap birimi, değişim ve değer birikim aracı oluşudur[11].

2.2.1. Para Bir Hesap Birimidir

Para üretim ve mübadele konusu mallar için bir hesap birimidir. Borç ve alacaklar ile mal ve hizmetlerin değeri her zaman para ile ölçülür. Teoride değer ölçüsü mutlaka para olmak zorunda değildir ancak pratikte mübadele ve değer ölçüsü mutlaka bir arada bulunmalıdır[12].

---

[7] Öçal, Tezer ve diğerleri. Para Banka Teori ve Politika. Ankara: Gazi Kitabevi, 1997. s. 5.
[8] Baltaoğlu, Süren. Para Sistemleri Tarihi. İstanbul: Atlantis Kitabevi, 2008. s. 10.
[9] İşbölümü ve ihtisaslaşma olmadan paraya ihtiyaç duyulmaması hususunun bir diğer veçhesi de trampa ekonomisinin iş bölümü ve ihtisaslaşmanın gelişmesini zorlaştırmasıdır. Adam Smith'e göre *"Para, malların mübadelesinde dilin fikirlerin mübadelesinde gördüğü işlevi görmüştür."* Ergin, Feridun. Para Politikası. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1983. s. 33.
[10] Ertuğrul, Ahmet. Para Teorisi. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık, 1992. s.4.
[11] Parasız, İlker. Para Ekonomisi. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1999. s. 1 vd.
[12] Eroğlu, Ömer. Para Teorisi ve Politikası Ders Notları. Isparta: SDÜ Yayınları, 2004. s. 4 vd.

2.2.2. Para Bir Değişim Aracıdır

Paranın değişim aracı fonksiyonu paranın aynı zamanda doğma sebebidir. Trampa işleminin geçerli olduğu ekonomilerde mal, mal ile değiştirildiği için ticari organizasyon son derece güçleşir[13]. Para kullanımıyla ise ekonomideki verimlilik artar[14].

Para bir değişim aracı olduğundan ekonomide gerçekleşen işlemler nispetince ortada para olması gerekir. Bu bağlamda paranın değişim aracı olması işlevinde paranın miktarı ve hızı öne çıkar. Verimli bir ekonomi için miktar ve hız açısından tatminkâr bir para mevcut olmalıdır. Bu bağlamda eğer paranın miktarı az ise mübadele güçleşir. Böyle bir durum olması halinde paranın dolaşım hızı artmalıdır ki miktarın azlığı göz ardı edilebilsin. Ancak para miktarı, hız ile açığın kapatılamayacağı kadar düşükse bu paranın işlevsel olmadığı manasına gelir[15].

2.2.3. Para Bir Değer Birikim Aracıdır

Paranın değer birikim aracı olmadan değişim aracı görevini icra edebileceği modeller kimi yazarlar tarafından öne sürülmüş olsa da genel olarak kabul görmemiş ve uygun bulunmamıştır[16]. Değer birikim aracı fonksiyonu paranın diğer fonksiyonlarından doğan tali bir fonksiyondur. Para satın alma gücü nedeniyle bir değer taşır. Bu bağlamda para biriktirmek servet edinme manasına gelip bir değer biriktirme işlevini yerine getirir[17].

2.3. Paranın Özellikleri

Bir maddenin para olarak kabul edilebilmesi için onun bazı özellikleri taşıması gerekir. Bu özellikler şunlardır:

2.3.1. Taşınabilirlik

Para, kendinde mündemiç değere nazaran hafif ve kolay taşınabilir olmalıdır. Taşınabilirlik özelliği kısıtlı olan paranın kullanım alanının da kısıtlı olacağı söylenebilir[18].

---

[13] Trampa ile çalışan bir sistemde tam verimli ticaret için n adet mal olan bir piyasada [n(n-1)/2] adet ticaret noktası gerekirken para ile çalışılan sistemde bu yalnızca (n-1) adettir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eroğlu, s 3 vd.
[14] Niehans, Jürg. The Theory of Money. London: The Johns Hopkins Unversity Press, 1978. s. 2.
[15] Öçal, Tezer. Para Teorisi. Ankara: Gazi Kitabevi, 1990. s. 4.
[16] Ertuğrul, s. 4 vd.
[17] Eroğlu, s. 5.
[18] Öçal ve diğerleri, s. 7.

Günümüzde kullandığımız kâğıt paralar bu açıdan madeni paralardan daha elverişlidir[19].

2.3.2. Homojenlik

Homojenlik veya standardizasyon da paranın sahip olması gereken diğer bir özelliktir. Buna göre belirli bir para için bu niteliği haiz paralar birbirinin aynı özelliklere sahip olup bu şekilde ayırt edilebilirler. Belirli bir parayı temsil eden tüm nesneler aynı şekilde olmalıdır[20]. Mal para döneminde tütün, tuz ve barut gibi mallar bu özelliği tam manasıyla taşımadıklarından ticari hayatta birtakım sıkıntılar yaşanabiliyordu[21].

2.3.3. Bölünebilirlik

Küçük miktarlı alışverişlerde de kullanılabilmesi için paranın bölünebilir olması gereklidir. Aksi takdirde bu husus ticarete sekte vuracaktır. Bu bağlamda para en küçük satın alma işlevini dahi yerine getirebilecek düzeyde bölünebilir olmalıdır.[22]

2.3.4. Taklit Edilememe

Para taklit edilebilir nitelikte olmamalıdır. Bunun mutlak manada sağlanması ideal olup buna erişebilmek zor olsa da taklit edilmesinin çok güç olması bir şart olarak söylenebilir. Bu özelliği haiz olmayan para işlemez hale gelir. Günümüzde de paraları taklit edilemez kılmak için para basımında birçok teknik uygulanmaktadır[23].

2.3.5. Değerini Koruma

Yine ideal olarak düşünüldüğünde paranın değerini mutlak manada koruması paranın geçerliliğini koruması için önemli bir etkendir. Ancak mutlak manada değerini koruma özellikle günümüz enflasyonist piyasasında mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda paranın değeri yavaşça azalsa da bunun tahmin edilebilir düzeyde olduğu durumlarda para, işlevini sürdürmeye devam edebilir. Yine de bu para için tercih edilir bir durum değildir. Günümüzde de görüldüğü üzere bu durumlarda insanlar değişim ve hesap aracı olarak parayı kullansalar

[19] Eroğlu, s. 7.
[20] Eroğlu, s. 6 vd.
[21] Öçal ve diğerleri, s. 8.
[22] Eroğlu, s. 7.
[23] Eroğlu, s. 7.

dahi özellikle değer birikimi hususunda başka yollara başvurmaya başlarlar.

2.3.6. Genel Kabul Görme

Genel kabul görme de paranın taşıması gereken özelliklerden biridir. Genel kabul görmeden maksat dünyada herkes tarafında kabul edilmesi değildir. Belirli bir ülke, komün, toplulukta kabul görme bu özelliğin sağlanması için yeterlidir.

2.3.7. Dayanıklılık

Para hızlı el değiştirdiğinden zamanla aşınmayacak ve bu el değiştirmeye dayanabilecek bir materyalden oluşmalıdır. Aksi takdirde muhafazası zor ve dayanıklı olmayan bir materyal birkaç el değiştirmeden sonra işlevini yerine getiremeyecek hale gelir.

2.3.8. Merkez Bankası Tekeli

Anayasanın 87. maddesine göre *"Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, (...) para basılmasına (...) karar vermek (...) ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."* Ancak bu yetkinin 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu ile kurulan devredildiği açıktır[24]. 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 4. maddesinin 3. fıkrasının II. bendinin (a) alt bendine göre *"Türkiye'de banknot ihracı imtiyazı tek elden Bankaya aittir."*. Bunun manası Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) Türk paralarını ihracındaki tekel hak ve yetkisidir. Türkiye'de olduğu gibi dünyanın çoğu yerinde de kendisine tekel hakkı tanınmış bir kurum bulunur. Bazen bu hususta itirazlar ortaya çıksa da[25] herhangi köklü bir değişim gerçekleşmemiştir.

---

[24] Buna ilişkin olarak 1997 yılında Ankara 2. İdare mahkemesinde açılan davada yukarıda belirtildiği şekilde bu yetkinin TCMB'ye devredildiğinin kabul edilmesi gerektiği şeklinde karar verilmiştir. Bu bağlamda TCMB'nin para ihracında mevzuata aykırılık görülmemiştir. Bkz. Abaan, Z. Ernur Demir. Para: Para Hukuku ve Kaynakları. Nisan 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/760843c5-830d-42cd-982e-e6c405693f79/WP0405TUR+%281%29.pdf?MOD= AJPERES&CACHEID=760843c5-830d-42cd-982e-e6c405693f79>. s. 36-37

[25] Eski ABD başkanı Andrew Jackson, tekel oluşmasını önlemek adına bu imtiyazları veto etmiştir. Bkz. Akyazı, Haydar. «TC Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sistemi'nin (FED) Karşılaştırılması.» Bankacılar Dergisi 36 (2001). Çevrimiçi. 2 Mart 2019.
<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/HaydarAkyazis.3_Mart2001.doc>. s. 9

Merkez bankasının para ihracı tekelinin bir yansıması da çekte kabul yasağıdır. TTK'nın 784. maddesine göre *"Çek hakkında kabul işlemi yapılamaz. Çek üzerine yazılmış bir kabul kaydı, yazılmamış sayılır."*. Çekte kabul yasağı için öne sürülen birçok neden olmakla birlikte bunlardan biri de banka tarafından kabul edilen çekin banknot gibi kullanılmaya imkân sağlayarak TCMB'nin inhisari yetkisini kullanmasının önlenmesidir[26]. Bu bağlamda çekte yapılan kabul makbuz hükmündedir. Her ne kadar çekte kabul yasağı ile bu önlenmeye çalışılsa da uygulamada bu ilke biraz yumuşatılmış ve garantili çek ve teyitli çek gibi yöntemlerle çek karşılığının banka tarafından verileceğini kesinleştirme yollarına başvurulmuştur.

2.4. Paranın Tarihçesi

Konumuz elektronik para olsa da para hususu temel olarak anlaşılmadan elektronik para konusunun anlaşılması tam manada mümkün değildir. Bu bağlamda para; tanımı, özellikleri ve fonksiyonları açısından incelenmiştir. Bu başlık altında paranın tarihinden kısaca bahsedilmek suretiyle paranın günümüzdeki haline nasıl dönüştüğü ve ileride ne tür değişikliklere uğrayacağı hakkında fikir yürütmek mümkün olabilecektir.

Para günümüze gelene dek farklı sistemlere tabi olmuştur. Bu sistemleri kronolojik olarak dört başlık altında değerlendirebiliriz. Bunlardan birincisi malların birbiri ile trampa yöntemi ile değiştirildiği sistem olan trampa sistemidir. İkincisi; tütün, barut, tuz gibi herkesin ihtiyacı olan ve bölünebilir nitelikte olduğundan paraya daha yakın olan mallarla değiştirildiği mal para sistemidir. Üçüncüsü yine mal sayılmakla birlikte kullanımı suretiyle bir değer kazanmayıp daha çok ona atfedilen değer sebebiyle bir değeri olan madenler ile değiştirildiği sisteme madeni para sistemidir. Sonuncusu ise paranın gücünü parayı basan otoriteden aldığı kâğıt para sistemidir.

2.4.1. Trampa Sistemi

Trampa sistemi bir para sistemi olmaktan ziyade bir değişim sistemi ve para öncesi bir sistemdir. İnsan tüm ihtiyaçlarını kendi başına elde edemeyeceğinden ötürü diğer insanlara muhtaçtır. Bu manada insan içtimai bir varlıktır. Bu sebepten insan topluluklarında bir müddet sonra ihtisaslaşma ve iş bölümü ihtiyacı doğmuştur. İş bölümü sebebiyle insanların

[26] Kaya, Asım. «Çekte Kabul Yasağı ve Hukuki Sonuçları.» Terazi Hukuk Dergisi 10.105 (2015): s. 83 vd.

elinde ihtiyacı olmadığı halde fazladan bulunan ve ihtiyacı olduğu halde elinde bulunmayan şeyler olduğundan malların değişimi bir müddet sonra kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu ihtiyaçtan trampa ortaya çıkmıştır. İnsanlar ihtiyaç duydukları şeyleri edinmek için ihtiyaç duymadıkları yahut daha az ihtiyaç duydukları şeylerden vermek suretiyle mal değişim sistemi kurmuşlardır.

Ancak trampa sisteminin uygulanması zordur. Bu sistemde işlemin gerçekleşebilmesi için insanların karşılıklı ihtiyaçları birbiri ile uyuşmalıdır[27]. Bu da çok kolay değildir. Örneğin elmaya ihtiyacı olan biri balık vermeye razıysa, balık karşılığında elma vermeye razı birini bulmalıdır. Bu da her zaman mümkün olmaz. Karşılıklı ihtiyaçların uyuşması trampa sisteminin kullanılmasının şartıdır. Bu sebepten trampa sistemi çok verimli değildir[28].

2.4.2. Mal Para Sistemi

Trampa sisteminin ilerleyen dönemlerinde kişiler trampa edecekleri eşyaları herkesin ihtiyacı olan birtakım eşyalar ile değiştirmeye başlamışlardır. Tuz, buğday, tütün gibi bu eşyalar herkesin ihtiyacı olduğundan kişi elindekini bunlarla değiştirebildiği takdirde ikinci aşamada istediği eşya ile bunları trampa edebilme ihtimali güçleniyordu. Zamanla bu eşyalar para gibi işlev görmeye başladı. Bu dönemde seçilen bir malın değerini diğer mallara ölçü tutma yoluna gidilmiştir[29].

Ancak bu sistemde de özellikle homojenlik hususu problemlidir. Mal para olarak kullanılan tütün, tuz, buğday, barut gibi maddelerin her birinin kendi içerisinde kaliteli-kalitesiz, iyi-kötü gibi ayrımını yapmak mümkündür. Bu takdirde kişi hesap aracı olarak parayı kullanmak istediğinde hangisine göre değerlendirme yapacağını bilemeyebilir veya malın bu özelliği kolayca anlaşılmayabilir. Bu gibi durumlarda hak kayıpları oluşacaktır. Yine para olarak kullanılan bu malların dayanıklılığı da yeterince güçlü değildir. Barut ve tuz ıslandığında işlevsiz olur; tütün ve buğday bozulabilir. Diğer mal paralar için de benzer şeyler geçerli olup bu durumlarda da hak kayıpları doğacaktır. Belirtilen sebeplerden ötürü mal para sisteminin her ne kadar trampa sistemine göre avantajları olsa da, kendi içinde dezavantajlı yönleri de vardır.

---

[27] Hiç, Mükerrem. Para Teorisi ve Politikası. İstanbul: Menteş Kitabevi, 1992. s. 4.
[28] Öçal, s. 5-6.
[29] Baltaoğlu, s. 7.

2.4.3. Madeni Para Sistemi

Mal para sisteminde kullanılan mallardan madenlerin homojenlik, bölünebilirlik, dayanıklılık gibi özellikleriyle öne çıkmaları sebebiyle kullanımları artmaya ve diğer malların da para olarak kullanımı azalmaya başlamıştır[30]. Madeni para sisteminde özellikle öne çıkan gümüş ve altın, dayanıklı ve işlemesi kolay süs eşyalarıdır. Bu eşyalara zamanla kullanımlarından kaynaklanmayan farklı bir zatî değer atfedilmiştir. Ertuğrul, Menger'den şöyle bir alıntı yapmıştır: *"Bir şahsın kendisine daha yararlı bir malı elde etmek için sahip olduğu bir maldan vazgeçip o malla değiştirmesi, herkesin anlayacağı bir işlemdir. Fakat malını doğrudan bir yararı olmayan bir metal parçası yahut kâğıt parayla değiştirmesi gerçekten muammadır."*[31]. Gerçekten madeni para ile yeni bir devire girilmiş ve insanlar kullanışları bağlamında bir değeri olmayan -yahut atfedilen değere kıyasla çok daha az bir değeri olan- mallara bir değer atfetmeye başlamışlardır. İnsanlar bir değişim aracı olarak eşyaya, eşyanın diğerlerince de kabul edileceğine inanmışlardır.

Altın ve gümüş bazen birlikte bazen ayrı ayrı kullanılmışlardır. Altın veya gümüşten yalnızca birinin kullanıldığı sistemlere tek metal sistemi[32], ikisinin birlikte kullanıldığı sistemlere çift metal sistemi[33] denir. Gümüş altından daha yaygın bir maden olduğundan değeri altına göre daha düşüktür. Bu sebepten dolayı daha fazla değeri daha kolay taşımak için altın kullanılabildiği gibi küçük miktarlı alışverişleri daha kolay yapmak için gümüş kullanılabilir[34].

2.4.4. Kâğıt Para Sistemi

Madeni para döneminin sonuna doğru gümüşün madeni para olarak değeri de yavaş yavaş ortadan kalkmış, para işlevini yalnız altın görmeye başlamıştır. Bu sıralarda kuyumcu ve benzeri yerlerde talep üzerine şu şekilde bir sistem geliştirilmiştir. Kişi ticarete konu olacak altınlarını aracı kuruma devrederek ondan bu altınları yedinde tuttuğuna dair bir belge

---

[30] Madeni paralardan önce de metaller para olarak kullanılmaktaydı. Bazı kabilelerde mızrak uçları gibi metaller para olarak kullanılmıştır. Moore, Carl H. ve Alvin E. Russell. Money: Its Origin, Development and Modern Use. Jefferson: McFarland & Company, Inc., Publishers, 1987. s. 8.

[31] Ertuğrul, s. 4.

[32] Osmanlı devletinde tek metal sistemi de, çift metal sistemi de kullanılmıştır. Geçiş sürecine ilişkin bkz. Pamuk, Şevket. Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999. s. 222 vd.

[33] Çift metal sisteminin kullanıldığı 1300-1900 yılları arasında Avrupa'da metallerin birbirine göre değer oranlarını gösteren bir çalışma için bkz. Chown, John F. A History of Money. New York: Routledge, 1994. s. 15.

[34] Baltaoğlu, s. 11 vd.

almış, ticaret yapacağı kişiden malları aldıktan sonra bu belgeyi karşıdakine vermiş, belgeyi alan kişi de aracı kuruma belgeyi sunarak yedinde bulunan altınları almıştır. Zamanla bu belgeler tek bir iş için kullanılmayıp birkaç kere devredildikten sonra altınların alınması yoluna gidilmiştir. Belirli aracı kurumlar bu hususta daha ünlenerek büyümüşler ve banka tarzı yapılar oluşmaya başlamıştır.

Bir süre sonra devletler bastıkları paraları altın şeklinde dağıtmak yerine altınları ellerinde tutup altınların karşılığı kâğıt banknotları piyasaya sürmüşlerdir. Sistemde, kişinin elindeki banknotun karşılığı devletin hazinesinde tutulmaktaydı. Devlet elinde bulundurduğu altın kadar para basabiliyordu[35].

Bretton Woods Anlaşmasına kadar sistem bu şekilde sürdü. 1944 senesinde 44 ülkenin onayladığı Bretton Woods Anlaşması ile ABD haricindeki devletlerin paraları için altın standardı kaldırılarak bu devletlerin paraları serbestçe belirledikleri kurlardan Amerikan Dolarına, Amerikan Doları ise [35 dolar=1 ons saf altın] olacak şekilde altına bağlandı. Bu esnada dünyada bulunan altının dörtte üçü ABD'de bulunduğundan Amerikan dolarının altına çevrilebilirliği tamdı. Diğer ülkeler paralarının altın karşılığını temin etmek istediklerinde paralarını önce dolara çevirecek ardından da doları ABD'ye sunarak altın karşılığını alacaklardı[36].

ABD'nin istikrarını sürdüreceği inancına dayalı bu sistem ABD'nin bütçesinin o sıralarda fazla vermesi sebebiyle bir süre başarılı bir şekilde yürümüştür. Ancak 1950'lerin başında ABD'nin bütçesinin açık vermesi ile başlayan sürecin[37] sonunda ABD'nin doların karşılığı altını sunamayacak duruma gelmesi üzerine 1968 Camp David kararları ile Bretton

---

[35] Bu durumda devletin para basma imkânı büyük ölçüde sınırlanmış oluyordu. Devlet para basmak istediğinde karşılığı madeni edinmesi gerekiyordu. Madeni para döneminde de paraların içinde belli bir miktar maden bulunuyordu. Daha fazla para basmak için tağşiş denilen paraların içindeki maden miktarının düşürülmesi işlemine girişiliyordu. Tağşişin amaçları ile ilgili bkz. Pamuk, s. 55. Tağşiş, insanların paraya olan güvenlerini azaltır. Sürekli yapılan tağşişlerin neticesinde paranın değeri çok düşmüştür. 1671'de Osmanlı topraklarından geçen Seyyah Chardin bunu şöyle aktarmıştır: *"Dünyanın en büyük imparatorluklarından biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yarım sol değerindeki bir sikkeden başka parası yoktur. (Bir de) 120 adedi bir kuruş eden ve parmaklar arasında kaybolacak derecede ince (...) hesap akçeleri bulunmaktadır."* Sahillioğlu, Halil. Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi (1640-1740). İstanbul, 1965. s. 19.
Tağşişte olduğu gibi başka sebeplerle de paranın değer kaybetmesi söz konusu olabilir. Merkantilist görüşe göre, devletlerin güçlü olmak için kendi kasalarını olabildiğince değerli metallerle doldurması gerekir. Bunun için de ya ticaret yahut savaşlardan elde edilen ganimetler ile devletin kasasına giren miktarın çıkan miktardan fazla olması gerekir. Ancak 16. yüzyıl ve devamında İspanya'ya yüksek miktarda altın akımının olması enflasyonu artırarak paranın değerini düşürmüştür. İlgili çalışma için bkz. Vilar, Pierre. History of Gold and Money 1450-1920. Çev. Judith White. Paris: Foundations of History Library, 1976. s. 76 vd.

[36] Baltaoğlu, s. 31-36.

[37] Williams, Jonathan, Joe Cribb ve Elizabeth Errington. Money: A History. London: British Museum Press, 1997. s. 231-242.

Woods Anlaşması'nın dolar-altın oranı kaldırılmıştır[38]. 1973'te, Bretton Woods Anlaşması ile kurulan uluslararası para sistemi tamamen yıkılarak günümüz dalgalı kur sistemi ortaya çıkmıştır. Bu yeni sistem ile dolar yahut diğer ülke paralarının arkasındaki altın gücü tamamen ortada kalkmış ve ülke paralarının değeri serbest piyasada belirlenmeye başlamıştır[39].

1980'li yıllar ile başlayan elektronik paranın para tarihi içerisindeki yeri elektronik para başlığı altında incelenecek olup paranın tarihi kısaca bu şekildedir. Bu tarihçeden anlayacağımız husus paranın somut bir halden soyut bir hale doğru geçiş yapmasıdır. Trampa sistemi ile doğrudan talep edilen şeye yönelik işlem yapılırken sonrasında mal para sistemi ile ihtiyaca yönelik olmasa da kullanımı gereği değerli başka bir meta ile değişim söz konusudur. Ardından gelen madeni para ile dünyada sınırlı miktarda bulunan bir eşyaya değer atfedilerek bunun herkesçe kabul edilirliğine bel bağlanmış, sonrasında bu değerli eşyayı temsilen kâğıtlar basılmıştır. Son olarak da basılan kâğıtların arkasındaki temsil ilişkisi sonlandırılarak tamamen soyut bir para ortaya çıkarılmıştır. Elektronik para ile bu soyut değeri temsilen bir elektronik kayıt sistemine geçilmiştir.

Günümüzde trampa çok kısıtlı alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Mal para sistemi tamamen ortadan kalkmıştır. Madeni paralar hala mevcut olsa da alım satım sözleşmelerine konu olmaktan uzaktırlar. Belirtildiği üzere kâğıt paralar da maden karşılığı standardından arındırılmışlardır. Son yıllarda kâğıt paraların büyük çoğunluğu değerini kâğıt üzerinde saklama özelliğini de yitirmiştir. Tedavüldeki paranın büyük bir kısmı yalnızca banka hesaplarındaki numaralardan ibarettir. Para hâlihazırda büyük oranda somut halinden ayrılarak dijitalleşmiş durumdadır. Elektronik para da paranın dijitalleşmesi aşamalarında bir basamak konumundadır.

---

[38] Abaan, s. 171 vd.

[39] Baltaoğlu, s. 36-46, Sifers, Randall W. Regulating Electronic Money in Small-Value Payment Systems: Telecommunications Law as a Regulatory Model. 49. Cilt III. Federal Communications Law Journal, 1997. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017.
<https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1139&context=fclj>. s. 709.

3. ELEKTRONİK PARANIN HUKUKİ ÇERÇEVESİ

1980'lerde kullanılmaya başlanan ve günümüzde artık çoğu kişinin hayatının bir parçası olan elektronik para, 2013 yılında ülkemizde 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile düzenlemeye tâbi tutulmuştur. Bu düzenleme ile birlikte ülkemizde yasal zemini de oluşan elektronik paranın önümüzdeki yıllarda kullanımının yaygınlaşması beklenmektedir.

Elektronik para; paranın elektronik ortamda temsili olarak karşımıza çıkar. Elektronik para, kişinin sonradan kullanmak üzere elektronik formda olan parayı satın almasıyla meydana gelir. Bu elektronik formda olan para bir çip üzerine kayıtlı veya kişinin bilgisayarında saklanacak şekilde düzenlenmiş olabilir. Kullandığımız kredi kartı ve banka kartlarından farklı olarak elektronik para kullanımı için kişinin bir banka hesabının olması şartı yoktur ve üçüncü kişilerin onayına ihtiyaç olmadan para transferi yapılması mümkündür. Elektronik paranın bu özelliği, onu banka kartlarından farklı kılarak nakit kullanımına yakınlaştırmaktadır[40].

3.1. Elektronik Paranın Tanımı

Elektronik para çeşitli düzenlemelerde ve doktrindeki müelliflerce birbirinden farklı tanımlanmıştır. 2009/110/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümü 7. ve 8. fıkralarında yapılan bir tanımda elektronik paranın fon karşılığı ihraç, üçüncü kişilerce tanınma, ödeme yöntemi olma ve ön ödemeli olarak kullanılma ibarelerini içermesi gerektiği ve teknolojik gelişmeleri önlemeyecek şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. AB direktifleri doğrultusunda düzenleme yapan 6493 sayılı kanunun tanımları havi 3. maddesinde elektronik para tanımlanmıştır. Mezkûr maddeye göre, *"Elektronik para, ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değerdir."*. Bu tanıma göre elektronik paranın unsurları; kuruluş tarafından ihraç, fon karşılığı ihraç, elektronik olarak saklanma, ödeme aracı olarak kullanılma ve ihraççı

[40] Yurtçiçek, Mehmet Sıddık. *Hukukî Açıdan Elektronik Para*. İstanbul, 2012. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RYan9_S-Z7Eir3xdWGXBiB7ywnNlxc-Bm9Rm0B366m3nUOg8hVdkPNhL7aumrGvb>. s. 62-63.

kuruluş dışında da tanınmadır[41].

2000/46/EC numaralı AB direktifinin 1. maddesinin 3. fıkrasında elektronik para ihraççının bir borcu olarak temsil olunan ve elektronik bir araçta saklanan[42], ihraç edilen miktardan daha az olmayan bir para karşılığında ihraç edilmiş, ihraççı dışındaki kişilerce de ödeme aracı olarak kabul edilen[43] parasal değer olarak tanımlanmıştır[44]. Tanım yeterince kesinlik ifade etmediği ve üye devletlerce farklı yorumlanabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir[45]. 6493 sayılı kanunumuzda fon karşılığı ihraç, elektronik araçta saklanma, ödeme işlemi gerçekleştirme ve ihraççı dışındakilerce tanınma hususu burada da kendini gösterir.

1998 yılında Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan taslak ve devamında hazırlanan direktifler ve nihayetinde 2009 yılında yayımlanan 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 2. maddesinde yapılan tanım da elektronik parayı ülkemizdeki düzenleme ile benzer şekilde tanımlamıştır. Söz konusu maddede elektronik para, *"İhraççı tarafından alınan fonların karşılığı olarak sunulan -manyetik de dâhil olmak üzere- elektronik olarak saklanan 2007/64 numaralı AB direktifinin 4. maddesinin 5. fıkrasında tanımlanan ödeme işlevini yerine getirmek için kullanılan ihraççı dışındaki gerçek yahut tüzel kişilerce tanınan parasal değer"* olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere bu düzenleme de 6493 sayılı kanunumuzda yapılan düzenlemedeki 5 unsuru içermektedir.

Avrupa Merkez Bankası'nın 1998 yılında elektronik para raporunda yapılan tanımda ise elektronik para, *"arada banka hesapları olmadan ön ödemeli taşıma aracı olarak kullanılan ve ihraççı kurum dışında pek çok girişim tarafından ödeme aracı olarak kabul*

---

[41] Athanassiou ve Mas-Guix çalışmalarında bu tanıma *"genellikle küçük meblağlı ödeme işlemlerinde kullanılma"* olarak bir unsur daha eklemişlerdir. Athanassiou, Phoebus ve Natalia Mas-Guix. Electronic Money Institutions (Current Trends, Regulatory Issues and Future Prospects). Frankfurt, Temmuz 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp7.pdf?21a28d70b208180883a898dad73451c4>. s. 6. Elektronik para direktifi tasarısında da bu husus dile getirilmiştir. Krueger, Malte. Innovation and Regulation - The Case of e-Money Regulation in the EU-. Sevilla: Institute for Prospective Technological Studies, 12 Ocak 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.paysys.de/download/Krueger%20e-money%20regul.pdf>. s. 15-16.

[42] Elektronik olarak saklanma hususu da yeterince kapsayıcı olmadığı yönünde doktrince eleştirilmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 19-20. Bu husus 2009/10/EC numaralı AB direktifinde "manyetik" ibaresi de eklenerek genişletilmiştir.

[43] Bu unsur da ihraççı dışındakilerin tanımlanması hususunda bir takım sorunlarla karşılaşılabileceği hususunda eleştirilmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix s. 23

[44] Bizim çalışmamızda yetkili kuruluş tarafından ihraç ve ödeme işlevi görme doğal unsurlarını da eklediğimiz sistem bazı kaynaklarda yalnız diğer üç unsur sayılarak ifade edilmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 15

[45] Krueger, s. 16

edilen teknik araçlarda elektronik olarak saklanabilen parasal değer" şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanım da yukarıda bahsettiğimiz unsurlardan dördünü açıkça içerirken; fon karşılığı ihraç hususu da açıkça belirtilmemekle beraber *'ön ödemeli'* ibaresi ile kapsama alınmıştır[46].

Japonya'da Ön Ödemeli Kartlar Kanunu'na göre elektronik para; alım satım işlerinde kullanılabilecek parasal değerleri taşıyıp transfer edebilecek somut eşya olarak tanımlanmıştır[47].

Yukarıda yer alan -Japonya'da yapılan geniş kapsamlı kısa tanım haricindeki- tanımlardaki beş ortak unsurun kısaca açıklanması konumuzun anlaşılması açısından elzemdir[48].

Öncelikle, bir ödeme aracı elektronik para olarak tanımlanmak isteniyorsa bu ödeme aracı elektronik para çıkarmaya yetkili bir kuruluş tarafından çıkarılmalıdır. Bu kuruluşlar, 6493 sayılı kanunun 18. maddesinde belirtilmiş olup, burada belirtilen kuruluşlar haricinde elektronik para ihracının yapılması mümkün değildir. Kanun koyucu önemli bir işlev yerine getirecek olan bu kuruluşların belirli bir güveni sağlamaları gerektiğinden hareketle bu kuruluşlar için birtakım şartlar belirlemiştir.

Tanımda geçen ikinci unsur fon karşılığı ihraçtır. Bu da yine piyasadaki para miktarının özel kuruluşlarca artırılmasını önleyici bir etki oluşturmak için getirilmiş şartlardan biridir. Söz konusu kanunun 20. maddesinde düzenlenen bu unsur gereği, ihraççı kuruluşlar aldığı fon kadar elektronik para ihraç edebilir ve topladığı fonlar belirli hesaplarda bloke edilerek tutulur.

Elektronik olarak saklanma unsuru teknik olarak elektronik parayı nakitten ayıran unsur olup kanunda elektronik paranın taşıması gereken şartlar içinde sayılmıştır. Ödeme aracı olarak kullanılma şartı ise genel olarak paranın taşıması gereken şartlardandır.

---

[46] Kabelac, Gabriele. Cyber Money as Medium of Exchange. Frankfurt, Ekim 1999. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/107192.pdf?abstractid=2785816&mirid=1>. s. 3.

[47] Sugiura, Nobuhiko. Electronic Money And the Law: Legal Realities and Future Challenges. 1 Ağustos 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/537/18PacRimLPolyJ511.pdf? sequence=1&isAllowed=y>. s. 519.

[48] Elektronik paranın söz konusu unsurları çalışmamızın ileriki bölümlerinde ayrı bir başlık altında detaylı olarak incelenmiştir. Bkz. 3.5.1

Son olarak, ihraççı kuruluş dışında tanınma şartı da kanunla getirilen tanımdaki unsurlardan biridir. Bu bağlamda kanun koyucu marketlerde, ön ödemeli telefon kartlarında, ulaşım kartlarında kullanılan sistemleri elektronik para kapsamı dışında tutarak bunların kullanımını kolaylaştırma yolunu seçmiştir. Elektronik para ihraççıları bazı yükümlülüklere tâbi tutulmuştur. Bu yükümlülüklerin sağlanması şartı örnek olarak belirttiğimiz ulaşım kartları ve ön ödemeli telefon kartları gibi sistemlerde uygulandığı takdirde ilgili kurumlarca bu şartların sağlanması çok zor olacağından ve bu da sistemlere sekte vuracağı gerekçesiyle bu sistemler elektronik para olarak sayılmamaktadır. Kanun koyucu bu sistemlerde oluşabilecek riskleri elektronik para sistemlerinde oluşacak risklerden daha düşük gördüğünden bu sistemlerde elektronik paraya ilişkin olarak aldığı önlemleri alma gereği görmemiştir.

3.2. Elektronik Paranın Tarihçesi

Elektronik para uygulaması 1980'li yıllarda Japonya'da ön ödemeli çipli kartlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu çipli kartlar, telefon veya ulaşım kartları gibi ilk başta yalnızca ihraççı firma tarafından kabul edilen kartlardı. Daha sonra bu firmaların kartlarının geçerliliğinin artması ve bazı ortak girişimlerde geçerli olacak U-card'ların ortaya çıkmasıyla b kartların kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Ardından birkaç bankanın da devreye girmesiyle Japon hükümeti tarafından incelemeye alınan elektronik para, 1990 yılında Japonya'da düzenlemeye tâbi tutulmuştur[49].

1990'lı yılların başlarında Avrupa'da da kullanılmaya başlanan elektronik para daha çok banka harici kurumlar tarafından geliştirilmeye başlanmıştır. Bu sırada DigiCash firması tarafından para karşılığı talep edilemeyen yazılım tabanlı elektronik para üretilmiştir. Ardından Mondex firması tarafından arada banka onayına ihtiyaç duyulmadan kullanılabilen elektronik para sistemi üretilmiştir[50].

Avrupa'da yasal olarak düzenlenerek gelişmesinin desteklenmesine çalışılan elektronik paranın, Amerika'da erken dönemde yasal düzenlemesinin yapılmadığı da göze çarpmaktadır. Elektronik para sistemlerinin ülkemizde uygulaması çok yaygın olmamakla beraber birkaç deneme gerçekleşmiştir. 2013 yılında yürürlüğe konan 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları

[49] Godschalk ve Krueger, s. 3.
[50] Godschalk ve Krueger, s. 4.

Hakkında Kanun ile gelişimine ön ayak olunmak istenmektedir.

3.3. Elektronik Paraya İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Elektronik paranın ortaya çıkıp yaygınlaşması ve Avrupa'da kullanılmaya başlanmasıyla birlikte hukukî düzenleme hususu tartışılmaya başlandı. Bazı çevreler, henüz gelişimini tamamlamamış bir sistemin hukukî açıdan düzenlenmesi ile potansiyelinin zedelenebileceği, bu sebeple gelişiminin önleneceği endişesi ile hukukî düzenleme için erken olduğunu savundular[51]. Bununla birlikte hukukî düzenlemenin kavrama olumlu biçimde etki edeceği ve kullanımını artıracağını iddia edenler de mevcuttu. Amerikan uygulaması hukukî düzenlemeyi erteleyerek sistemin gelişimine müdahale etmemek şeklinde olurken, Avrupa uygulaması ise sistemin düzenlenerek hukukî altyapısının ve güvenilirliğinin sağlanması şeklinde olmuştur.

Türkiye uygulaması ise hem pratikte hem de hukukî düzenleme açısından gerek Avrupa gerekse ABD uygulamalarını çok geriden takip etmektedir. Öncelikle bankaların sanal kart uygulamalarını bir kenara koyarsak, hukukî düzenleme öncesi herhangi bir elektronik para uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Türkiye'de hukukî düzenlemeler, Avrupa Birliği Direktifleri örnek alınarak hazırlandığı halde bu direktiflerden çok sonra, ancak 2013 yılında gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. Hukuki Düzenlemelerin Genel Tanıtımı

Bu başlık altında AB ve Türkiye'de yapılan düzenlemeler hakkında genel bilgi verilecektir. Bir sonraki başlıkta ise hukuki düzenlemelerde öne çıkan kurumlar ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer alacaktır.

Elektronik para kavramının ortaya çıkış yeri olan Japonya'da da kullanımı çok yaygın olan uygulamanın hukukî düzenlemeleri de yapılmıştır. Çalışmamızda çok üzerinde durulmayacak olmasına rağmen kısa bir bilgi vermek gerekirse; Japonya'da konunun düzenlendiği Ön Ödemeli Kartlar Kanunu ile birlikte Bankacılık Kanunu ve Ceza Kanunu'nun da dâhil olduğu 6 farklı kanun vardır[52].

[51] Krueger, s. 21.
[52] Sugiura, s. 517.

Avrupa Birliği Düzenlemeleri

90'lı yıllarda Avrupa'da kullanılmaya başlanan elektronik para 2000 yılı itibariyle 2000/46/EC numaralı AB direktifi ile düzenlemeye alınmıştır. 2009 yılındaki 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile 2000 yılındaki 2000/46/EC numaralı AB direktifi ilga edilmiştir. Bu düzenlemelerde elektronik para gelişimine önayak olmak ve sistemi kontrol altında tutarak zafiyetleri önlemek çabası ön plandadır. Elektronik para uygulamaları Avrupa kadar yaygın olmayan ABD'deki düzenlemelerde bekle ve gör politikası hâkim olup, ağır düzenlemelere girilmemiştir[53]. Bununla birlikte ABD'de gerek yerel gerek federal düzeyde elektronik para bazı düzenlemelere tâbi tutulmuştur.

1994 yılında Elektronik Para Kurumu'nun (Electronic Money Institution-EMI) hazırladığı rapora göre yalnızca kredi kurumları elektronik para çıkarma yetkisine sahipti. 1994'te hazırlanan bu raporda merkez bankalarının elektronik para üzerindeki rolü de tartışılmış ve beş senaryo üzerinde durulmuştur. Bunlardan birincisi: Merkez Bankalarının elektronik paraya hiçbir şekilde müdahale etmemesi; ikincisi, ihraççı kurumlar üzerinde herhangi bir kısıtlama olmamakla beraber Merkez Bankalarının gözetiminde olmaları; üçüncüsü, Merkez Bankaların ihraççı kuruluşlar ile rekabet halinde kendi elektronik cüzdanlarını çıkararak mevcut altyapılarını bu sistemleri yaymak için kullanmaları; dördüncüsü, Merkez Bankalarının münhasıran elektronik para altyapısı sunması gerektiğidir. Son ve kabul edilen senaryo ise elektronik paranın kredi kuruluşları tarafından çıkarılması gerektiği ve bu kredi kuruluşlarının özellikle likidite bağlamında Merkez Bankalarınca denetlenmesi gerektiği şeklindedir. Diğer senaryolar gerek Merkez Bankalarına büyük sorumluluklar yüklemesi gerekse uzun vadede takibinin imkânsız hale gelmesi sebebiyle mantıksız bulunmuştur[54].

Avrupa Birliği; düzenleme hususundaki politikasını, akıllı kart teknolojisindeki liderliğini elektronik para hususunda da korumak için 'şeffaf düzenlemelerle hukukî çerçeveyi oturtarak gelişime önayak olmak' olarak belirlemiştir[55]. Şu anda AB ülkelerinde elektronik para kullanımının diğer ülkelere nazaran daha yaygın olduğu göz önünde

[53] 1998'de yayınlanan Avrupa Merkez Bankası'nın raporunda bekle ve gör politikasının neden olabileceği sonuçlar belirtilerek erken hukukî düzenleme desteklenmiştir. Krueger, s. 19.
[54] Gormez, Yuksel ve Forest Capie. «Prospects for Electronic Money: A US-European Comperative Survey.» Research Department Discussion Papers (2003). Çevrimiçi. 12 Ocak 2019. <https://mafiadoc.com/the-central-bank-of-the-republic-of-turkey-tcmb_59f5e4201723ddb3267d72d4.html>. s. 9
[55] Krueger, s. 15.

bulundurulduğunda, benimsenen politikanın olumlu sonuç verdiği düşünülebilir.

Elektronik para hususunda tüm AB ülkelerini kapsayan tek bir düzenlemenin varlığı iki açıdan önemlidir. Birincisi, farklı ulusal düzenlemeler elektronik paranın tam potansiyeline ulaşacak şekilde gelişmesini engelleyebilir. İkincisi, elektronik para kuruluşlarını denetleyen kuruluşların, daha üst kurumlarca denetlenmesi sağlanarak pratikte farklı uygulamaların önüne geçilebilir[56]. AB'de ilk olarak 2000 yılındaki 2000/46/EC numaralı AB direktifi ile düzenleme altına alınan elektronik para hususu ardından 2005 ve 2006'daki 2005/60/EC ve 2006/48/EC numaralı AB direktifleri ile birkaç küçük noktada değiştirilmiş akabinde 2009'daki 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile yeni baştan düzenlenmiştir.

2000/46/EC[57]

Avrupa Para Enstitüsü'nün hazırladığı rapora göre elektronik para ihracı yalnızca kredi kuruluşları tarafından yapılmalıdır. Çünkü bu; perakende ödeme sistemlerinin kontrol altında tutulmasını sağlayacak, kullanıcıları ihraççıların hatalarından koruyacak, bir para politikası üretmeyi kolaylaştıracak ve ihraççılar arasında adil rekabeti sağlayacaktır[58]. Bu bağlamda ilk direktifte elektronik para kuruluşları da kredi kuruluşlarından sayılmışlardır[59].

Direktifle getirilen düzenlemelerin ulusal kanunlara aktarılması çok hızlı gerçekleşmemiştir. Direktifin bazı konularda yeterince açıklık getirmediği veya sınırlayıcı olduğu düşünüldüğünden direktiflerin iç hukuka aktarılması zaman almıştır[60]. Yine direktif elektronik para kuruluşları açısından da yeterli ilgiyi görmemiştir. Yalnızca birkaç elektronik para kuruluşu lisans almıştır. Birlik genelinde tek pasaport ilkesi denilen tek ülkeden alınan yetki ile tüm üye ülkelerde işlem yapabilme hakkından yararlanabilen elektronik para kuruluşu ise yalnızca üç tanedir[61].

---

[56] Athanassiou ve Mas-Guix, s. 31.

[57] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0046&from=EN Erişim: 9 Nisan 2018.

[58] Athanassiou ve Mas-Guix, s. 13.

[59] Krueger, s. 15.

[60] Krueger, s. 17.

[61] Yurtçiçek, Mehmet Sıddık. The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning The Electronic Money Market. 1. Cilt IV. Law & Justice Review, Haziran 2013. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.taa.gov.tr/indir/the-legal-nature-of-electronic-money-and-the-effects-of-the-eu-regulations-concerning-the-electronic-money-market-bWFrYWxlfGVlOGI0LTQ2MTc2LTEyZmMzLTFmNDQxLnBkZnw1Nzg/>. s. 292.

Söz konusu direktifin yapılma amacı, başlangıç bölümünün dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtildiği üzere, Avrupa Birliği ülkeleri arasında elektronik para düzenlemeleri açısından teknolojik gelişmelerin önünü tıkamamak ve elektronik paranın gelişmesine destek olmaktır. Elektronik para konusunda kullanıcıların korunması gerekliliği üzerine elektronik para kuruluşlarının tanınma, yetkilendirilme ve ihtiyati denetiminin gerekliliği üzerine bu düzenleme yapılmıştır.

27 Ekim 2000'de oluşturulan direktif elektronik para kurumlarının ihtiyati denetimi ve takibi üzerinedir. Söz konusu direktif 18 fıkralık bir dibace/başlangıç[62] bölümü ile başlar. Bu kısmın başında direktif için alınan görüşler ve taslakları belirtilir. Başlangıç kısmı direktife neden ihtiyaç duyulduğu ve direktifte yapılan düzenlemelerde dikkate alınan hususlardan oluşmaktadır. Direktif ile elektronik para kuruluşları ile kredi kuruluşları arasındaki rekabet dengesinin korunmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Yine tek pasaport denilen tek ülkeden alınan yetki ile tüm üye ülkelerde işlem yapabilme hakkının tanınmasının, direktifin amaçlarından biri olduğu belirtilmiştir.

2005/60/EC[63]

25 Kasım 2005'te oluşturulan bu direktif elektronik para hususunda yapılmış bir düzenleme değildir. Direktifin konusu, finansal sistemlerin kara para aklama ve terörizm finansmanında kullanılmasının önlenmesidir. Söz konusu direktifin 11. maddesinin 5. fıkrasının (d) bendi elektronik para ile ilgilidir. Mezkûr hükme göre, tekrar şarj olamayan cihazlarda saklanabilecek en yüksek elektronik para miktarı 150 avro ile sınırlandırılmıştır. Şarj olabilen cihazlarda ise bir takvim yılı içerisinde işleme konu olabilecek toplam miktar en fazla 2500 avrodur. Elektronik para hesabından bu süre zarfında 1000 avro ve daha fazla para çekilmiş olması durumu istisna tutulmuştur.

Düzenleme anonimlik imkânı sunan elektronik paranın, kara para aklama ve terörizmi finanse etme yolu olarak kullanılması ihtimalini ortadan kaldırmak yahut bu ihtimali verimsiz ve zor hale getirmek üzere yapılmıştır.

---

[62] İngilizcede "preamble" denilen bölüm Türkçeye mukaddeme, başlangıç, açılış, dibace diye çevrilmekle birlikte preambül şeklinde çevrilmeden kullanıldığı durumlar da söz konusudur.

[63] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005L0060&from=EN Erişim: 9 Nisan 2018.

2006/48/EC[64]

30 Haziran 2006'da yapılan bu direktif kredi kuruluşları ile alakalı düzenlemeler yapmak üzere hazırlanmıştır. Söz konusu direktifin kredi kuruluşlarını tanımlayan 4/1(b) maddesinde elektronik para kuruluşları da kredi kuruluşu sayılmıştır. Ancak bu hüküm 2009/110/EC numaralı direktif ile yürürlükten kaldırılarak, elektronik para kuruluşlarına nevi şahsına münhasır/sui generis bir hüviyet atfedilmiştir.

2009/110/EC[65]

2009/110/EC numaralı AB direktifinde hükümler dört ayrı başlık altında düzenlenmiştir. Bu başlıklar; kapsam ve tanımlar adı altında birinci başlık, elektronik para kuruluşlarının ihtiyati denetiminin ve takibi için gereklilikler adı altında ikinci başlık, elektronik paranın ihracı ve paraya çevrilebilirliği adı altında üçüncü başlık ve son hükümler ve uygulama tedbirleri adı altında dördüncü başlık olacak şekilde düzenlenmiştir.

10.10.2009'da oluşturulan bu direktif elektronik para kurumlarının ihtiyati denetimi ve takibi üzerine olan ikinci direktiftir. 2000/46/EC numaralı AB direktifi ile beklenen olumlu etki oluşmadığı ve direktifin bazı hususlarda getirdiği ağır yükümlülükler, elektronik para kuruluşlarınca sağlanamadığı ve eleştirildiği için yeni bir direktife ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu direktif 28 fıkralık bir başlangıç bölümü ile başlar. Bu bölümün başında direktif için alınan görüşler ve taslakları belirtilir. Başlangıç bölümünün ilk iki fıkrası da direktifin çıkması için gerekli şartların oluştuğunu belirtmektedir. Buna göre, 2000/46/EC numaralı AB direktifi yeni ortaya çıkan ön ödemeli elektronik ödeme sistemlerine yasal bir çerçeve kazandırmak ve pazarı bir ihtiyati denetim altına alırken aynı zamanda güçlendirmek için kabul edilmiştir. Ancak getirilen düzenlemeler incelendiğinde, bazı hükümlerin elektronik paralar için gerçek manada tek piyasa oluşumunu ve kullanıcı dostu yeni hizmetler getirilmesini engelleyici bazı hükümler içerdiği saptanmıştır.

Söz konusu direktifin başlangıç bölümünün 15. fıkrasında, birlik dışında kalan elektronik para kuruluşlarının üye ülkelerde yer alan ortak düzenlemelerden

[64] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0048&from=EN Erişim: 9 Nisan 2018.
[65] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0110&from=EN Erişim: 9 Nisan 2018.

faydalanamayacağı belirtilmiştir.

Mezkûr direktifin başlangıç bölümünün son hükümlerinde 2000/46/EC numaralı direktifin ilgası ve uyumun sağlaması için yapılması gerekenler sıralanmıştır. Bu hükümlerden 26. fıkrada söz konusu direktif hükümlerinin 2000/46/EC numaralı direktifin hükümleri yerine geçeceğinden, ilgili direktifin ilga edildiği belirtilmiştir. Bu husus, direktifin 21. maddesi ile de hüküm altına alınmıştır. 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 27. fıkrasında ise düzenlemenin uyum içerisinde yürütülmesi gerektiğinden ve üye ülkelerin yerel düzenlemelerinin birbirinden farklı olması sebebiyle Birlik düzeyinde bunun çözümlenemeyeceğinden ötürü, Birliğin bu konuda gerekli tedbirleri almaya yetkili olduğu ancak orantılılık ilkesi gereğince bu düzenlemenin hedefleneni yerine getirmenin ötesinde bir düzenleme yoluna gitmeyeceği açıklanmıştır. Başlangıç bölümünün son maddesinde ise üye ülkelerin gerekli uyumu sağlamak adına düzenlemelerini bu direktife uygun şekilde yapmaları gerektiği ifade edilerek uyum konusundaki önem belirtilmiş ve bu husus mezkur direktifin 16. maddesi ile de hükme bağlanmıştır.

2009/110/EC numaralı AB direktifi ile 2000/46/EC numaralı AB direktifindeki birçok husus değiştirilmiştir. Bunların en başında elektronik para kuruluşlarının kredi kuruluşu olarak tanımlanmamaları gelir. Elektronik para kuruluşlarının kredi kuruluşu olarak tanımlanmaları, elektronik para kuruluşlarına karşılaşacakları risklerden çok daha büyük yükümlülükler yükleyerek, bu kuruluşların verimli bir şekilde çalışmasının önüne geçmekteydi. Paraya çevrilebilirlik hususunda elektronik para kuruluşunun lehine olan minimum paraya çevrilebilecek miktar uygulaması, elektronik para kullanıcıları lehine kaldırılmıştır. Paraya çevrilebilirlik hususunda kullanıcıların güvenini sağlamak adına bu şekilde bir düzenleme yoluna gidilmiştir. Bunlarla birlikte muafiyet, toplanan fonların mevduat teşkil etmemesi ve herhangi faiz yahut fayda temininin söz konusu olmayacağı, minimum sermaye yükümlülükleri, müsavi işleyiş oluşturma amacı ve uyum hususlarına önceki direktifte olduğu gibi yüksek önem atfedilmiştir.

Türkiye Düzenlemeleri

Elektronik paraya ilişkin ulusal düzenlemelerimiz Avrupa Birliği düzenlemelerine nazaran daha geç gerçekleşmiştir. Yukarıda belirttiğimiz üzere[66], AB'de 90'lı yılların

[66] Bkz. 3.2

ortasından itibaren düzenleme hususu konuşulmaya ve üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Yine AB çapında ilk düzenleme 2000 yılındaki direktif ile gelmiştir. Bununla birlikte AB'de bu tarihten önce de çalışan birçok elektronik para kurumu mevcuttu. Ancak Türkiye'de düzenlemenin öncesinde bankaların ürettiği sanal kartlar, ulaşım ve iletişimde kullanılan ön ödemeli kartlar haricinde ciddi bir çalışma söz konusu değildi. 6493 sayılı kanun öncesinde Türkiye'de resmi bir elektronik para kuruluşu da mevcut değildi.

Hâlihazırda elektronik paraya ilişkin Türkiye'deki yasal düzenlemeler şunlardır:

- 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun,

- Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmelik,

- Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ.

6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun

Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun Türkiye'de elektronik para hakkında yapılan ilk düzenlemedir. Söz konusu kanun, 20 Haziran 2013'te kabul edilmiş ve 27 Haziran 2013'te Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 43 madde ve 2 geçici maddeden müteşekkil olup elektronik para kuruluşları haricinde ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri ve ödeme hizmetleri ile alakalı hükümler de içermektedir. Kanunun hazırlanmasında yukarıda mezkûr AB direktiflerinden faydalanılmıştır.

Bu kanunun elektronik paraya ilişkin hükümleri, tanımları havi 3. maddesinde başlar. Söz konusu maddede doğrudan elektronik para hususu ile alakalı olarak; elektronik para, elektronik para kuruluşu ve fon tanımlamaları yer almaktadır.

Mezkûr maddenin (ç) bendine göre, Elektronik para,*"Elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu* (6493 sayılı) *Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve*

elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değeri (ifade eder.)*"*. Daha önce bahsettiğimiz üzere bu tanım elektronik paranın taşıması gereken 5 unsura işaret etmektedir. Elektronik paranın taşıması gereken bu unsurlar; yetkili kuruluş tarafından ihraç, fon karşılığı ihraç, elektronik olarak saklanma, ödeme işlemi gerçekleştirme ve ihraççı dışındaki kişilerce tanınma şeklinde ifade edilebilir[67].

6493 sayılı kanunun 3. maddesinin (d) bendinde, elektronik para kuruluşu, yetkilendirilme kıstas alınarak *"*(Bu) *Kanun kapsamında elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişiyi* (ifade eder.)" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlama AB düzenlemelerinde biraz farklı bir işlev taşımaktadır. Çünkü AB düzenlemelerinde elektronik para kuruluşları, elektronik para ihraççılarının bir türü olarak tanımlanmış ve elektronik para ihraççıları adlı daha geniş bir grup düşünülmüştür. Bu gruba kredi kuruluşları, posta havale ofisleri gibi kurumlar da dâhildir. Hâlbuki bu madde bağlamında ileride incelenecek olan ve ihraççılar kapsamına dâhil olan bankalar ve PTT'de elektronik para kuruluşu olarak tanımlanmaktadır. Bu husus da uygulamada ilgili kuruluşların elektronik para kuruluşlarının tabi oldukları yükümlülüklere tabi olması gerektiği gibi gereksiz bir sonuç ortaya çıkarabilir.

Fon kavramını tanımlayan (e) bendinde elektronik paralar da fon kapsamına dâhil edilmiştir.

Kanunda tanımlar kısmının ardından md. 13/1'de ödeme hizmeti sağlayıcıları tanımlanmıştır. Ödeme hizmeti sağlayıcıları tanımlanırken (b) bendinde elektronik para kuruluşlarının da ödeme hizmeti sağlayıcılarından olduğu belirtilmiştir.

Söz konusu kanunun beşinci bölümü elektronik para kuruluşları ve elektronik para ihracı başlıklı olup üç maddeden oluşmaktadır. Kanunun 18. maddesi elektronik para ihraç eden kuruluşlar başlıklıdır. Buna göre; bankalar, PTT A.Ş. ve bu kanun bağlamında yetkilendirilen kuruluşlar dışındaki kişilerin elektronik para ihracı faaliyetinde bulunmaları yasaktır. Bu madde de AB düzenlemelerine yakın bir kapsam içerse de, AB düzenlemelerinde merkez bankaları ve devletlerin kendisinin de elektronik para ihracı yapabilecekleri özellikle belirtilmiştir. Bu bakımdan AB düzenlemeleri ile ulusal düzenlemelerimiz arasında farklılık olduğu aşikârdır. Bu maddenin ikinci fıkrasında ise elektronik para kuruluşlarının BDDK(Kurul)'dan izin almak suretiyle hizmette

[67] Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.5.1

bulunabileceği belirtilmiştir.

Mezkûr maddenin üçüncü fıkrasında ise elektronik para kuruluşlarının başlangıç sermayesi ve yükümlü olduğu diğer hususlar belirtilmiştir. Buna göre elektronik para kuruluşlarının; "*Anonim şirket*[68] *şeklinde kurulması; sermayesinde yüzde on ve üzerinde paya sahip olanların ve kontrolü elinde bulunduranların 5411 sayılı Kanunda banka kurucuları için aranan nitelikleri haiz olması; pay senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması; nakden ve her türlü muvazaadan ari ödenmiş sermayesinin en az beş milyon Türk Lirası olması; bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması; bu Kanun kapsamında yürütecekleri faaliyetlerin sürekliliğine ve elektronik para kullanıcılarına ilişkin fon ve bilgilerin güvenliğine ve gizliliğine dair gerekli tedbirleri alması; kurumun denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,"* gerekmektedir. Başlangıç sermayesi ve yönetimdeki kişilerle alakalı hükümlerin benzerleri AB düzenlemelerinde de bulunmakla birlikte diğer hükümler AB düzenlemeleri ile tam manada aynı değildir.

Söz konusu maddenin beşinci fıkrasında ise önemli bir istisna mevcuttur. Buna göre elektronik para ihraç eden kuruluşun *"sadece kendi mağaza ağında, sadece belirli bir mal veya hizmet grubunun satın alınmasında veya yapılan bir anlaşma sonucunda sadece belirli bir hizmet ağında kullanılabilen ön ödemeli araçlar"* 6493 sayılı kanun kapsamı dışında tutulmuştur. AB düzenlemelerinde daha fazla muafiyet yer almasına rağmen ulusal düzenlemelerimizde muafiyetler daha az tutulmuştur. Özellikle bu hususta muafiyetin tanınması kanaatimizce gereksiz yoğunluğun önüne geçmek adına faydalı olmuştur.

6493 sayılı Kanunun 20. maddesinin kenar başlığı elektronik para ihracıdır. Bu maddenin ilk fıkrası ile fon karşılığı ihraç hususu netleştirilerek, alınan fon kadar elektronik para ihracı yapılabileceği belirtilmiştir. 2000/46/EC numaralı AB direktifinin 1/3(b)ii maddesi de benzer hükmü muhtevidir.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise yatırılan fonların gecikmeksizin elektronik paraya çevrileceği hususu ifade edilerek, elektronik para kullanıcıların gecikmeden kaynaklı muhtemel zararı önlenmek istenmiştir. 2000/46/EC numaralı AB direktifinde bu husus, md.

[68] Anonim şirketlerde daha belirgin bir şekilde gerçekleşen büyük sermayelerin toplanabilmesi, sorumluluğu sınırlandırılması ve işletmede devamlılık ve kurumsallaşma hususu anonim şirketlere olan güveni artırır. Pulaşlı, Hasan. Şirketler Hukuku Genel Esaslar. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015. s. 260 vd.

2/3'te *"derhal"* olarak ifade edilirken, 2009/110/EC numaralı AB direktifinde 6493 sayılı kanunumuzda geçtiği şekli olan "*gecikmeksizin"* ibaresiyle değiştirilmiştir. Bu husus, elektronik para karşılığında temin edilen fon için faiz ve herhangi bir fayda sağlanamayacağı hususuyla da yakın ilişki içerisindedir.

Mezkûr maddenin üçüncü fıkrasında elektronik para karşılığında toplanan fonların 5411 sayılı kanunda belirtilen bankalar nezdinde tutulacak hesapta bloke edileceği belirtilmiştir. Bu husus, elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracı işini yapmaktan elde edeceği faydayı ciddi anlamda ortadan kaldırmaktadır. AB düzenlemelerinde fonların ne şekilde kullanılabileceğine ilişkin ciddi yaptırımlar olmasına rağmen bu şekilde bir düzenleme 6493 sayılı kanunda yer almamaktadır.

Bu maddenin dördüncü ve devamı fıkralarında elektronik para kuruluşlarının yapamayacakları işlemler belirtilmiştir. Buna göre, elektronik para kuruluşu kredi verme faaliyeti yapamaz. 2000/46/EC numaralı AB direktifi benzer düzenleme içerse de 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 6/1(b) hükmü kapsamında küçük bir alan ve belirli şartlar çerçevesinde elektronik para kuruluşunun kredi verebileceği hükmü getirilmiştir. Beşinci fıkraya göre ise elektronik para kuruluşları kullanıcının elektronik parayı elinde tuttuğu müddetle ilişkili olarak faiz yahut herhangi bir menfaat sağlayamaz. Bu husus da aynı şekilde 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 12. maddesinde geçmektedir. Toplanan fonların mevduat olarak değerlendirilemeyeceği ise söz konusu maddenin yedinci fıkrasında hüküm altına alınmıştır. Bu husus da AB direktiflerinde aynı şekliyle yer almaktadır.

6493 sayılı kanunun 21. maddesinde ödeme kuruluşları ve PTT A.Ş. ile birlikte elektronik para kuruluşlarının denetimine esas oluşturacak hükümler belirlenmiştir. Bu hükümlere göre, elektronik para kuruluşlarının denetimi BDDK(Kurum) tarafından yapılacaktır. Elektronik para kuruluşları gizli statüde yahut ticari sır, meslek sırrı gibi nitelikte olsalar dahi Kurum tarafından talep edilen her tür belgeyi sunmak zorundadırlar.

Mezkûr kanunun 22. maddesinde fonların korunması ve teminat hususu düzenlenmiştir. Buna göre, elektronik para kuruluşunun topladığı fonları değerlendirme biçimi yönetmelikle belirlenir. BDDK(Kurul) tarafından elektronik paraların Merkez Bankası nezdinde bir miktar para bulundurmaları yükümlülüğü getirilebilir. Üçüncü fıkrada da fon sahiplerinin haklarının tazmini için bu teminatların kullanılacağı ve elektronik para kuruluşlarının bu tazminden sorumlu oldukları belirtilmiştir. Elektronik para kullanıcılarının

haklarını korumak adına getirilmiş bu teminat yükümlülüğü AB düzenlemelerinde mevcut değildir.

Madde 25'te elektronik para kuruluşları ile alakalı önemli pay devirlerinin BDDK(Kurul) iznine tâbi olacağı belirtilmiştir. 2009/110/EC numaralı AB direktifi md. 3/3 de benzer bir düzenleme içermektedir.

Kanunun 28. maddesinde izinsiz faaliyette bulunma ile ilgili cezai sorumluluk hükümleri ihdas edilmiştir[69]. Buna göre, izinsiz faaliyette bulunma yahut elektronik para kuruluşu olmadığı halde kendisini bu şekilde gösterme gibi bir durum söz konusu olursa ilgili kişiler bir ilâ üç yıl hapis cezası ve beş bin güne kadar adli para ile cezalandırılırlar. Bunu gerçekleştiren işyerinin iki aydan altı aya kadar geçici olarak tekrarı halinde ise sürekli olarak kapatılmasına karar verilir.

Geçici md. 2/3 ve 2/5'te ise kanun yürürlüğe girdiğinde hâlihazırda elektronik para ihracı yapmakta olan kurumların bir sene içerisinde gerekli izinleri alması gerektiği almadıkları takdirde kanun kapsamında faaliyette bulunamayacakları belirtilmiştir.

Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmelik[70]

Elektronik para hakkında AB direktifleri, 6493 sayılı Kanun'daki düzenlemelere nazaran daha geniştir. Mezkûr kanunda direktifler doğrudan hüküm olarak ihdas edilmemiş bazı alanlar yönetmelikle düzenlenmiştir. Bu bağlamda Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmelik, 6493 sayılı kanunda düzenlenmemiş ilgili alanları kapsayacak niteliktedir.

Söz konusu yönetmelik de kanun gibi tanımlar kısmıyla başlamaktadır. Tanımlar kısmında elektronik paraya ilişkin tanım 6493 sayılı Kanun'dakinin aynısı iken, elektronik para kuruluşları tanımı bakımından AB direktiflerine uygun olarak elektronik para ihraç eden kuruluşlar ve elektronik para kuruluşları şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Yukarıda özellikle değindiğimiz[71] ve mahzurunu belirttiğimiz bu hususun düzenlenmesi yerinde

[69] Ayrıntılı bilgi için bkz. Güven, Çiğdem. 6493 sayılı Kanunda İdari ve Cezai Sorumluluk. Ankara: Ankara Barosu Dergisi, 2014/3. Çevrimiçi. 24 Nisan 2018. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/398198>.
[70] 27 Haziran 2014 tarih ve 29043 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
[71] Bkz. 3.3.1

olmuştur. Ancak yine de düzenleme direktifte belirlenen şekilde yapılmamıştır. Elektronik para ihraç eden kuruluşlara PTT eklenmemiş ve elektronik para kuruluşları da elektronik para ihracına yetki verilen tüzel kişiler olarak düzenlendiğinden elektronik para ihraç eden kuruluşlar da birer elektronik para kuruluşu imiş gibi bir algı oluşturulmuştur. Bu sebeple 6493 sayılı kanunda elektronik para kuruluşları ile elektronik para ihraççıları olması gerektiği gibi farklı iki küme olarak tanımlandıysa da yönetmelikte bu ayrım net bir şekilde ortaya konamamış elektronik para ihraççıları ile elektronik para kuruluşları aynı şeylermiş gibi algı oluşturabilecek bir düzenlemeye gidilmiştir. Bunun sakıncası ise elektronik para kuruluşlarına uygulanacak yükümlülüklerden muaf olacak PTT ve bankaların bu yükümlülüklere tabi tutulması şeklinde olabilir.

Bu yönetmeliğin elektronik para başlıklı bölümü iki maddeden oluşur. Elektronik para ihracı başlıklı altıncı maddesinin ilk fıkrası, yine fon karşılığı ve gecikmeksizin ihraç hususlarını özellikle belirtmiştir. İkinci fıkrada ihracın, karşılığı fonun ödemesinin yapıldığı anda gerçekleştiği varsayımı ifade edilmiştir. Üçüncü fıkrada da elektronik para kuruluşlarınca elektronik para karşılığında kabul edilen fonun miktarına ilişkin dekontun kâğıt veya elektronik kaynak üzerinde kullanıcıya vermek zorunda olduğu hususu düzenlenmiştir. Dördüncü fıkrada ise elektronik para karşılığı temin edilen fon ile alakalı elektronik paranın elde tutulduğu müddete ilişkin herhangi bir menfaat verilemeyeceği hususu kanunda belirtildiği gibi tekrar edilmiştir.

Mezkûr yönetmeliğin yedinci maddesi elektronik paranın paraya çevrilebilirliği başlıklıdır. Bunun birinci fıkrasına göre talep üzerine paraya çevirme gecikmeksizin yerine getirilmelidir. İkinci fıkrada da belirtildiği üzere, paraya çevrilme sahip olunan elektronik paranın tamamına yönelik olabileceği gibi kısmi de olabilir. AB direktiflerinde bu husus sözleşmenin sona ermesinden önce ve sona ermesinden sonra şeklinde iki kısma ayrılarak ayrıca incelenmiştir. Ulusal düzenlemelerimizde bu şekilde geçmesi kullanıcı açısından daha olumlu olmuştur. Üçüncü fıkrada AB direktifleri ile uygun şekilde, fona çevirme ile alakalı yükümlülük ve ücretlerin sözleşmede açıkça belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Fona çevirme ihtimalinde talep edilebilecek ücretler de AB düzenlemeleriyle ortak olarak sözleşmenin sona ermesinden önce, sözleşmede belirlenmiş son kullanma tarihinden önce yahut son kullanma tarihinin geçmesinin üzerinde bir sene ve daha sonra talep edilmesi halleri ile sınırlandırılmıştır. Yine AB düzenlemelerinde olduğu gibi ücret yapılan masrafla orantılı olmalıdır. Kullanıcının tüketici olmaması ihtimali de istisna tutulmuştur.

Yönetmeliğin kuruluşların yapamayacağı işler başlıklı bölümünde elektronik para kuruluşlarının yapamayacağı işlerden de bahsedilmiştir. Buna göre yönetmeliğin onuncu maddesine göre elektronik para kuruluşları; elektronik para ihraç edilmesi, ödeme hizmetlerinin sunulması, ödeme hizmetinin sunulmasıyla ilgili olmak kaydıyla döviz alım satım işlemleri ve belli şartlar altında ödeme sistemlerinin işletilmesi haricinde hiçbir ticari faaliyette bulunamaz. AB düzenlemelerine paralel olarak elektronik para kuruluşunun herhangi bir şekilde mevduat veya katılım fonu kabul etmesi de yasaklanmıştır. Ayrıca elektronik para kuruluşları bankaymış gibi de tanıtılamaz. Yine kredi verme faaliyetleri de kuruluş tarafından yerine getirilemez. Ayrıca kuruluşun sunduğu ödeme işlemleri kuruluş tarafından taksitlendirilemez. Bu da kredi verme işlevini bu yöntemle yapılmasını önlemek adına gerekli bir düzenlemedir.

AB direktifleriyle benzer şekilde yönetmeliğin 25. maddesinde belirtilen asgari öz kaynak yükümlülüklerini tedavüldeki ortalama elektronik para tutarının %2'si olarak belirlemiştir. Ödeme hizmeti de sunan elektronik para kuruluşunun buna ilişkin asgari öz kaynak yükümlülüğü ayrıca hesaplanır. Öz kaynağın belirlenen miktarların altına düşmesi ihtimalinde kurum bilgilendirilir.

Elektronik para kuruluşları, elektronik para ihracı karşılığında topladığı fonları bankalar nezdinde açtıkları hesaplarda tutarlar ve başka amaçlarla kullanamazlar.

Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ[72]

Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ'de ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşlarının bilgi sistemlerinin yönetimi ve denetimine ilişkin düzenlemeler yapılmış olup teknik yanı itibariyle çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

3.3.2. Hukuki Düzenlemelerde Öne Çıkan Hususlar

Gerek Türkiye gerekse AB hukuki düzenlemelerinde öne çıkan elektronik paraya ilişkin ortak unsurlar vardır. Bunlar elektronik para konusunda üzerinde tartışmalar olan

[72] 27 Haziran 2014 tarih ve 29043 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

hususlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu hususlar şunlardır; paraya çevrilebilirlik, ihtiyati denetim, muafiyet, mevduat teşkil etmeme. Hukuki düzenlemeler yürürlüğe girdiğinde önceden kurulmuş elektronik para kuruluşlarının bundan nasıl etkilenecekleri de geçici düzenlemelerin önemini artırmaktadır.

Paraya Çevrilebilirlik

Paraya çevrilebilirlik ilkesi, elektronik paranın temsili nitelikte olduğunu ortaya koymak ve elektronik para kuruluşlarının bu hususta kullanıcıları zarara uğratabilecek herhangi bir iş yapmalarını önlemek adına konulmuştur. Gerek Türk Hukukunda gerekse AB düzenlemelerinde paraya çevrilebilirliğe ilişkin hükümler bulunmaktadır. Paraya çevrilebilirlik elektronik parayı gerçek paranın temsili haline getirmesi açısından önemlidir

2000/46/EC numaralı AB direktifi, başlangıç kısmından itibaren paraya çevrilebilirliğe ilişkin değerlendirmeler bulundurmaktadır. Başlangıç kısmının 9. ve 10. maddelerinde belirtildiği üzere kullanıcının güveninin sağlanması paraya çevrilebilirlik ile mümkündür ve bu çevrilebilirlik de nominal değer üzerinden olmalıdır.

Aynı direktifin paraya çevrilebilirlik kenar başlıklı üçüncü maddesi, paraya çevrilebilirlik hususunu ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Bu maddede elektronik para kullanıcılarının, elektronik paraların fon karşılığını talep etmelerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

Buna göre söz konusu maddenin ilk fıkrasında elektronik paranın geçerli olduğu süre boyunca paranın nakit karşılığının yahut belirtilen hesaba transferinin istenebileceği ve bunun için yalnızca transfer için gerekli ücretin talep edilebileceği bunun haricinde bir ücret talep edilemeyeceği belirtilmiştir[73].

Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında ise paraya çevrilebilirliğe ilişkin hususların sözleşmede özellikle belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Çekilebilecek minimum tutarın sözleşmede belirlenebileceği ancak bunun 10 avroyu geçemeyeceği üçüncü fıkrada belirtilmiştir. Bu minimum tutar, Danimarka'da 3,35 avro, İtalya'da ise 5 avroya kadar

[73] Bu madde; birinci maddede yer alan tanımın *"elektronik para kuruluşu tarafından kabul edilen ve karşılığında çıkarılacak elektronik paradan az olmayan fon karşılığı"* ibaresini tamamlayıcı niteliktedir. Athanassiou ve Mas-Guix s. 21.

düşürülmüştür[74].

2009/110/EC numaralı direktifte başlangıç kısmında kullanıcıları koruma ve nominal değer üzerinden çevrilebilirlik zikredildikten sonra minimum değer dayatmanın yanlış olacağı ve yapılan masrafların karşılığı bir ücret talep edilebileceği belirtilmiştir.

2009/110/EC numaralı direktifin 11. maddesi de paraya çevrilebilirliğe ilişkindir. İhraç ve paraya çevrilebilirlik başlıklı bu maddenin birinci fıkrasına göre, üye ülkeler elektronik para ihraççılarının topladıkları fonların nominal değeri üzerinden elektronik para ihraç etmelerini sağlamalıdır. Ayrıca üye ülkeler elektronik para kuruluşlarının her an kullanıcıdan gelen talep üzerine elektronik paranın fon karşılığını vermesini sağlamalıdır.

Elektronik para kuruluşu ve kullanıcısı arasında elektronik para kullanımına ilişkin yapılan sözleşmede paraya çevrilebilirlik hususu ve paraya çevirme ihtimalinde doğabilecek ücretler hakkında bilgi bulunmalıdır ve bu sözleşme söz konusu bilgi karşı tarafa aktarılmadan kurulmamalıdır.

Paraya çevrilme esnasında ücret talebi ancak 11. maddenin üçüncü fıkrasında belirtildiği üzere bunun sözleşmede geçmesi halinde mümkün olabilir kanun koyucu bunun üç farklı şartta nasıl gerçekleşeceğini belirtmiştir. Bu şartlar; "sözleşme sona ermeden paranın geri istenmesi hali", "eğer sözleşmenin bir sonlanma tarihi var ve kullanıcı bundan önce sözleşmeyi sonlandırmışsa", "paraya çevrilmenin sözleşmenin sona ermesinden bir yıl sonra talep edilmiş olması halinde" şeklindedir.

Bu durumlarda talep edilen ücret yalnızca yapılan masrafı karşılayacak uygun ve orantılı bir miktar olmalıdır. Sözleşmenin sona ermesinden önce talep edilen paraya çevirme paranın tamamına yahut bir kısmına yönelik olabilir. Eğer sözleşmenin sona ermesinin üzerinden bir yıl veya daha fazla süre geçtikten sonra paraya çevrilme talep ediliyorsa ancak paranın tamamı talep edilebilir kısmi paraya çevirme talep edilemez.

Elektronik para kullanıcısı değil de tüketici olmayıp elektronik para kabul eden kişinin paraya çevirme hususunda hakları elektronik para kuruluşu ile aralarındaki sözleşmeye göre belirlenir.

[74] Yurtçiçek, Hukuki Açıdan Elektronik Para, s.164

İhtiyati Denetim

Elektronik para kuruluşlarının yedinde kullanıcılarına ait büyük miktarda para bulundurmalarından ötürü bir denetime tabi tutulmaları gerekliliği açıktır. Ancak yapılan düzenlemelerle getirilen denetimin, olması gerekenden çok daha ağır bir denetim öngördüğü doktrinde dile getirilmiştir[75]. Bizzat düzenlemelerde dahi bu husus yerini bulmuş ve 2009/110/EC numaralı AB direktifinde 2000/46/EC düzenlemesinde getirilen düzenlemelerin yerinde olmadığı, elektronik para kuruluşlarını olması gerekenden fazla kısıtladığı belirtilmiştir. İhtiyati denetim elektronik para kuruluşlarını denetleyerek kullanıcıları korumak açısından önemli olmakla birlikte bunun için alınan önlemlerin elektronik para kuruluşları kârlılığını düşürdüğü açısından eleştirilmiştir.

Elektronik para kuruluşlarına ilişkin iki AB direktifi de elektronik para kuruluşlarının ihtiyati denetimi ve takibi başlığını taşımaktadır. Elektronik para direktiflerinin amacı bu kuruluşlarının denetimini sağlamaktır.

2000/46/EC numaralı AB direktifin başlangıç kısmının 11. ve 13. fıkraları konuya ilişkin olarak iki maddede de elektronik para kuruluşları, kredi kuruluşları ile karşılaştırılmış ve bu bakımdan bir denetime ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. 11. fıkrada denetimin hantal bir yapıda olmaması gerektiği belirtilmiştir.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin birinci maddesinin beşinci fıkrasına göre, elektronik para kuruluşlarının yapabileceği işlemlere birtakım sınırlar getirilmiştir. Fıkranın (a) bendinde elektronik para kuruluşları elektronik paranın ihracı ve yönetimi ile alakalı ve diğer ödeme sistemleri ihracı işleri ile uğraşabilirler ancak kredi sağlamak bu işlerden biri olamaz[76]. (b) bendine göre ise elektronik para kuruluşu diğer kuruluşlar adına veri saklama işi yapabilir. Ayrıca elektronik para kuruluşlarının diğer kuruluşlarda ortaklıklarının bulunması da mümkün değildir. İstisnası ise elektronik para ihracına ilişkin işleriyle alakalı kurumlardır. Bu sınırlandırmalar elektronik para kurumlarının banka hüviyeti kazanmaması için getirilmiş düzenlemelerdir. Düzenlemelerin aşırı olduğu ve elektronik para kuruluşlarının çalışma alanını çok daralttığı iddia edilmiştir[77]. Ancak düzenlemeler

[75] Krueger, yalnızca lisans zorunluluğun bile piyasaya girişi yeterince zorlayacağı bir piyasada sermaye ve özkaynak yükümlülüklerinin en iyi ihtimalde büyük firmaları zorlamasa bile küçük firmaların piyasaya girişini ciddi manada engelleyeceğini zikretmektedir. Krueger, s. 20

[76] Elektronik para kuruluşlarına mevduat toplama ve kredi verme imkânı olmadığından ötürü bankalara uygulanandan daha hafif yükümlülükler belirlenmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 15.

[77] Krueger, s. 16.

elektronik para kuruluşlarının istikrarını korumak amaçlıdır[78].

2000/46/EC numaralı AB direktifinin altıncı maddesinde direktifin 4. ve 5. maddelerinde sıralanan başlangıç sermayesi, özkaynak yükümlülükleri ve yatırım sınırlamalarının kontrol süresi belirtilmiştir. Buna göre yılda en az iki kere kontrol yapılmalıdır. Bu kontrol elektronik para kuruluşlarının kendileri tarafından yapılabileceği gibi ilgili bilgilerin yetkili otoritelere gönderilmesi suretiyle yetkili otoritelerce de yapılabilir. Üye ülkelerden Polonya hariç tüm ülkeler yılda en az 2 kontrol hükmünü kabul etmişlerdir. Polonya'da yılda bir kontrolün yeterli olacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bunun haricinde kontrolleri aylık seviyeye kadar çıkaran ülkeler söz konusudur.

Yine 2000/46/EC numaralı AB direktifinin yedinci maddesinin kenar başlığı sağlam ve ihtiyatlı işleyiştir. Bu maddeye göre elektronik para kuruluşlarının yönetim, idare ve muhasebesinin sağlam ve ihtiyatlı prosedürlere tâbi olması ve yeterli iç kontrol mekanizmasına sahip olması gerekir. Bu kontrol mekanizmaları gerek finansal gerek finansal olmayan risklere cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Kendi faaliyet alanı ile bağlantı olarak operasyonel veya yardımcı işler yapan herhangi bir kuruluş ile yapılan işbirliğine ilişkinin teknik ve prosedürel riskler de buna dâhildir. Maddede elektronik para kuruluşunun işleyişinin sağlam olması, dolayısıyla elektronik para kullanıcılarına olan yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda herhangi bir sorun çıkmaması adına bu şekilde düzenleme yapılmıştır.

2009/110/EC numaralı AB direktifinde ise 2000/46/EC numaralı AB direktifinde öngörülen denetimin ağırlığı başlangıç kısmının dokuzuncu fıkrasında zikredilmiştir. Buna göre, elektronik para kuruluşlarına yönelik ihtiyati denetim hususu kurumların muhatap oldukları riskler göz önünde bulundurularak gözden geçirilip düzenlenmelidir. Bu düzenleme ödeme kuruluşlarına yönelik olarak düzenlenen 2007/64/EC numaralı AB direktifi ile uyumlu olmalıdır. Dolayısıyla belirtilen direktifin ilgili maddeleri mutatis mutandis/gereken değişiklikler göz önünde bulundurularak elektronik para kuruluşlarına da herhangi bir önyargı olmadan uygulanmalıdır. Fıkranın devamında, belirtilen direktifteki bazı atıfların bu durumda nasıl anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin üçüncü ve yedinci maddeleri de ihtiyati denetim için bazı yollar belirlemiştir. Genel ihtiyati kurallar başlıklı üçüncü maddenin birinci

[78] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 161.

fıkrasına göre, 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 5, 10 ila 15, 17/7 ve 18 ilâ 25 maddeleri gereken değişiklikler göz önünde bulundurularak elektronik para kuruluşlarına da uygulanır. Belirtilen maddeler ödeme kuruluşlarının yetkilendirilme ve yetkisinin sürdürülmesine ilişkin düzenlemelerdir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin üçüncü maddesinin ikinci fıkrasına göre elektronik para kuruluşları elektronik para karşılığında topladıkları fonları değerlendirme biçimini değiştirdiği takdirde yetkili otoriteleri buna ilişkin bilgilendirmeleri gerekir. Önceki direktifte buna ilişkin bir düzenleme olmadığından elektronik para kuruluşlarının fon değerlendirmeleri açısından daha sıkı bir kontrole alındığı söylenebilir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin üçüncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre elektronik para kuruluşlarının ortaklığına katılmak, ortaklığından ayrılmak, ortaklık payını artırmak veya düşürmek isteyen gerçek veya tüzel kişiler yetkili kurumları bu işlem ve bu işlemdeki amaçları ile alakalı bilgilendirmeleri gerekir. Teklif olunan alıcı gerekli bilgileri yetkili otoriteye sağlar. Yetkili otoriteler teklif olunan kişiyi uygun bulurlarsa görüşlerini bu şekilde açıklarlar. Teklif olunan kişi yetkililerce uygun bulunmazsa gerekli tedbirler alınarak işlem sonlandırılır. Bu tedbirler ilgili müdür ve yetkililere yönelik tedbir kararları veya yaptırımlar şeklinde olabileceği gibi söz konusu hisse sahibinin oy hakkının askıya alınması şeklinde de olabilir. Belirtilen bilgileri sağlamayan tüzel kişiler de aynı şekilde tedbirlere konu olabilirler. Eğer yetkili otoritenin itirazına rağmen işlem gerçekleşirse -alınacak diğer tedbirlerden bağımsız olarak- söz konusu hisse sahibinin oy hakkı askıya alınır ve hâlihazırda vermiş olduğu oylar geçersiz sayılır. Elektronik para kuruluşları tarafından elektronik para ihracı dışında yapılan işlerle alakalı olarak üye devletler yetkili otoriteleri bu fıkrada geçen önlemleri almaktan muaf tutabilirler. Önceki direktifte yer almayan ve elektronik para kuruluşlarının işleyişlerini sürdürmelerinde sorun oluşturabilecek ve dolayısıyla elektronik para kullanıcılarını zarara uğratabilecek bu husus düzenleme kapsamında denetim altına alınmıştır. Belirtilen önlemler ciddi yaptırımlar içermektedir.

Üye ülkeler elektronik para kuruluşlarına kendi adlarına elektronik para ihracı yapmaları için yetki verebilirler. Ancak bu durumda 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 25. maddesinde öngörülen prosedüre uymaları gerekir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin üçüncü maddesinin son fıkrasına göre elektronik para kuruluşları acenteler üzerinden elektronik para ihracı yapamazlar. Ancak

2007/64/EC numaralı AB direktifinin 17. maddesinde tanımlanan şartlar sağlandığı takdirde 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 6/1(a) maddesinde tanımlanan ödeme hizmetlerini acenteler üzerinden sunabilirler.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin yedinci maddesine göre ise üye ülkeler elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracı neticesinde topladıkları fonları 2007/64/EC numaralı AB direktifinin md. 9/1 ve 9/2 hükümlerine göre korumalarını sağlamalıdır. Ödeme aracı olarak kullanılacak fonların elektronik para kuruluşunun ödeme hesabına geçmedikçe korunması gerekmez. Aksi takdirde 2007/64/EC numaralı AB direktifinde belirtilen süre neticelenene kadar korunur. 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 4/27 maddesi gereği bu süre beş iş günüdür.

Maddenin ikinci fıkrasında da yatırımların değerlendirilmesi hususu incelenmiştir. Buna göre ilgili direktifte belirtildiği üzere sermaye bedeli özgün riski % 1,6'nın üzerinde olmamalıdır. Yatırımlar yüksek oranda likit, paraya çevrilebilir ve düşük riskli yatırım alanlarında muhafaza edilmelidir. İstisnai durumlarda yetkili kurumlar elektronik para kuruluşlarına gerekli değerlendirmeler üzerine yatırımlarını belirtilen tipte olmayan şekilde değerlendirmesine izin verebilir.

Elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracı haricindeki -2009/110/EC numaralı AB direktifinin 6/1(a) maddesinde tanımlanan- işlerine 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 9. maddesi uygulanır.

Aynı direktifin 14. maddesinde ise enflasyon veya değişen teknolojik şartlara uygun olarak önlemler alınabileceği belirtilmiştir.

Muafiyet

Birçok müellif elektronik para kuruluşlarını denetim için getirilen düzenlemelerin gerekenden daha ağır olduğu hususunu ifade etmiştir. Elektronik para kuruluşlarına yönelik ağır düzenlemelerin bunların istisnalarını oluşturmayı da gerektirdiği görülmüştür. Bu bağlamda gerek Türk gerekse AB düzenlemelerinde elektronik para kuruluşlarına yönelik bazı istisnalar getirilmiştir. AB düzenlemelerinde bu istisnalar yerel çalışan ve kıyasla daha küçük olan elektronik para kuruluşlarına yöneliktir. Türk düzenlemelerinde ise belirli bir hizmet alanına yönelik olan veya belli sınırlar dâhilinde kullanılan elektronik paralar için istisna getirilmiştir. Böylece elektronik para kuruluşlarına ilişkin ağır düzenlemelerden bazı

küçük ya da yerel kuruluşları ayrı tutarak orantılılık sağlanır.

AB düzenlemelerinde amacın elektronik para kuruluşlarına ilişkin ulusal düzenlemelerin uyumlu hale getirilerek AB içerisinde tek pasaport ilkesinin uygulanacağı ve Birlik içerisinde her yerde geçerli elektronik para kuruluşları kurulmasına imkân sağlamak olmasına rağmen ulusal elektronik para kuruluşlarına yönelik muafiyet düzenlemelerinin bulunması doktrinde çokça eleştirilmiştir.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün 15. fıkrasında muafiyet hususu ele alınarak çok fazla kapsam daraltılmadan yalnızca *"ülkelerin -kendi sınırları içerisinde faaliyet gösterdikleri takdirde- elektronik para kuruluşları için direktifte öngörülen bazı yükümlülükler açısından muafiyet tanımaları mümkündür"* şeklinde bir düzenleme yaparak ayrıntılı sınırlandırmayı hükümler kısmına bırakmıştır. Direktifin muafiyet kenar başlıklı sekizinci maddesine göre belirli şartlar altında üye ülkeler yetkili otoritelerine 2000/46/EC numaralı AB direktifinin ve 2000/12/EC numaralı AB direktifinin bazı maddelerini veya maddelerinin tamamının uygulanmamasına, ilgili elektronik para kuruluşları sıralanan şu şartları sağlıyorsa araçlarının 150 avrodan yüksek miktar taşımaması şartıyla izin verebilir;

- Elektronik para kuruluşunun direktifin 1/3(a) maddesine göre yükümlü olduğu ödenmemiş elektronik para miktarı genelde 5 milyon avroyu ve asla 6 milyon avroyu aşmıyorsa ya da,

- İhraç edilen elektronik para yalnızca ihraççının yan şirketleri tarafından kabul ediliyorsa ya da,

- İhraç edilen para sınırlı sayıda girişim tarafından kabul ediliyor ve bunlar da belli bir sınırlı alan veya aynı binada hizmet vermeleri yahut ihraççı ile ortak pazarlama veya dağıtım planı gibi yakınlıkları sebebiyle ayırt edilebiliyor ise.

Mezkûr maddenin ikinci fıkrası birinci fıkraya göre muafiyet tanınmış elektronik para kuruluşlarının karşılıklı tanıma anlaşmalarından faydalanamayacağını belirtmiştir[79]. Üçüncü fıkra ise üye devletlerin muafiyet tanınan elektronik para kuruluşlarının yükümlülükleri

[79] Standartların düşürülmesinin karşılığı olarak tek pasaport imkânından yararlanılmaması belirlenmiştir. Krueger, s. 15.

sağlayıp sağlamadıklarına bildirim yükümlülüğü getirmeleri gerektiğini düzenlenmiştir.

Elektronik para kuruluşları için direktifte bazı ağır yükümlülükler belirlenmiştir. Bundan dolayı nispeten küçük yahut sınırlı işlev gören bazı durumlar için muafiyet tanınması gerekliliği hâsıl olmuştur[80]. Ağır yükümlülüklerden kurtulmak isteyen küçük elektronik para kuruluşlarının tek pasaport imkânından men edilmesi doktrinde eleştirilmiştir. Bu husus hem elektronik para kuruluşları için geçerli olması planlanan tek pasaport ilkesine ters düşeceği hem de bundan da öte ülkeler içindeki rekabeti olumsuz yönde etkileyeceği yönünde eleştirilmiştir[81]. Almanya gibi bazı ülkeler muafiyetlerden yararlanmayarak direktifi doğrudan uygulama yönünde politika benimseseler de İngiltere gibi bazı ülkeler ise muafiyetlerden sonuna kadar faydalanmayı düşünmektedir[82].

2009/110/EC numaralı AB direktifinde hem başlangıç hem de hükümler kısmında daha ayrıntılı düzenlemeye gidilmiştir. İlk olarak başlangıç kısmının 5. fıkrasına göre, bu direktifin elektronik para ihracı yapan ödeme hizmeti sağlayıcılarına yönelik olması uygun olacaktır. Direktif sınırlı alanda veya belirli ürün yahut hizmetlerin temininde kullanılan elektronik paralara uygulanmamalıdır. Bu sınırlı alanda kullanımın tespiti için de şu kıstaslar kullanılmalıdır; belirli bir market veya marketler zincirinde kullanılma veya coğrafi alandan bağımsız olarak belirli tip mal veya hizmetleri alımında kullanılma. Bu araçlar petrol istasyonları için özel tasarlanmış kartlar, ulaşım kartları, üyelik kartları vs. olabilir. Sınırlı alanda hizmet veren bu tarz uygulamalar genel seviyede hizmet verme yoluna giderlerse muafiyetin dışında tutulacaklardır. Yalnızca belli bir liste dâhilindeki yerlerde hizmet sunan uygulamalar da bu listeler genelde gittikçe büyüyen bir ağ şeklinde çalıştığından ötürü muafiyet kapsamında olmayacaklardır.

Yine başlangıç bölümünün 16. fıkrasına göre, üye ülkelerin sınırlı miktarda para ihracı yapan elektronik para kuruluşlarını direktifin bazı maddelerinden muaf tutabileceğini kabul etmek gerekir. Bu muafiyetten yararlanan kuruluşlar birlik içerisinde kurulum ve servis sağlama özgürlüğünden yararlanamazlar. Bir ödeme sisteminin parçası olarak da bu hizmeti sağlamaları mümkün değildir. Ancak böyle bir muafiyetten faydalansa dahi tüm elektronik para kuruluşlarının kayıtlı olmaları gerekir. Bu bağlamda bu kuruluşların da kayıt altında tutulmaları gerekir. 17. fıkrada da diğer elektronik para ihraççıları ile birlikte muaf tutulmuş

[80] Athanassiou ve Mas-Guix s. 24-25.
[81] Athanassiou ve Mas-Guix, s. 25.
[82] Krueger, s. 17.

elektronik para kuruluşları da belirtilerek üye devletlerin bunlar haricindeki kurum ve kuruluşlara elektronik para ihracı yetkisi tanımaması gerektiği zikredilmiştir. Bu husus direktifin üçüncü maddesinin ikinci fıkrasında da benzer şekilde geçmektedir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin muafiyete ilişkin 9. maddesine göre, üye ülkeler yetkili kuruluşlarını, direktifin 3, 4, 5 ve 7. maddelerinde belirtilen şartları sağlıyorsa bazı tüzel kişilere yükümlülükleri uygulayıp uygulamamak hususunda serbest bırakabilir. Bu şartlar;

- Muaf tutulacak tüzel kişiliğin ödenmemiş ortalama elektronik para miktarı üye ülke tarafından belirlenecek ve 5 milyon avroyu geçmeyecek bir sınırın altında olması ve

- Tüzel kişiliğin yönetim ve idaresinde olan hiçbir gerçek kişinin daha önce terörizm finansmanı ve kara para aklama suçlarından suçlu bulunmamış olmasıdır.

Elektronik para kuruluşunun elektronik para ihracı haricindeki işler için ödenmemiş ortalama elektronik para hesabı yapmaya yeter bilgisi yok ise yetkili otorite temsili bilgiler ve geçmiş veriler üzerinden hesap yapılmasına izin verir. Eğer bu veriyi hesaplayacak yeterli süre geçmemişse iş planı üzerinden yetkili otoritenin düzeltmesine tâbi bir hesap yapılır. Üye ülkeler aynı zamanda bu muafiyeti sağlamak için elektronik para cihazında taşınabilecek bir maksimum miktar belirleyebilir. Bu şekilde yetkilendirilen elektronik para kuruluşları 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 26. maddesinde belirtilen şartlar yerine getirildiği takdirde ödeme hizmetleri sunabilir. İkinci fıkraya göre, bu şartlar altında yetkilendirilebilecek tüzel kişinin merkezi üye ülkenin içerisinde olmalıdır. Bu şartlar altında yetkilendirilmiş kuruluş elektronik para kuruluşu gibi muamele görür. Ancak 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 10/9 ve 25. maddesi bu kuruluşlara uygulanmaz.

Yine 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 9. maddesinin beşinci fıkraya göre, bu şekilde yetkilendirilen kuruluşlar durumlarında oluşan herhangi bir değişikliği yetkili birimlere iletmek durumundadır. Bununla birlikte en az yıllık olarak ödenmemiş ortalama elektronik para miktarını yetkili otoriteye belirtmek durumundadır. Üye devletler şartları sağlamadığı anlaşılan bu kuruluşlar için gerekli önlemleri alırlar. Bu durumda elektronik para kuruluşu 30 gün içerisinde yetkilendirme almalıdır. Bu süre içerisinde yetkilendirme almayan kuruluşun elektronik para ihraç etmesi yasaklanır. 2009/110/EC numaralı AB direktifinin 9. maddesi kara para aklama söz konusu olduğunda ise uygulanmaz.

Mevduat Teşkil Etmeme

Mevduat teşkil etmeme konusu elektronik para kuruluşlarının kredi kuruluşlarından ayrı tutulması için öngörülen önlemlerden biridir. Elektronik para kuruluşlarını kendi iş alanında sınırlı tutmak için kredi kuruluşlarının yaptıkları bazı işleri yapmasına özellikle izin verilmemiştir. Mevduat toplama yasağı ve toplanan elektronik paranın mevduat teşkil etmemesi hususu da bu bağlamda değerlendirilebilir. Elektronik para kuruluşları 2000/46/EC numaralı AB direktifinde özel bir kredi kuruluşu sayıldığı halde bu hususlarda yapabileceği işler yine de sınırlanmıştı. 2009/110/EC numaralı AB direktifiyle kredi kuruluşu da sayılmayan elektronik para kuruluşlarının kredi kuruluşlarının yapabileceği işler açısından sınırlandırılması daha sağlam bir temele oturmuş oldu. Bununla birlikte elektronik paranın ödeme hizmetleri sağlamak açısından yetkileri 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile artırılmıştır. Belirli şartlar sağlandığı takdirde elektronik para kuruluşlarının kredi verebileceğine ilişkin bir düzenleme istisna olarak 2009/110/EC numaralı AB direktifinde düzenlenmiştir.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin ikinci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, toplanan fonlar geciktirilmeksizin elektronik paraya çevrilir ve mevduat veya geri ödenebilir fon teşkil etmezler.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün 13. fıkrasına göre, elektronik para ihracı 2006/48/EC numaralı direktif bağlamında bir mevduat toplama işlemi olarak değerlendirilemez çünkü elektronik para yatırım için değil ödeme yapmak için kullanılır. Elektronik para kuruluşları ihraç ettikleri elektronik para karşılığında topladıkları fonlar ile kredi veremezler. Elektronik para ihraççıları ihraç edilen elektronik paranın elde tutulduğu müddet için bir faiz veya benzeri bir fayda sağlaması da söz konusu olamaz. Söz konusu direktifin 12. maddesi de benzer şekilde, elde tutulan elektronik para için faiz veya herhangi bir menfaat sağlamanın yasaklanması gerektiğini belirtmiştir.

Geçici Düzenlemeler

Her elektronik paraya ve elektronik para kuruluşlarına ilişkin düzenlemede muhakkak bu düzenlemeden önce kurulmuş olan elektronik para kuruluşlarına ilişkin olarak geçici bazı hükümler bulunur. Hukuki güvenlik ilkesinin[83] de gereği olarak mevcut elektronik para

[83] Hukuki Güvenlik İlkesi: Hukuk devletinde kişilerin kendilerine uygulanacak hukuk kurallarını önceden

kuruluşlarına yeni düzenlemelere uyum sağlamak için genelde bir müddet süre ve muafiyet tanınır.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin 9. maddesine göre, direktiften önce kurulmuş bulunan elektronik para kuruluşları için düzenlenmiş olan direktif yahut yerel düzenlemelerden önce olan hangisi ise bundan önce kurulmuş olan elektronik para kuruluşları yetkili elektronik para kuruluşu sayılırlar. Bu kuruluşlar altı ay içerisinde direktife uygunluk açısından yükümlülüklerini tamamlarlar. Aksi halde karşılıklı tanımadan yararlanamazlar.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün 23. fıkrasına göre, hukukî kesinlik açısından 2000/46/EC numaralı AB direktifi zamanında kurulmuş elektronik para kuruluşları için yeni direktif ile ihdas edilmiş yükümlülükleri yerine getirmeleri için belirli bir süre verilmelidir. Önceki direktifte muafiyet kapsamında kalan kuruluşlar için bu sürenin biraz daha uzun tutulması gerekir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin geçici hükümler başlıklı 18. maddesine göre, üye ülkeler belirli bir tarihten önce yetki için başvuran elektronik para kuruluşlarına önceki düzenlemelere göre yetkilendirme yapmalıdır. Bu kuruluşlara yeni direktif ile getirilen düzenlemelere uymaları için süre verilir. Uymadıkları takdirde yetkilerinin düşürülmesi için gerekli işlemler yapılır. Uyumu sağlayan elektronik para kuruluşlarının ise yetkilendirilmesi yapılır.

3.4. Elektronik Para Kuruluşları

Elektronik paranın gelişmesiyle elektronik para kuruluşlarının mahiyeti gittikçe daha da önemli bir sorun teşkil etmeye başlamıştır. 2000/46/EC numaralı AB direktifiyle getirilen düzenleme ile elektronik para kuruluşları özel bir tür kredi kuruluşu sayılmışlardır. Elektronik para kuruluşlarının kredi kuruluşu sayılmalarından ötürü daha ağır yükümlülüklerle karşılaştığı bu dönemde AB çapında yetkilendirilmiş yalnızca 3 tane elektronik para kuruluşu çıkabilmiştir.

bilmeye hakları vardır. Mevcut durumda geçerli hukuk kuralı uygun davranış, gelecekte değişen hukuk kuralı dolayısıyla hukuka aykırı hale gelirse kişiler hukuka olan güvenlerini yitirirler. Bundan ötürü kural olarak geçmişe etki yasağı söz konusudur. Bkz. Gözler, Kemal. Türk Anayasa Hukuku Dersleri. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016. s. 87

2000/46/EC numaralı AB direktifi bağlamında karşılaşılan bu husus göz önünde bulundurularak 2009/110/EC numaralı AB direktifi artık elektronik para kuruluşu olarak tanımlanmamış ve nevi şahsına münhasır bir yapıya kavuşmuştur. Bununla birlikte diğer düzenlemelerde de birtakım değişikliklere gidilmiş elektronik para kuruluşlarına ek olarak elektronik para ihraççıları olarak yeni bir tanımlama yapılmıştır. Yine 2009/110/EC numaralı AB direktifi bağlamında elektronik para kuruluşlarının yetki alanı ödeme hizmeti sağlama, çok sınırlı bir alanda mevduat toplama gibi yetkilerle de geliştirilmiştir.

Elektronik para kuruluşlarına ilişkin her düzenleme iki amaçtan birini karşılamak için getirilmiştir. Bunlardan birincisi elektronik para kullanıcılarını korumaktır. İkincisi ise kredi kuruluşları ile elektronik para kuruluşları arasındaki farkı ortaya koymak yahut daha açık bir şekilde söylemek gerekirse kredi kuruluşlarının yetkisinde olan bir hususu elektronik para kuruluşlarının kullanmasını engellemektir.

2000/46/EC numaralı AB direktifi md. 1/3'te elektronik para ve elektronik para kuruluşları tanımlanmıştır. (a) bendinde tanımlanan elektronik para kuruluşları; 2000/12/EC sayılı Kredi Kurumlarının Faaliyetlerinin Yürütülmesi ve Takibine İlişkin Direktifin 1/1/a maddesinde sayılan kuruluşlar hariç elektronik para formunda ödeme araçları ihraç eden kurumlara denir[84].

2009/110/EC numaralı AB direktifinin altıncı maddesinde elektronik para kuruluşlarının yapabileceği faaliyetler sıralanmıştır. Buna göre elektronik para kuruluşları elektronik para ihracının haricinde:

a- 2007/64/EC numaralı AB direktifin ekinde yer alan ödeme hizmetlerini,

b- 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 16/3 ve 16/5 maddelerindeki şartlar sağlandığı takdirde belirtilen direktifin ekinin 4, 5 ve 7. maddelerinde belirtilen ödeme hizmetleri ile alakalı durumlarda kredi vermeyi,

c- Elektronik para ihracına yahut (a) bendinde tanımlanan faaliyetlere ilişkin icraî faaliyetler ve bunlarla sıkı ilişki içindeki yan faaliyetleri,

[84] Burada net bir elektronik para kuruluşu tanımı getirilmemesi doktrinde üye ülkelerin kimi elektronik para kuruluşu olarak tanıyıp kimi tanımayacaklarına ilişkin büyük boşluk bıraktığı yönünde eleştirilmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 17. 2009/110/EC numaralı AB direktifinde tanım, elektronik para kuruluşları ile elektronik para ihraççıları olarak ikiye ayrılmış ve daha net düzenlenmiştir.

d- 2007/64/EC numaralı AB direktifin 4/6 maddesinde tanımlanan ödeme sistemlerini işletmeyi,

e- Birlik ve ulusal hukukta tanımlanan elektronik para ihracı haricindeki işleri yerine getirilebilir.

(b) bendinde belirtilen kredi, elektronik para ihracından elde edilmiş fonlardan verilemez. Elektronik para kuruluşları 2006/48/EC numaralı AB direktifinin 5. maddesinde belirtilen şekillerde herhangi bir mevduat veya geri ödenecek fon toplama işi gerçekleştiremez.

Elektronik para kuruluşlarınca toplanacak fonlar derhal elektronik paraya çevrilir. Bu fonlar 2006/48/EC numaralı AB direktifinin 5. maddesinde belirtilen mevduat veya geri ödenecek fon kapsamında değerlendirilemez.

2009/11/EC numaralı AB direktifinin altıncı maddesinde elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracı haricinde yapabilecekleri işler ve bu işlerle alakalı şartlar sıralanmıştır. Bu bağlamda elektronik para kuruluşlarının birtakım ödeme hizmetleri yapabileceklerine ve hatta ödeme işlemlerine ilişkin bazı durumlarda kredi verebileceklerine dair düzenleme yapılmıştır. Elektronik para kuruluşları ile kredi kuruluşları arasında müsavi bir işleyiş alanı oluşturmak adına yapılan bu düzenlemelerde 2000/46/EC numaralı AB direktifinde tanımlananlardan daha geniş bir çalışma alanının elektronik para kuruluşlarına sunulduğu görülmektedir.

Elektronik para kuruluşlarına ödeme hizmeti sağlama yetkisi 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile sağlanmıştır. Mezkur direktifin başlangıç kısmının 10. ve 12. fıkrası ödeme hizmeti sağlama yetkisinin elektronik para ihracı ile aynı şey olmadığı ancak elektronik para kuruluşlarına bu yetkinin tanınması gerektiğini belirtmiştir.

3.4.1. Elektronik Para Kuruluşu ve Elektronik Para İhraççıları Arasındaki İlişki

2000/46/EC numaralı AB direktifinde söz konusu olmayan elektronik para kuruluşları ve elektronik para ihraççıları ayrımı, 2009/110/EC numaralı AB direktifinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar 2000/46/EC numaralı AB direktifinde de elektronik para kuruluşları haricinde elektronik para ihraç edebilecek kuruluşlar belirlenmişse de bu kuruluşlar ayrıca tanımlanmamıştır. Türk hukukunda karşımıza çıkan düzenlemelerde de bu ayrım söz

konusudur. Gerek 6493 sayılı kanunun 18. maddesinin 1. fıkrasında elektronik para ihraç eden kuruluşlar sayılırken banka ve PTT'yi belirttikten sonra elektronik para kuruluşlarının ayrıca belirtilmesi gerekse ilgili yönetmeliğin tanımlar kısmında elektronik para kuruluşları ve elektronik para ihraç eden kuruluşların ayrı olarak tanımlanması bu ayrımı ortaya koymaktadır. Ancak yönetmelikte elektronik para kuruluşları tanımlarken "Kanun kapsamında elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişiyi(ifade eder)" şeklinde yapılan tanım uygun olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü elektronik para kuruluşu sayılmaması gerekip elektronik para ihraççıları kapsamında olması gereken PTT ve bankalar da kanunca elektronik para ihraç etme yetkisi tanınmış tüzel kişilerdir. Yönetmelikte bu ayrım doğru bir şekilde ifade edilememiştir.

Elektronik para kuruluşları ve elektronik para ihraççıları arasında yapılacak ayrım teoride de önem teşkil etmekle beraber pratikte uygulanacak yükümlülüklerde karmaşa çıkmaması adına daha büyük önem arz etmektedir. Nitekim bu hususun Türk hukukunda teşkil edebileceği problemler çalışmamızın ilgili bölümlerinde belirtilmiştir[85].

Elektronik para kuruluşları ve elektronik para ihraççıları arasındaki ilişki bağlamında 2000/46/EC numaralı AB direktifinde geçen *"bu direktif elektronik para kuruluşlarına uygulanır"* hükmü 2009/110/EC numaralı AB direktifinde değiştirilmiş ve daha kapsamlı hale getirilmiştir. Yeni direktifin birinci maddesinin birinci fıkrasındaki hükme göre, bu direktif elektronik para ihraç edebilen şu kurumlara uygulanır;

- İlgili direktifte tanımlandığı şekliyle kredi kuruluşları,

- İkinci madde bağlamında tanımlanan şekliyle elektronik para kuruluşları ve sekizinci maddede belirtildiği şekliyle şubeleri Birlik içinde bulunup merkezleri Birlik dışında bulunan elektronik para kuruluşları,

- Posta havale kuruluşları,

- Avrupa Merkez Bankası, parasal veya kamusal otoritelerin yetkisi kullanılmadığı durumlarda Ulusal Merkez Bankaları,

- Kamu otoritesi yetkisi kullanırken üye ülkeler veya onların yerel kurumları.

[85] Bkz. 3.3.1 ve 3.3.2

2000/46/EC numaralı AB direktifinde de diğer kredi kuruluşlarının elektronik para ihracı yapabilecekleri belirtildiği halde, kapsam belirtilirken yalnızca elektronik para kuruluşlarının kapsam dâhilinde olduğu ifade edilmiştir. 2009/110/EC numaralı AB direktifinde ise kapsam kısmı daha açıklayıcı bir şekilde genişletilerek elektronik para ihracı yapabilecek tüm kuruluşlar kapsam dâhiline alınmıştır. Yine ikinci maddenin üçüncü fıkrasında bu fıkraya da atıfla md. 1/1'da sayılan kuruluşlar ve md. 1/3 ve md. 9'da tanımlanan muafiyetlerden yayımlanan kuruluşlar elektronik para ihraççıları olarak belirtilmiştir.

2000/46/EC numaralı AB direktifinde *"Kredi kuruluşları haricinde bir kurumun elektronik para ihracı yapması yasaklanmalıdır."* şeklindeki hüküm 2009/110/EC numaralı AB direktifinin onuncu maddesinde elektronik para ihraççıları haricindeki kişi veya kurumlarca elektronik para ihracı yapılmasının yasaklanması gerekir şeklinde değiştirilmiştir.

Düzenleyicinin kredi kuruluşlarının zaten daha ağır yükümlülüklere tabi olan kredi kuruluşlarının elektronik para ihracı işini yapmaya evleviyetle hakkının olduğu şeklindeki görüşü bu alanda bir takım karışıklıklara yol açmıştır. Her ihtimalde avantajlı konumda olan kredi kuruluşlarının elektronik para ihracını elektronik para ihracına münhasır işlev görecek yan şirketler ile yürütmeleri düzenlemelerdeki karışıklıkları ortadan kaldırabilecekken ne AB ne de dolayısıyla Türk düzenleyicileri bu bağlamda bir düzenlemeye gitmemişlerdir.

3.4.2. Elektronik Para Kuruluşları ve Kredi Kuruluşları Arasındaki İlişki

Elektronik para kuruluşları 2000/46/EC numaralı AB direktifi ile özel bir tip kredi kuruluşu sayıldılarsa da 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile kendilerine özgü bir kurum olma niteliği kazanmışlardır[86]. Ancak her iki direktifte de belirli şartlar altında kredi kuruluşlarının elektronik para ihracı yapabilecekleri belirtilmiştir. Elektronik para kuruluşlarının farklı bir kuruluş olarak nitelendirilmelerinin sebebi maruz kaldıkları riskin büyüklüğü ve ellerinde tuttukları paraya çevrilebilir fon nedeniyle sahip oldukları sorumluluktur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kredi kuruluşları çok daha büyük bir sorumluluk ve dolayısıyla daha büyük denetim altında olmaları sebebiyle elektronik para

[86] 2000/46/EC numaralı AB direktifi md. 1/4'te devletlerin kredi kuruluşları haricinde elektronik para ihracını kesin manada yasaklamaları gerektiği ifade edilmiştir.

ihracı yapma hakkına evleviyetle sahip oldukları düşünülmüştür[87]. Bu husus da 2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç kısmının altıncı fıkrasında özellikle belirtilmiştir.

Elektronik para kuruluşlarının bulunduğu bu özel durum, 2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç kısmının ikinci fıkrasında da bu kuruluşların özel yapısının gerektirdiği şartların tespit edilmesi gerektiği şeklinde ifade edilmiştir.

Elektronik para kuruluşlarının ihraç ettikleri elektronik parayı kendilerinin basmadığı, topladıkları fon karşılığı ihraç ettikleri ve bu sebepten bulundukları özel konum gereği özel muameleye tabi olmaları gerekliliği, 2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün yedinci fıkrasında belirtilmiştir.

Yine 2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün 12. ve 13. fıkralarında elektronik para kuruluşları ile kredi kuruluşlarının birbirleri içerisinde rekabet halinde oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla elektronik para kuruluşlarının daha az hantal yapıda bir denetime tabi olmalarıyla sağlanabilecek müsavi rekabet ortamının piyasanın sağlıklı işleyişi için gerekli olduğu ifade edilmiştir. 2009/110/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün dördüncü ve on dördüncü fıkralarında da benzer bir husus zikredilmiştir.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin ikinci maddesinde elektronik para kuruluşları bir çeşit kredi kuruluşu olarak kabul edilmiştir. Ancak kredi kuruluşlarının diğer türlerinden farklılık arz ettiği için kredi kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerin tamamının uygulanması söz konusu olmayacaktır. Maddenin devamında kredi kuruluşlarına ilişkin diğer direktiflerde yapılan atıflara bu direktifin nasıl uygulanacağına ilişkin açıklama getirilmiştir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinde kredi kuruluşlarının elektronik para ihracı yapabileceklerine dair hüküm birinci maddede elektronik para ihraççıları belirtilirken ifade edilmiştir.

Elektronik para kuruluşları 2000/46/EC numaralı AB direktifinde özel nitelikte bir kredi kuruluşu sayıldılarsa da 2009/110/EC numaralı AB direktifinde konumları değiştirilerek kendilerine nevi şahsına münhasır bir konum tanımlanmıştır. Kredi kuruluşlarının da elektronik para ihraççılarından sayıldığı mevcut sistemde müsavi işleyiş

[87] Yine de müsavi rekabet ortamının korunabilmesi adına kredi kuruluşlarının elektronik para ihracı işini bu hükümlere tabi bir yan kuruluş üzerinden yürütmesi gerektiği, 2009/110/EC numaralı AB direktifinin başlangıç bölümünün 25. fıkrasında özellikle zikredilmiştir.

alanını korumak için elektronik para kuruluşlarının yetkileri biraz daha genişletilmiştir.

3.4.3. Elektronik Para Kuruluşlarının Kurulma Şartları ve Diğer Yükümlülükleri

2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinde elektronik para kuruluşlarının yatırımlarını değerlendirebileceği alanlar sınırlandırılmıştır. Maddenin kenar başlığı da yatırım sınırlamalarıdır. Bu madde elektronik para kurumlarının yatırımlarının riskli alanlarda değerlendirilerek elektronik para kuruluşlarını özellikle likidite açısından zayıflatacak durumlardan uzak tutması üzerine düzenlemeler yapmıştır. Ancak doktrinde bunun elektronik para kuruluşlarının kârlılık oranını azaltarak piyasaya girişleri önlediği ifade edilmiştir[88].

2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinin birinci fıkrasında elektronik para kuruluşlarının finansal yükümlülüklerinden az olmamak kaydıyla belirtilen alanlarda yatırım yapabileceği ifade edilmiştir. Yatırım yapılabilecek alanların birincisi 2000/12/EC numaralı AB direktifinde belirtilen sıfır kredi riski ağırlıklı ve yeterince likit olan yatırımlardır. İkincisi ise yine 2000/12/EC numaralı AB direktifinde tanımlanan vadesiz mevduatlardır. Mezkûr fıkranın üçüncü bendinde aşağıdaki şartları taşıyan borçlanma araçlarına da yatırım yapılabileceği belirtilmiştir;

- Yeterli derecede likit olma,

- Paragraf (1a) kapsamına girmeme,

- Yetkili otoritelerce 93/6/EEC sayılı direktif kapsamında özellikli kalem olarak tanımlanma,

- 2000/12/EC sayılı direktifin 1. maddesinde tanımlandığı gibi ilgili elektronik para kuruluşunda önemli paya sahip olan veya bu kuruluşların konsolide mali tablolarında gösterilen kuruluşlar dışındaki kuruluşlarca çıkarılma.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinin birinci fıkrasında minimum yatırım miktarı ve bunu nerelere yapılabileceği belirtilirken ikinci fıkrada yapılabilecek

[88] Yurtçiçek, The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning the Electronic Money Market, s. 295.

maksimum yatırım miktarı belirtilmiştir. Buna göre 1/b ve 1/c bentlerinde belirtilen alanlara yapılan yatırımlar öz kaynakların 20 katını aşamaz ve bu husus sıkı denetim altında tutulmalıdır.

2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinin üçüncü fıkrasında yine kullanılabilecek yatırım araçlarından, faiz yatırımları, yabancı para yatırımları ve türev işlemlerle ilgili yatırımlar yapılırken uyulması gereken şartlar belirtilmiştir. Bu şartlar yine elektronik para kuruluşunun riskli yatırımları ile elektronik para kullanıcılarının zarar görmemesini amaçlamaktadır[89].

2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinin dördüncü fıkrasında, birinci fıkrada belirtilen yatırım araçlarına üye devletlerce uygun sınırlamaların getirilebileceği belirtilmiştir. Beşinci fıkrada da; birinci fıkradaki hesaplama yapılırken malvarlıklarının piyasa yahut maliyet değerinin düşük olanından hesaplanması gerektiği ifade edilir.

Son olarak 2000/46/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesinin altıncı fıkrasında elektronik para kuruluşlarının birinci fıkrada tanımlanmış olan finansal yükümlülüklerinden daha az yatırımı olduğu durumlarda gerekli önlemlerin alınacağının yetkili otoritelerce teyidi gereklidir. Bunun için de bu yükümlükler veya kuruluşun toplam öz kaynaklarından düşük olanın %5'ini aşmayacak bir miktara kadar birinci fıkrada belirlenen yatırım alanlarından farklı alanlarda yatırım yapılmasına izin verilebilir.

2009/110/EC numaralı AB direktifinde de benzer yükümlülükler öngörülmüştür. Başlangıç bölümünün 11. fıkrasına göre, elektronik para kullanıcılarını korumak adına hem başlangıç sermayesini hem de iş sürdürülürken gerekli minimum sermayeyi kapsayan bir düzenleme gereklidir. Elektronik para özelinde iş sürdürülürken gerekli sermayenin hesaplanması için özel bir metot gereklidir. Ayrıca elektronik para kullanıcılarından toplanan fonlar ile elektronik para kuruluşlarının başka işler için kullandıkları paralar ayrı tutulmalıdır. Elektronik para kuruluşları kara para aklama ve terörizm finansmanı karşıtı yasalara tâbi olmalıdır.

2009/110/EC numaralı AB direktifinin dördüncü maddesinde başlangıç sermayesi belirtilmiştir. Buna göre, üye ülkeler 350.000 avrodan az olmamak kaydıyla bir başlangıç sermayesi belirleyebilirler. 2000/46/EC numaralı direktifte 1 milyon avro olarak belirlenen

[89] Bu direktifte amacın mümkün olan en büyük katılımcı sayısına ulaşmak değil de mevcut kullanıcıların zarar görmesini önlemek olduğu doktrinde belirtilmiştir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 16.

miktar aradan geçen 9 yıla rağmen artırılmamış ve hatta azaltılmıştır. 2000/46/EC numaralı AB direktifi ile getirilmiş ağır başlangıç sermayesi yükümlülüğü 2009/110/EC numaralı AB direktifi ile daha düşük bir seviyeye çekilmiştir[90].

2009/110/EC numaralı AB direktifinin beşinci maddesi öz kaynaklar başlıklıdır ve yedi fıkradan oluşmaktadır. Birinci fıkrasına göre, elektronik para kuruluşunun 2006/48/EC numaralı AB direktifinde belirtilen öz kaynakları bu maddenin 2 ilâ 5. fıkraları ve 4. Maddedeki miktarlardan hangisi yüksekse o miktarın altına düşmemelidir.

İkinci fıkraya göre elektronik para kuruluşlarının elektronik para haricinde yaptıkları çalışmalar göz önüne alındığında öz kaynak yükümlülüğü 2007/64/EC numaralı AB direktifinin 8/1 ve 8/2 maddelerinde yer alan 3 hesaplamadan ulusal düzenlemeler hangisine uygunsa ona göre hesaplanır. Elektronik para ile alakalı işlemlerine yönelik öz kaynak yükümlülüğünde ise 3. fıkrada belirtilen metot ile hesaplama yapılır. Elektronik para kuruluşları en az bir ve ikinci fıkrada belirtilen miktar kadar öz kaynak sahibi olmalıdırlar.

Üçüncü fıkrada, ikinci fıkrada belirtilen hesaplama metodu tanımlanır. Buna göre, elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracından kaynaklanan öz kaynak yükümlülüğü ödenmemiş ortalama elektronik paranın yüzde ikisi kadardır.

Dördüncü fıkrada öz kaynak yükümlülüğünü hesaplamak için yeterli veri olmadığından yapılması gerekenler belirtilmiştir. Buna göre, mevcut temsili verilerle yetkili otoritelerin de uygun göreceği bir miktar öz kaynak olarak belirlenir. Henüz hesaplama için gerekli sürenin dolmadığı durumlarda iş planları üzerinden yetkili otoritenin gerekli gördüğü takdirde yapacağı düzenlemeler ile uygulanır.

Beşinci fıkraya göre, elektronik para kuruluşlarının öz kaynak yükümlülükleri risk yönetimi ilkelerince yetkili otoritelerce değerlendirilerek yüzde yirmi artırılmasına yahut azaltılmasına hükmedilebilir.

Altıncı fıkraya göre, yetkili kurumlar iki durumda öz kaynaklarının çifte kullanımını önlemek için gerekli önlemleri almak durumundadır. Bu durumlar, elektronik para kuruluşunun diğer bir elektronik para kuruluşuna, kredi kuruluşuna, ödeme kuruluşuna, yatırım firmasına, sigorta firmasına veya portföy yönetim kuruluşuna ait olması ile

[90] Yurtçiçek, The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning the Electronic Money Market, s. 295.

elektronik para kuruluşunun elektronik para ihracı haricindeki işleridir.

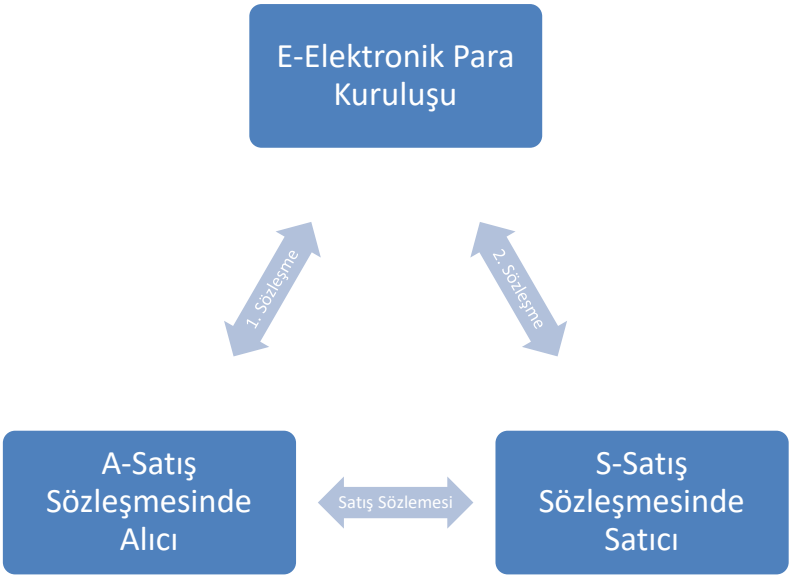
Yedinci fıkraya göre, elektronik para kuruluşunun bir kredi kuruluşunun alt kuruluşu olması ve 2006/48/EC numaralı AB direktifinin 69. maddesindeki şartlar sağlandığı takdirde, üye ülke tarafından ikinci ve üçüncü fıkrada belirtilen yükümlülükler bu kuruluşlara yönelik olarak kaldırılabilir.

Görüldüğü gibi elektronik para kuruluşları taşıdıkları risk sebebiyle ciddi yükümlülüklere tabi tutulmuştur. Tüketicinin korunması adına getirilen bu yükümlülükler karlılık oranını düşürdüğü ve dolayısıyla elektronik para kuruluşu olmaya talebi azalttığı için eleştirilmiştir.

3.5. Elektronik Paranın Özellikleri

6493 sayılı kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasının (v) bendine göre göre ödeme sistemleri; *"üç veya daha fazla katılımcı arasındaki transfer emirlerinden kaynaklanan fon aktarımlarının gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla yapılan takas ve mutabakat işlemleri için gerekli altyapıyı sunan ve ortak kuralları olan yapıdır"*. Elektronik para da üç taraftan oluşan bir çalışma prensibine sahiptir. Bu taraflardan birincisi elektronik parayı ödeme aracı olarak kullanan ve aldığı ürüne karşılık bir miktar elektronik para veren kişi; ikincisi elektronik parayı verdiği ürüne karşılık olarak kabul eden kişi; üçüncüsü ise birinci kişiden aldığı fon karşılığı ihraç ettiği elektronik para için tuttuğu bedeli ikinci kişiye vermek yükümünde olan elektronik para kuruluşudur[91].

[91] Gao, Jerry. Electronic Cash Payment Protocols and Systems. Washington, Mayıs 2000. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. http://www.dmi.unipg.it/bista/didattica/sicurezza-pg/sistemi-pagamento/e-cash-payment.v1.10.20.pdf s. 2-3.

Şekil 3.1. Elektronik Para kullanımına ilişkin üç sözleşmeli sistem

Elektronik paranın ödeme sistemi olarak kullanılabilmesi için satış sözleşmesinden önce 1 ve 2 numaralı sözleşmelerin kurulması gereklidir. 1. Sözleşme gereğince (E) elektronik para kuruluşu aldığı fonun elektronik para karşılığını (A) kişisine vermek(elektronik para sisteminin özelliğine göre hesabına yüklemek, yüklü kartı vermek, bilgisayarına yüklemek vs.) yükümlülüğü altındadır[92]. 2. Sözleşme gereği (E) Elektronik para kuruluşu (S) kişisinin kendisine sunduğu elektronik paranın para karşılığını (S) kişisine vermek yükümlülüğü altındadır. Satış sözleşmesi gereği de (A) kişisi aldığı şeye karşılık elektronik parayı (S) kişisine vermek yükümlülüğü altındadır.

Elektronik paranın özelliklerini hukukî özellikleri ve sistemsel özellikleri olarak ikiye ayırmak gerekir. Hukukî bakımdan elektronik paranın beş özelliği, tanımın içerdiği ve yukarıda açıklanan işleyişin gerektirdiği beş unsurdur. Sistemsel açıdan özellikleri ise bu beş unsurdan elektronik olarak saklanmanın nasıl gerçekleşeceğine ilişkin olarak farklı sistemlerdeki farklı uygulamalardır.

3.5.1. Hukukî Bakımdan Sahip Olması Gereken Özellikler

6493 sayılı kanunun 3. maddesinde belirtildiği üzere bir ödeme sisteminin elektronik para olarak nitelendirilebilmesi için onun yetkili elektronik para kuruluşu tarafından, alınan fon karşılığı olarak, ödeme işlemi gerçekleştirmek üzere çıkarılması; elektronik olarak

[92] Bu bağlamda elektronik para ödemenin önden yapıldığı bir ödeme sistemidir. Kabelac, s. 5.

saklanması ve ihraççı dışındaki girişimlerce de ödeme sistemi olarak tanınması gerekir. Mezkûr tanımdan hareketle elektronik paranın sahip olması gereken özellikler aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

Yetkili Elektronik Para Kuruluşu Tarafından İhraç

Elektronik paranın sahip olması gereken özelliklerden ilki yetkili bir elektronik para kuruluşu tarafından ihraç edilmiş olmasıdır. Kanun koyucu 6493 sayılı kanunun 3. maddesinde elektronik para kuruluşunu *"Kanun kapsamında elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişi"* olarak tanımlamıştır. Mezkûr kanunun 18. maddesi gereği bankalar, PTT ve kanun kapsamında elektronik para çıkarmasına izin verilenler dışında kimse elektronik para çıkaramaz. Elektronik para kuruluşlarının belirli bir güveni haiz kuruluşlar olması gerektiğinden söz konusu maddenin 3. fıkrasında bu kuruluşların taşıması ve sahip olması gereken birtakım şartlar öngörülmüştür. Bu şartlar: *"Anonim şirket şeklinde kurulması; Sermayesinde yüzde on ve üzerinde paya sahip olanların ve kontrolü elinde bulunduranların 5411 sayılı Kanunda banka kurucuları için aranan nitelikleri haiz olması; Pay senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması; Nakden ve her türlü muvazaadan ari ödenmiş sermayesinin en az beş milyon Türk Lirası olması; Bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması; Bu Kanun kapsamında yürütecekleri faaliyetlerin sürekliliğine ve elektronik para kullanıcılarına ilişkin fon ve bilgilerin güvenliğine ve gizliliğine dair gerekli tedbirleri alması; Kurumun denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olmasıdır."*.

Elektronik para Avrupa piyasasına girdiğinde en önemli tartışma konularından biri de elektronik paranın kredi kuruluşları haricinde bir kurum tarafından ihraç edilip edilememesi gerektiği hususu olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üzere elektronik para çıkaracak kurumların belirli bir güveni haiz kuruluşlar olması gerektiğinden bahisle bu işin kredi kuruluşları tarafından yapılması gerektiği gibi bir görüş mevcut olmakla birlikte bu durumun rekabeti baltalayacağı ve toplumun yararına olmayacağı dolayısıyla kredi kuruluşları haricindeki kurumlara da elektronik para çıkarma yetkisi verilmesi gerektiği şeklindeki görüş daha çok kabul görmüştür[93]. Amerika'daki durum, bekle ve gör politikası benimsendiğinden ötürü

[93] Öztürk, Nurettin ve Asuman Koç. Elektronik Para, Diğer Para Türleriyle Karşılaştırılması ve Olası Etkileri. Zonguldak: SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://sead.selcuk.edu.tr/sead/article/view/344/339>. s. 235.

zaten kredi kuruluşları haricindeki kurumların elektronik para ihracını yapabileceği yönündeydi[94]. Mevcut durumda yukarıda belirtilen şartları haiz ve BDDK'dan lisans almış tüzel kişiler yani elektronik para kuruluşları ile bankalar elektronik para çıkarma yetkisine sahiptir[95].

Fon Karşılığı İhraç

Elektronik paranın sahip olması gereken özelliklerden ikincisi fon karşılığı ihraç edilmesidir. Elektronik para ihraç eden kuruluş, ihraç ettiği elektronik paralar için fon toplamak zorundadır. Bu, yalnızca ihraç edilen tüm elektronik paranın gerçek para bakımından bir karşılığının olması demek değil; aynı zamanda bu karşılığın elektronik para kullanıcısından temin edilmesi demektir. Yani elektronik para ihracı kredi kullandırma şeklinde gerçekleştirilemez. 6493 sayılı kanunun 20. maddesinin 4. fıkrasında bu husus açıkça belirtilmiştir. Bunun haricinde elektronik para kuruluşu aldığı fon karşılığında faiz ve herhangi bir menfaat sağlayamaz; aldığı fonlar mevduat veya katılım fonu olarak da değerlendirilemez.

Kullanıcıdan alınan fonlar 5411 sayılı kanunla tanımlanan bankalardan birinde açılacak hesapta tutulur. 6493 sayılı kanunun 20. maddesinin 3. fıkrasına göre, bu bankalar ilgili fonu Merkez Bankası hesaplarında bloke ederler. Fon karşılığı temin edilen elektronik paralar derhal kullanıma hazır hale getirilir.

Elektronik paranın fon karşılığının saklanması hususunun bu kadar sıkı tutulması, elektronik para kullanıcılarının paralarını korumaya yönelik olduğu kadar, elektronik paranın özel para hüviyeti kazanmasını önlemek işlevini de amaçlamaktadır. Tabii ki bu düzenlemeyle öncelikle elektronik para kuruluşlarıyla kullanıcıları arasındaki sözleşmeden ihraççının iflası yahut elektronik paranın fon karşılığının saklanmaması gibi sebeplerden kullanıcıların zarar görmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır[96]. Ancak bunun kadar önemli diğer bir sebep de devletin elindeki para basma yetkisinin özel kurumlarca kullanılmasını önlemektir. Burada önlenmeye çalışılan süreç 16. yüzyıl İngiltere'sinde yaşanmıştır. Söz

[94] Godschalk ve Krueger, s. 5.
[95] Yüksel, Armağan Ebru Bozkurt. Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukukî Bir Bakış. İzmir, 2015. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/230763>. s. 186.
[96] Aldığı elektronik paraların nakde çevrilmesi ihtimali olmayan yahut düşük olan bir durumda elektronik paraların kabulü de sınırlı olacağından dolayı bu durum elektronik paranın yaygınlaşmasını önleyici bir nitelik taşır. Lanskoy, Serge. The Legal Nature of Electronic Money. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.bcb.gob.bo/webdocs/publicacionesbcb/revista_analisis/ra_vol0302/capitulo6final.pdf>. s. 108.

konusu dönemde İngiltere'de kuyumcular vatandaş için ellerinde tuttukları altın miktarınca bir belge hazırlamış, bu belgeler bir süre sonra para şeklinde kullanılmaya başlanmış, bundan devletin bastığı paranın zarar görmesi üzerine kuyumculara belgelerin %100 altın karşılığını elde bulundurma zorunluluğu getirilmiştir[97].

Bretton Woods Anlaşması'ndan önce kâğıt paraların maden karşılığının bankalarda saklanmasına benzer bir uygulama, burada elektronik paraların para karşılığının saklanması şeklinde karşımıza çıkıyor. Bu sürecin devamı olarak paranın özelleşeceği ve elektronik paraların gerçek para karşılıklarının saklanmasının gerekmeyeceği bir sistemin oluşması ihtimali kripto paralar bölümünde incelenecektir[98].

Ödeme İşlemi Gerçekleştirme

Elektronik paranın sahip olması gereken en önemli özellik ödeme işlemi gerçekleştirmesidir. Bu özellik yasal tanımda da geçer ve elektronik paranın parasal değer olarak tanımlanabilmesi için öncelikli olarak sahip olması gereken bir özelliktir. Ödeme işlemi 6493 sayılı kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasının (u) bendinde *"gönderen veya alıcının talimatı üzerine gerçekleştirilen fon yatırma, aktarma veya çekme faaliyeti"* olarak tanımlanmıştır.

Elektronik Olarak Saklanma

Elektronik paranın doğal olarak sahip olması gereken özelliği elektronik olarak saklanmadır. Elektronik olarak saklanma hususu çok farklı şekillerde gerçekleşebilir. Elektronik paralar kart tabanlı sistemlerle kullanılabileceği gibi ağ tabanlı sistemlerde de kullanılabilir. Ağ tabanlı sistemlerde saklanan elektronik paralar, gerek cep telefonları gerekse bilgisayar, tablet gibi elektronik cihazlarda uygun yazılımlarla saklanır. 2009/110/EC numaralı AB direktifinde manyetik olarak saklanma da elektronik olarak saklanmaya ek olarak belirtilmiştir[99]. Elektronik saklanmanın nasıl gerçekleştiğinin ayrıntısı ileride incelenecektir[100].

---

[97] Tabak, Şule Şenel. Elektronik Para ve Merkez Bankacılığı. Ankara, Temmuz 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/suleseneltabak.pdf>. s. 23.

[98] Bkz. 3.7.6

[99] Yurtçiçek, The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning the Electronic Money Market, s. 294.

[100] Bkz. 3.5.2

Bu husus 2000/46/EC numaralı AB direktifinin başlangıç kısmının üçüncü fıkrasında elektronik para, banknot ve bozuk paraların temsili olarak elektronik bir aygıt ya da bilgisayar hafızasında saklanır, genellikle elektronik ödemeleri yapmak için kullanılır ve sınırlı olarak üretilir denilmek suretiyle belirtilmiştir.

İhraççı Kuruluş Dışındakilerce Ödeme Aracı Olarak Kabul Edilme

Elektronik paranın en ayırt edici özelliklerinden biri de ihraççı dışındakilerce de ödeme aracı olarak kabul edilmesi hususudur. Elektronik para serüveninin başlaması bazı kuruluşların kendi sistemlerinde yapılacak ödemelerde ödemeleri peşin almak suretiyle elektronik olarak saklanan ödeme araçları üretmeleri ile olmuştur. Önceleri sadece taşıma araçlarında yahut sadece iletişim araçlarında kullanılan bu ödeme sistemi zamanla yaygınlaştığında tek ödeme sistemi ile birden fazla alanda ödeme fikri ortaya çıkmıştır.

Günümüzde hala özellikle ulaşım araçlarında ve ankesörlü telefonlarda olmak üzere ihraççı kuruluş tarafından sunularak yine ihraççı kuruluş tarafından ödeme aracı olarak kabul edilen birçok sistem mevcuttur. Bursa, Ankara, İstanbul ve diğer birçok şehrimizin ulaşım sisteminde ve ankesörlü telefonlarda kullanılan sistemler buna örnek olarak verilebilir.

Belirtilen sistemler elektronik paranın öncüleri olmakla beraber yürürlükte olan düzenlemelerce elektronik para olarak kabul edilmemektedirler. Gerek 6493 sayılı kanunun 3. maddesindeki tanımda[101] ve 18. maddenin 5. fıkrasında[102] geçen hükümde gerekse 2009/110/EC numaralı AB direktifindeki tanımda[103] bu husus özellikle belirtilmiştir. Elektronik para ihraççılarının uyması için şart koşulan özelliklere belirtilen daha dar kapsamlı sistemlerce de uyma zorunluluğu getirmek bu sistemlere büyük bir darbe indirmek manasına gelecektir. Kanun koyucu bu sistemlerin taşıdığı risklerin elektronik para sistemine oranla daha düşük olduğu gerekçesiyle bu tarz bir düzenleme yoluna gitmiştir. BDDK'nın internet sitesinde elektronik para kuruluşlarına ilişkin sık sorulan sorular bağlamında da incelenen bu husus 6493 sayılı kanuna yapılan atıfla, belirli bir alanda ödeme aracı olarak

---

101 *"(...)elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen(...)".*

102 *"Elektronik parayı ihraç eden kuruluşun sadece kendi mağaza ağında, sadece belirli bir mal veya hizmet grubunun satın alınmasında veya yapılan bir anlaşma sonucunda sadece belirli bir hizmet ağında kullanılabilen ön ödemeli araçlar bu Kanun kapsamı dışındadır."* denilmek suretiyle bu tür kullanımlar kanun kapsamı dışında bırakılmıştır.

103 *"(...)ödeme işlevini yerine getirmek için kullanılan ihraççı dışındaki gerçek yahut tüzel kişilerce tanınan(...)".*

kullanımların elektronik para olarak değerlendirilemeyeceği şeklinde açıklanmıştır[104].

3.5.2. Sistemsel Bakımdan Sahip Olması Gereken Özellikler

Elektronik paralar bir ödeme sistemi olarak kabul edilip benimsenmeleri için bazı sistemsel temel özelliklere sahip olmalıdırlar. Bunlar şöyle sıralanabilir.

Güvenlik

Kullanıcı bilgilerini ve yapılan işlemleri güvenli bir şekilde saklamak elektronik paranın bir ödeme sistemi olarak değerlendirilebilmesi için gerekli en temel şarttır. Çünkü diğer tüm özelliklerin sağlanması halinde dahi güvenlik sağlanamadığı takdirde sistem yürürlük kazanamayacaktır.

Ölçeklenebilirlik[105]

Daha çok programlama dilinde kullanılan bu tabirin teknik manası "belirli bir aracın bir sorunun çözümünde kullanımındaki esneklik veya kolaylık" şeklindedir[106]. Ekonomideki ve bizim de kullandığımız manası ise yüksek sayıda kişi tarafından kullanıldığında da sistemin öngörülen performansını korumasıdır[107]. Sistemin bunu sağlaması için gerekli üç şart kullanımı arttığında veya sistemce depolanan bilgi arttığında hizmet verebilmesi ve bu iki durumda gerekli minimum performansı sağlayabilmesi olarak sıralanabilir[108].

Para başlı başına bir değeri olmayıp kullanımıyla değer kazanan bir materyal olduğundan paranın yerini tutacak diğer ödeme sistemleri de çok kişi tarafından kullanıma izin vermelidir. Dolayısıyla bir ödeme sistemi niteliği gereği çok kişiye hizmet verebilecek kapasitede olmalıdır. Elektronik para sistemleri de geçerli bir ödeme sistemi olarak kabul edilebilmek için yüksek sayıda kullanıcının işlem yapmasında ve yüksek miktarda verinin depolanması hallerinde gerekli performans düzeyinde çalışmak durumundadır. Günümüz

---

[104] https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/SSS/142546493_sayili_kanun_ve_alt_duzenlemelerine_iliskin_sss.pdf Soru 11-12-13.

[105] Ölçeklenebilirlik ifadesi İngilizce "scalability" kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Türkçede ölçeklenebilirlik kelimesi, "scalability" kelimesinin ifade ettiği anlamı çağrıştırmıyor. Ancak başka kaynaklarda da benzer çeviriye rastladığımız için biz de ölçeklenebilirlik ifadesini tercih ettik. Kavram hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Khare, Amulya, ve diğerleri. «Scalability.» *A Fresh Graduate's Guide to Software Development Tools and Technologies*. Singapur, Çevirmiçi. 3 Şubat 2018.

[106] Khare ve diğerleri, s. 3.

[107] Gao, s. 11.

[108] Khare ve diğerleri, s. 3.

elektronik para sistemleri ve diğer ödeme sistemleri çoğunlukla Visa, Mastercard, Troy gibi dünya çapında altyapısını kurmuş altyapıları kullandığından ölçeklenebilirlik hususunda yeterli seviyededirler.

Etkililik

Ölçeklenebilirliğin diğer boyutu olarak değerlendirilebilecek etkililik ise küçük miktarlı ödemelerin gerçekleştirilebilmesidir. Ödeme sistemleri küçük miktarlı ödemelerde de etkili bir şekilde kullanıma izin vermelidir. Nakdin özellikle küçük meblağlı ödemelerde sağladığı kolaylık henüz diğer ödeme sistemlerince sağlanamamaktadır. Her ne kadar büyük meblağlı ödemelerde diğer ödeme sistemlerinin kullanımları yaygınlaştıysa da küçük miktarlı ödemelerde nakit hala en fazla kullanılan yöntemdir[109].

Düşük Ücret ve Basitlik

Etkililik bahsi ile birlikte değerlendirilebilecek basitlik ve düşük ücret hususu da ödeme sistemleri için gerekli özelliklerden biridir. Küçük miktarlı ödemelerde ödemelerin kolaylıkla sağlanabilmesi için ücretlerin düşük olması gerekliliği düşük ücretin etkililik açısından önemini ortaya koyar. Bununla birlikte ödeme işlemi için ödenecek ücret genel olarak da ciddi manada önem taşır. Bu bağlamda herhangi bir ödeme sistemi diğer ödeme sistemleriyle ve nakit ile olan rekabetinde düşük ücret ile de öne çıkar.

Basitlik ise kullanım kolaylığı açısından önemlidir. "Over-the-counter" denilen karşılıklı birebir alım-satım işlemlerinde işlemin pratikliği de büyük önem taşımaktadır. Nakit kullanımı bu tip satışlarda pratikliği sağladığı için çok avantajlıdır. Elektronik paranın nakit ile rekabet edebilmesi için bu tip satışlarda pratik ve hızlı işlem yapabilmesi gereklidir. Bu da elektronik para uygulamalarının/sistemlerinin basit olması ile sağlanabilir.

Çifte Harcanmanın Önlenmesi

Güvenlik bahsi ile birlikte değerlendirilebilecek diğer önemli bir özellik çifte harcamanın önlenmesi hususudur. Nakit parada çifte harcama yapılması mümkün değildir. Elektronik parada sistemden kaynaklanan eksiklikler sebebiyle harcanan paranın tekrar

[109] Godschalk ve Krueger, s. 17.

harcanması söz konusu olduğunda sistemin güvenliği ciddi bir biçimde tehlikede demektir.

Elektronik para ile yapılan ifalarda, ifanın ne zaman gerçekleştiğine dair farklı görüşler vardır. Bu görüşlerden ilkine göre elektronik para ile ifa bir alacak kaydı niteliğinde olup elektronik para karşılığı fonun alacaklıya aktarımı halinde ifa gerçekleşir yani elektronik para ile yapılan ödeme ifa uğruna edimdir[110]. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise elektronik paranın karşı tarafa geçmesi ile ifa gerçekleşmiş olur. Diğer bir deyişle elektronik para ile yapılmış ödeme ifa yerine edimdir. Çifte harcama ilk görüşe göre değerlendirildiğinde ifa gerçekleşmemiş olacağından sorun teşkil etmeyecektir. Elinde alıcıdan temin ettiği elektronik para bulunan satıcı alıcıya karşı alacak hakkına sahip olmaya devam edecektir. Bu sistem elektronik paraya adi senet gibi bir hüviyet kazandırmakla elektronik paraya olan güveni azaltacağı gibi, kanunla getirilen elektronik paranın karşılığı fonun saklanmasının da herhangi bir manası olmayacaktır. Diğer görüşe göre, gerçekleşen çifte ödemede iki taraf da elektronik para kuruluşundan elektronik para karşılığını talep etme hakkına sahip olacaktır. Çifte ödemeye izin veren sistem gereğince elektronik para kuruluşu bu durumdan sorumlu olacaktır.

Elektronik para sistemlerinin idealde güvenlik hususlarında mutlak manada aşılmaz ve çifte harcamanın mümkün olmadığı sistemler olması gerekmekle birlikte, sistemin en kötü ihtimalde bu tarz güvenlik ihlallerinin gerçekleşmesi halinde bunları tespit edebilecek yeterlilikte olması gerekir.[111]

Çevrilebilirlik ve Bir Değer İfade Etme

Güncel düzenlemeler gereği özel para konumunda olmayan[112] elektronik para için çevrilebilirliğin manası yalnızca fon karşılığına çevrilebilmek manasına gelmektedir. Elektronik paraların karşılığı fonlara kolaylıkla çevrilebilmesi veya başka bir ifadeyle karşılığı fonların kolayca temin edilebilmesi de elektronik paranın kullanımının yaygınlaşması için temel şartlardan biridir.

---

[110] Şener, Oruç Hami. Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi. İzmir, Çevrimiçi. 17 Aralık 2017.
<http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/2211/hsener.pdf?sequence =1&isAllowed=y>. s. 485.

[111] Pührerfellner, Michael. An Implementation of the Millicent Micro-Payment Protocol and its Application in a Pay-per-View Business Model. Viyana, Aralık 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.16.6248&rep=rep1&type=pdf>. s. 4.

[112] Özel para olarak nitelendirilebilecek bazı çalışmalar için bkz. Tabak, s 26-27.

Hukukî düzenlemeler ile birlikte değerlendirildiğinde elektronik paranın ifade ettiği değer elektronik para kuruluşunca tutulan fon karşılığı olmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi elektronik paralar özel para niteliği taşımadığı için karşılıkları olan fon ile değer kazanırlar.

Saklanabilme

Hukukî özelliklerde belirttiğimiz elektronik olarak saklanma hususu sistemsel olarak da elektronik parayı tanımlayan hususlardandır. Elektronik olarak saklama kart üzerinde veya cihaz üzerinde saklama şeklinde gerçekleşebilir[113]. Kart veya cihaz üzerinde saklanma da çevrimiçi veya çevrimdışı saklama şeklinde olabilir. Kart veya cihaza yalnızca hesabın tanımlanması şeklinde gerçekleşen sistemlerde hesaptaki para ağ üzerinde saklanır. Hesaba erişim cihaz veya kart ile gerçekleşir. Aktarımlar ağ üzerinden olur. Ancak çevrimdışı çalışan sistemler de mevcuttur. Bu sistemlerde cihaza yahut karta yalnızca hesap tanımlanmaz, aynı zamanda elektronik paralar da bu cihaz yahut kartın içinde bulunur. Kart tabanlı sistemler ağ tabanlı sistemlere oranla daha gelişmiştir[114].

Bazı elektronik para sistemlerinde saklanma belli seri numaralarına sahip elektronik senetler şeklinde gerçekleşmektedir. Bunları kullanımı, aktarım gerçekleştiğinde ilgili seri numaralı elektronik para elektronik para borçlusu kişinin hesabından silinerek elektronik para alacaklısının hesabına işlenmek suretiyle gerçekleşir[115].

Cep telefonlarında elektronik para hesabı bulunan sistemler üç farklı şekilde çalışabilir. Bazı özel donanımlarla çalışabilen iki girişli sistem, SIM sistemi ve telefon numarasına bağlı sistemdir. İlk sistemde telefona takılacak bir parça ile alıcı ve satıcı arasındaki ödeme işlemi için bir terminal oluşturulmuş olunur. İkinci sistemde ise bu görevi SIM'e yerleştirilmiş/yüklenmiş bir uygulama görür. Son olarak telefon numarasına bağlı sistemlerde hesap SIM'e değil doğrudan telefon numarasına tanımlandığından SIM'e de ihtiyaç yoktur. Bu sistemde aradaki terminal görevini telefonun kendisi gerçekleştirir[116].

---

[113] RFID teknolojisi kullanan bir elektronik para çalışması için bkz. Tuğaç, Burcu ve Aktül Kavas. Radyo Frekans Kimlik Tanıma Sistemleri ile Elektronik Para Uygulamasının Gerçeklenmesi. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.emo.org.tr/ekler/88da4070b563521_ek.pdf>.

[114] Öztürk ve Koç. s. 217.

[115] Küçükyılmazlar, Aysun. Elektronik Ticaret Rehberi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Şubat 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016184.pdf>. s. 10.

[116] Association of E-money Institutions in the Netherlands. *Electronic Money and E-money Institutions*. Amsterdam, 15 Kasım 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.simonl.org/docs/empp1511.doc>. s. 9.

Anonimlik

Anonimlik TDK'da *"adı sanı bilinmeyen"* şeklinde tanımlanmıştır[117]. Tezimizde kullandığımız teknik manası ise ödeme sistemlerinin kullanımında yapılan işlem, alıcı-satıcı tarafları, tutar gibi hususların sistem yahut diğer taraflarca bilinmemesi hususudur. Anonimlik elektronik paranın muhakkak sahip olması gereken özelliklerden biri değildir. Bu bağlamda mevcut elektronik paraların bazıları belirli ölçülerde anonimlik sağlamaktadır. Nakit para büyük ölçüde anonimlik sağladığından[118] kullanıcılar elektronik paradan da buna benzer bir anonimlik beklemektedirler. Belirli ölçüde anonimlik şart olmakla birlikte bazı durumlarda anonimliği mutlak manada sağlamamakla beraber takibi aşırı zorlaştırmak da bu işlevi yerine getirebilir[119].

Anonimlik üç farklı derecede olabilir. Elektronik para kuruluşu işlemin iki tarafı hakkında bilgiye sahip olabilir. İhraççı alıcıyı bilmekle birlikte satıcı tarafın bilgisine sahip olmayabilir. Kör imza kullanımıyla, uygulayıcı sistemin iki tarafın da kimliklerini bilemeyeceği işlemlerin yapılması da sağlanabilir[120].

3.6. Elektronik Paranın Avantaj ve Dezavantajları

Elektronik para kullanımının alıcı, satıcı ve elektronik para ihraççısı kuruma sağladığı avantajların yanında devlete de sağladığı birtakım avantajlar söz konusudur. Bunun yanında elektronik paranın tüm bu belirttiğimiz taraflara yönelik dezavantajlı yönleri de mevcuttur.

3.6.1. Elektronik Paranın Avantajları

Elektronik para kullanımının alıcı ve satıcıya yönelik avantajları güvenli, hızlı, ucuz, temiz ve kullanımının basit olması; uzaktan alışverişe imkân sağlaması olarak sıralanabilir.

Öncelikle elektronik para güvenlik kodu kullanımı dolayısıyla güvenli bir alışveriş imkânı tanır. Güvenlik kodu kullanımı dolayısıyla hırsızlık ihtimali daha düşüktür. Ayrıca hatalı ödeme yapılması ihtimallerinde bazı sistemlerde düzeltme imkânının bulunması da

---

[117] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b1e8668104a19.27022414 11 Haziran 2018

[118] Şener, s. 485. Nakit parada da seri numaralarının gelmesiyle birlikte anonimlik bir miktar azalmıştır. Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 87.

[119] Pührerfellner, s. 4.

[120] Berber, Leyla Keser. İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza. Ankara: Yetkin, 2002. s. 39.

güvenlik seviyesini arttırmaktadır[121].

Elektronik para özellikle uzaktan alışverişlerde nakdin sağlayamayacağı bir hız tanır. Bunun yanında yüz yüze alışverişlerde de yavaş değildir.

Hem uzaktan alışverişlerde sağladığı düşük bedel imkânı[122] hem de yüz yüze alışverişlerde komisyon oranlarının düşüklüğü bunun yanında elektronik para kuruluşunca yapılan anlaşmalar gereği yapılan indirimler de elektronik para kullanımını avantajlı hale getirmektedir[123]. Ayrıca elektronik para taşımak nakit para taşımaya nazaran daha kolay ve ucuzdur[124]. Küçük miktarlarda paralar nakitte çok yer kaplamayıp taşınmasında herhangi bir zorluk olmamakla beraber, elektronik parada ne miktarda para taşıdığınızdan bağımsız olarak tek bir kart veya telefonunuzdaki bir program yeterli olabilmektedir[125].

Nakit kullanımının bulaşıcı hastalıkların yayılmasında etkili olduğuna dair bulgular mevcuttur[126]. Elektronik para kullanımı ise temiz olup bu tarz riskler taşımaz[127].

İnternet üzerinden kullanıma da imkân sağlayan elektronik paranın kullanımı için bazı türlerinde anlaşmalı firma olma şartı olmadığı için küçük firmalar ve şahıslar tarafından da kabulü sağlanacağından bu tarz firmaların önü açılacak ve kullanıcıların tercihi için daha fazla seçenek ortaya çıkmış olacaktır[128]. Uzaktan alışverişe imkân sağlaması elektronik parayı nakdin önüne geçiren en önemli avantajıdır[129]. Elektronik paranın gelişimi internet üzerinden yapılacak alışverişin gelişimi için de büyük bir önem taşımaktadır[130].

---

121 Temuçin, Tarık. Elektronik Para ve Makro Ekonomik Etkileri. İstanbul, 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-Sxl-vPYXT6vjfVNWF4lRAtQJsTreFqw2BhhM8QShUYI>. s. 60.

122 Gao, s. 9.

123 Ekşioğlu, Erdoğan. Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri(Türkiye Üzerinde Bir Uygulama). Sivas, Ocak 2017. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHSkJpTN31tZ9eRHbT9Hq6iLT35J2uwJwyLmaGvf0keSt5ZSf>. s. 108.

124 20 dolarlık banknotlarla bir milyon dolar yaklaşık 50 kg'lık bir ağırlığa ulaşırken elektronik para olarak saklamada birkaç gram olan kartın ağırlığından başka bir şey söz konusu değildir. Farrugia, George. Money Laundering in Cyberspace. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017.
<http://www.fiumalta.org/library/PDF/ml_cyberspace.pdf>. s. 6.

125 Bununla birlikte elektronik paranın saklandığı tek kartta taşınabilecek para açısından bir sınır getirilmesinin güvenlik ihlallerini önlemek yahut güvenlik ihlallerinde ortaya çıkabilecek zararı azaltmak adına faydalı olacağı tartışılmıştır. Godschalk ve Krueger, s. 13-14.

126 https://www.haberler.com/kagit-para-bulasici-hastalik-riski-tasiyor-haberi/ . Erişim11 Şubat 2019

127 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 63.

128 Temuçin, s. 60.

129 Kırdaban, M. İbrahim. Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkisi. Ankara, Şubat 2005. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017.
<http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/mibrahimkirdaban.pdf>. s. 24.

130 Elibol, Halil ve Burcu Kesici. Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/736/688>. s. 321.

Tüm bunların yanında elektronik paranın devlet açısından da avantajları vardır. Bunlardan biri, elektronik para ile yapılan işlemlerin kâğıt kullanımını azaltması sebebiyle yapılan tasarruftur. Yapılan bir çalışmaya göre İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'da elektronik para kullanımı sebebiyle yapılan tasarruf yıllık 60 milyar dolara kadar çıkmaktadır[131]. Bunun yanında hırsızlık riskini azaltması ve kayıt dışı ekonomiyi azaltarak vergide kaçakçılığı önlemesi sebebiyle devletin işini kolaylaştırmakta ve gelirlerini artırmaktadır[132]. Nakitten kartlı kullanımlara geçişin senede ortalama %5 artmasıyla kayıt dışı ekonomide düşüş ve maliyetlerin azalması nedeniyle 3 sene içerisinde Türkiye ekonomisinde 40 milyar TL'nin üzerinde kazanç oluşturacağına yönelik çalışmalar mevcuttur [133] . Belirli şartlarda kayıt dışı ekonomiyi azaltması ve vergilendirmeyi kolaylaştırması da devlet açısından diğer faydaları olarak sayılabilir.

3.6.2. Elektronik Paranın Dezavantajları

Yukarıda sayılan bütün avantajlarına rağmen özellikle yüz yüze alışverişlerde nakit hala en etkin olarak kullanılan yöntemdir[134]. Bu nakit paranın sağladığı bazı avantajlardan ötürüdür. Nakit paranın sağladığı avantajların elektronik para için oluşturduğu dezavantajların yanında elektronik paranın sisteminden kaynaklanan bazı riskleri de mevcuttur.

Nakdin elektronik paraya karşı sahip olduğu avantajlar şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle nakit yaygın kullanımdadır. Yani her yerde geçerlidir. Nakit yüz yüze kullanımda basit ve hızlıdır ayrıca anonimdir. Nakit kullanmak için bir donanıma ihtiyaç yoktur[135]. Nakdin özellikle yüz yüze kullanımlarda ortaya çıkan bu avantajları sebebiyle nakit kullanımı çok yaygındır. Nakdin bu avantajları büyük oranda uzun süredir kullanılıyor olmasından kaynaklıdır.

Nakdin bu avantajlarından yola çıkarak elektronik paranın dezavantajları şu şekilde

---

131 Ekşioğlu, s. 109.
132 Ekşioğlu, s. 110.
133 Her ne kadar çalışma bankamatik ve kredi kartlarına yönelik olarak yapılmışsa da elektronik para kullanımı da bu faydaları kapsamaktadır. Elgin, Ceyhun, Refik Erzan ve Umut Kuzubaş. Türkiye'de Nakit ve Kart Ödemelerinin Karşılaştırmalı Maliyeti. Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve Ekonometri Merkezi. Çevrimiçi. 9 Şubat 2018. <https://newsroom.mastercard.com/eu/files/2015/06/MasterCard-Arastirma-NakitsizYasam-131013.pdf>. s. 22.
134 Avro kullanım alanının tamamında tedavülde olan paranın %0,1 kadarı elektronik paradır. Yurtçiçek, Mehmet Sıddık. The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning The Electronic Money Market, s. 293.
135 Godschalk ve Krueger, s. 14.

sıralanabilir. Elektronik para kullanımında donanım ihtiyacı vardır. Sahte para ihtimali söz konusu ise kullanıcılar tarafından tespiti imkânsızdır. Yine bir sahte para ihtimali söz konusu olduğunda sistemik risk ortaya çıkar. Güvenilirlik ve anonimlik hususları birbiri ile ters orantılı olduğundan anonimlik arttırıldığında güvenlik; güvenlik arttırıldığında ise anonimlik zarar görmektedir.

Kullanımındaki artışa rağmen elektronik paranın henüz nakit para kullanımına oranla çok düşük olması elektronik paranın zayıf yanlarından biridir[136]. Elektronik para her ne kadar eski bir teknoloji olmasa da ortaya çıkışından bu yana az zaman da geçmemiştir. Bu süre boyunca elektronik para istenen ivme ile yaygınlaşmamıştır[137]. Yeterince yaygın olmayan bir ödeme sisteminin varlığını uzun müddet devam ettirmesi mümkün olmayabilir. Ancak burada bir problemle karşılaşılmaktadır. Yeterince kullanıcısı olmayan bir ödeme sistemi tacirlerle anlaşamamakta, yeterince kullanım alanı sunamayan ödeme sistemleri de kullanıcı toplayamamakta, bu da bir kısır döngüye sebep olmaktadır[138].

İnternetin yaygınlaşması ve finansal işlerde kullanılması sebebiyle bu alanda işlenen suçlarda da büyük oranda artış görülmüştür. Öyle ki finansal kuruluşların sistemlerine sızarak para çalma yahut kara para aklama hususu Rus ve Japon mafyaları için bir iş modeli haline gelmiştir[139]. Elektronik parada anonimliğin kara para aklama hususunda kullanılabileceği ve bu hususta devletin kontrolünü zayıflatabileceği de pek çok yazar tarafından ifade edilmiştir[140]. Anonimlik oranı yüksek olan elektronik paralar kara para aklama işlemine daha çok imkân tanımaktadır[141].

Anonimliğin daha düşük olduğu sistemlerde işlemlerin takibi nakde nazaran daha rahat olduğundan vergilendirme de kolaylaşmaktadır. Ancak anonimliğin daha fazla olduğu sistemlerde para hareketlerinin takibinin imkânsız hale gelmesinden ötürü vergilendirme yapılması aşırı derecede zorlaşmaktadır[142].

---

136 Winn, s. 5.

137 Elektronik para nakit olmayan ödeme araçları arasında dahi %1 kullanım oranına sahiptir. Athanassiou ve Mas-Guix, s. 9.

138 Krueger, s. 20.

139 Kellerman, Tom. Money Laundering in Cyberspace. 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://cybrinth.com/uploads/Money%20Laundering%20in%20Cyberspace.pdf>. s. 4.

140 Farrugia, s. 6. Elektronik paranın kara para aklamada kullanılması ile alakalı yöntemler ve çözüm önerileri için bkz. U.S. Congress-Office of Technology Assessment. «Electronic Money Laundering.» Information Technologies For The Control Of Money Laundering. Ekim 1995. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. https://books.google.com.tr/books?id=jNMjVjqjGboC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false .

141 Berber, s. 109.

142 Organ, İbrahim ve Fatih Çavdar. Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Uluslararası Alanda Yaşanan

Elektronik para kullanımının yaygınlaşmasıyla internet kumarhanelerinin müşterilerinin artacağı ve bunun vergilendirmede birtakım sıkıntılar oluşturacağı da iddia edilmiştir[143].

Elektronik paranın avantaj ve dezavantajları sıralanırken genelde nakit ile karşılaştırma yapılmıştır. Ancak elektronik paranın rekabet içerisinde olduğu ödeme sistemi nakitten çok banka kartıyla ve kredi kartıyla yapılan ödemelerdir. Böyle olunca Godschalk ve Krueger'ın *"Why e-money still fails?"* makalelerinde değindikleri hususlar daha öne çıkmaktadır. Buna göre elektronik paranın getirdiği yenilikler bankaların tekelini sarsma ihmalini havi bulunduğundan yapılan düzenlemeler ile elektronik paranın potansiyeli zayıflatılmıştır[144]. Elektronik para mevcut haliyle bankamatik kartlarının gördüğü işleve yakın bir işleve çekilmiştir. Özel para olması ihtimali fon karşılığı ile ortadan kaldırılmış, elektronik paranın fon karşılığının bloke edilmesi ile de elektronik para kuruluşu açısından muhtemel faydaları önlenmiştir. Elektronik paranın kredi kullandırma işlevi de hukukî düzenlemelerce ortadan kaldırılmıştır. Tüm bunlarla birlikte elektronik para bankamatik kartı ve kredi kartlarının çok önceden girmiş olduğu donanım yaygınlığı yarışında da geride kaldığından kullanımı istenen seviyelere erişememiştir.

3.7. Elektronik Paranın Diğer Ödeme Sistemleri ile Mukayesesi

Elektronik paranın mahiyetini daha iyi kavramak adına onu diğer ödeme sistemleriyle mukayese etmek gerekir. Bundan dolayı bu başlık altında diğer ödeme türleri kısaca incelenecek ve elektronik para ile benzerlik ve farklılıkları ortaya konacaktır. Burada diğer ödeme sistemleri ile karşılaştırırken belirtmek lazım gelir ki elektronik para -kripto para hariç- bunlar arasında en yeni olanıdır. Dolayısıyla her ne kadar diğerlerine nazaran artı ve eksileri olsa da daha kısa süredir kullanımda olduğundan, henüz tüm potansiyelinin bu kadar olduğunu düşünmek hatalı bir yaklaşım olacaktır.

3.7.1. Nakit

Nakit devlet tarafından ihraç edilen ve ödeme aracı olarak kullanılan kanunen kabule

Sorunlar. 2012. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.journalagent.com/iuyd/pdfs/IUYD_3_1_63_84.pdf>. s. 75.

143 Elibol ve Kesici, s. 313.

144 Godschalk ve Krueger, s. 18-19.

mecbur olunan[145] kâğıt ve demir paralardır[146]. Nakit ödemeler kanunen kabul edilmek zorunda olduğu gibi alacaklı nakit olmayan ödemeleri reddedebilir. Nakit en eski ödeme yöntemi olup paranın icadı ile beraber ortaya çıktığı söylenebilir. Hala özellikle yüz yüze ödemelerde en fazla kullanılan yöntem olmasının nedeni de büyük ölçüde en eski ödeme yöntemi olmasıdır. Bunun yanında belirtildiği üzere nakit yapılan ödemenin reddedilememesi de önemli bir etkendir.

Avantaj ve dezavantajlar bölümlerinde de belirli ölçüde değinildiği üzere nakit uzun süredir ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Nakdin kullanımı basittir ve donanıma ihtiyaç duymaz. Nakit anonimdir ve kanuni olarak kabulü şarttır[147]. Bu özellikleri sebebiyle nakit elektronik paraya nazaran özellikle yüz yüze alışverişlerde daha fazla kullanılmaktadır.

Bu sayılanlar bir yanda olmak üzere elektronik paranın da avantajları; temiz olması uzaktan alışverişlerde kullanılabilmesi, taşımasının kolay ve masrafsız olması, güvenli olması, kayıt dışı ekonomiyi önlemesi ve ihraççı kuruluşun sağladığı avantajlardan faydalanma olarak sayılabilir.

Elektronik para da nakit de para olarak tanımlanmak için gerekli üç işleve tam manasıyla sahiptir. Bu işlevler değişim, biriktirme ve ölçü aracı olmasıdır[148]. Paranın sahip olması gereken özellikler ise taşınabilirlik, dayanıklılık, bölünebilirlik, homojenlik(standardizasyon), taklit edilememe olarak sayılabilir[149].

Elektronik parayı paranın sahip olması gereken özellikler olan taşınabilirlik, dayanıklılık, bölünebilirlik, homojenlik(standardizasyon), taklit edilememe açısından değerlendirirsek karşımıza şöyle bir sonuç çıkar. Taşınabilirlik açısından elektronik para nakde nazaran daha avantajlıdır çünkü miktardan bağımsız olarak tek bir kart yahut sistemle taşınması mümkündür. Dayanıklılık açısından da elektronik para nakde nazaran daha avantajlıdır çünkü nakit her kullanımda yıpranmakla birlikte elektronik para yıpranmamaktadır. Bölünebilirlik açısından da elektronik para nakde nazaran daha

---

[145] 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu 36. maddesine göre Bankanın ihraç etmiş olduğu ve ihraç edeceği banknotların tedavülü mecburi olup, bunlar hudutsuz ödeme kudretini haizdir.
[146] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 31.
[147] Muller, John D. Selected U.S. Legal Issues in Issuance of Electronic Money. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.icommercecentral.com/open-access/selected-us-legal-issues-in-issuance-of-electronic-money.pdf>. s. 1.
[148] Şener, s. 473.
[149] Ülgen, Kıvanç. Elektronik Para: Türkiye ve Dünya Uygulaması. Malatya, 2010. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=sY7m19PfcL6F1NUw-cr80CxPH2rQrle18FqFCSE_dqlI_Xsg-fhnIKsIH3nKLVZ_>. s. 10, Öztürk ve Koç, s. 210-211.

avantajlıdır. Nakitte taraflarda yeterli bozuk paranın mevcut olmaması halinde bölünebilirlik fonksiyonu tam manasıyla icra olunamaz. Elektronik parada ise böyle bir sorun yoktur. Homojenlik açısından da her bir elektronik parayı kendi içinde değerlendirdiğimiz takdirde homojenliğin sağlandığını söylemekte bir sakınca yoktur[150]. Son olarak taklit edilememe hususunda şöyle bir problemle karşılaşılabilir. Nakitte taklit edilmeme için birçok unsur vardır ancak buna rağmen taklit edilmesi halinde oluşacak sistemik risk elektronik paradakine oranla daha düşük olacaktır. Elektronik paranın da taklit edilememesi için birçok unsur olmakla birlikte taklit edildiği takdirde kısa zamanda daha büyük riskler ortaya çıkabilir yani sistemik risk daha büyüktür. Bu sebepten elektronik paranın zamanla banknot ve bozuk paraların yerini alabileceği ama sistemik riskini ciddi manada azaltmadan banka mevduatlarının yerini alamayacağı ve büyük miktarlı transferlerde kullanılmayacağı da savunulmuştur[151].

Elektronik parada ödemenin ifa uğruna[152] değil ifa yerine[153] yapılması sebebiyle iki sistemde de borç anında sonlanır[154]. Hâlbuki kredi kartı ve bankamatik kartı gibi ödeme sistemlerinde yapılan işlemler ifa uğruna oldukları için asıl aktarım yapıldıktan sonra borç sonlanır[155].

Her ne kadar nakit ödeme oranlarının 2010'dan sonra daha fazla düşmeyeceği tahmin edilmiş idiyse de[156] nakdin kullanım oranı her geçen sene düşmektedir. Şimdiye kadar bu düşüşün sebebi çoğunlukla bankamatik kartları ve kredi kartları olsa da elektronik para uygulaması yaygınlaştığında nakit kullanımının bir miktar daha düşeceği tahmin edilmektedir.

---

150 Elektronik paranın devlet tekelinde olmaması ve farklı kuruluşlarca farklı elektronik paralar üretilmesi sebebiyle standardizasyonun sağlanmadığına yönelik görüşler de mevcuttur(Şener, s. 484). Ancak elektronik paralar da her ülke parasının kendi içinde standarda tâbi olması gibi her türün kendi içinde standarda tâbi olması şeklinde incelendiğinde standardizasyonun sağlandığını kabul etmek gerekir.

151 Kıvanç Ülgen, s. 52.

152 İfa uğruna edim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Serozan, Rona. Borçlar Hukuku Genel Bölüm. 6. Baskı. Cilt 3. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014. s. 90-96.

153 İfa yerine edim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman, Kemal ve Turgut Öz. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 12. Bası. Cilt III. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014. s. 559 vd., Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 10. Bası. İstanbul: Beta Basım, 2008. s. 878 vd.

154 Sifers, s. 716.

155 Öztürk ve Koç, s. 231; Kıvanç Ülgen, s. 52.

156 Tuncer, Pelin Neval. Elektronik Paranın Banknot Kullanımına Olası Etkileri. Ankara, Mart 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/pelinnevaltuncer.pdf>. s. 88.

3.7.2. Havale ve Fon Transferi

Elektronik para ile yapılan işlemler öğretide havale ve fon transferine de benzetilmiştir. Fon transferleri kullanıcı ve banka arasındaki özel sözleşmeye dayanarak yapılan bir banka hesabından başka bir banka hesabına aktarım şeklinde gerçekleşir. Havalede ise kişi bir tarafa belirli bir parayı tahsil yetkisi tanırken, banka yahut parayı elinde bulunduran diğer tarafa da o parayı tahsil yetkisi tanınan kişiye ödeme yetkisi vermektedir[157].

Havale ve fon transferi ile elektronik paranın pratikteki en büyük farkı borcun ifa zamanıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, elektronik parada ifa yerine edim söz konusu olduğundan borç anında sona erer. Ancak havale ve fon transferinde ifanın gerçekleşmesi için söz konusu işlem konusu paranın karşı tarafın hesabına geçmesi gerekir. Bu aşamada havale işleminde paranın alınacağı kişi/kurumda borç konusu meblağ bulunmayabilir. Bundan dolayı borç havale işlemi ile anında sonlanmaz. Havale işleminde meblağ alınacak kişiden meblağı alacak kişiye geçtiğinde işlem tamamlanmış olur. Bu işlemden sonra borç sonlanır.

Elektronik para ve havale sistemlerinin ikisinde de üç taraflı bir ilişki vardır. Fakat havale sisteminde üçlü bir işlem söz konusuyken, elektronik para işleminde üç ayrı ikili işlem söz konusudur. Açıklamak gerekirse; havale sisteminde kişi yukarıda belirtildiği üzere bir tarafa parayı çekmek için yetki diğer tarafa da parayı ödemesi için yetki verir ve yetkilendirilen işlem gerçekleştiğinde borç sona erer. Elektronik parada ise ihraççı ile alıcı, ihraççı ile satıcı ve alıcı ile satıcı arasında üç farklı ikili sözleşme vardır. Alıcı ile satıcı arasındaki sözleşme, konusu mal veya hizmetin alınıp elektronik paranın devri ile sona erer. Alıcı ile ihraççı arasında elektronik para alınmasına ilişkin sözleşme ile ihraççı ile satıcı arasındaki elektronik paraların nakit para karşılığına çevrilmesi sözleşmeleri bu sözleşmeden bağımsızdır. Bunun sonucu olarak da örneğin herhangi bir sebepten ötürü elektronik para kuruluşunun satıcı ile sözleşmesine riayet etmemesi ve elektronik paranın nakit karşılığını satıcıya aktarmaması gibi bir durum söz konusu olursa bu satıcıyla ihraççı arasındaki bir uyuşmazlık olarak ortaya çıkacaktır ve alıcı bu uyuşmazlığın bir parçası olmayacaktır.

---

[157] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 73-74. Banka havalesinin teknik manada havale ile karşılaştırılmasına ilişkin bkz. Sonat, K. Ali. Nakit Dışı Ödeme Usulleri Çerçevesinde Para Borcunun Banka Havalesi Yoluyla Ödenmesi. Şubat 2010. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=NtBAevXNhYaNqJFoAcdBdvubp1Sno-gXoTYSQfwvpPSqU15Nl4S6yff9VXR3WRpc>. s. 22 vd.

Elektronik paranın sistemik riskinden ötürü nispeten yüksek meblağlı ödemelerin yapılmasında elektronik paradan ziyade havale ve fon transferinin kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın özellikle yüz yüze alışverişlerde ve miktarı düşük olan işlemlerde elektronik para hem daha ekonomik hem de daha hızlıdır. Bu açıdan nakdin yerine elektronik para ikamesi mümkün gözükmektedir[158].

Tüm bunların yanında elektronik paranın sistemik açıdan havale ve fon transferine nazaran avantajlarından biri de elektronik yollarla yapılan işlemlerin daha net olarak ifade edilmesi, böylece uyuşmazlıklara daha az imkân vermesi yahut imkân vermemesi olarak belirtilebilir. Günümüzde havalelerin büyük çoğunlukla banka havalesi şeklinde ve elektronik sistem üzerinden yapılması yine fon transferlerinin de EFT (Elektronik Fon Transferi) şeklinde gerçekleşmesi, bu sistemleri elektronik paranın bu özelliğiyle rekabet edebilir hale getirmiştir.

3.7.3. Çek

Çek bankada çek hesabı olan bir kişinin hesaptaki parasının bir kısmının veya tamamının lehdar veya hamile ödenmesini emreden kıymetli evrak türüdür[159]. Çek nitelikli bir havale ilişkisi yaratır. Ancak poliçeden farklı olarak çekte muhatap ancak bir banka olabilir ve çek, hamiline yazılı olarak düzenlenebilir. Dolayısıyla çekte lehtar adının belirtilmesi şartı yoktur[160]. Çek senede bağlı bir alacak hakkı taşır. Çeke bağlanmış hakkın kullanılabilmesi için çekin ibraz edilmesi gerekir. Çeke bağlı alacağın başka bir kişiye devri ancak çekin devri ile mümkündür[161]. Çek havale işlemine yakın özelliklere sahip olsa da Türkiye'deki düzenlemelerle daha çok ödeme vaadi olarak değerlendirilebilecek bir hüviyet taşımaktadır.

Elektronik para ile karşılaştırıldığında aralarında birçok fark oluğu görülecektir. Öncelikli olarak belirtmemiz gereken fark, çekin ifa uğruna edim olmasına rağmen elektronik paranın ifa yerine edim olmasıdır. Bir borca ilişkin olarak sunulmuş çekin konusu

---

158 Öztürk ve Koç, s. 230.
159 Kıvanç Ülgen, s. 13.
160 Yine çeki poliçeden farklı kılan cezai yaptırım hususu da önemlidir. Öztan, Fırat. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 1997. s. 1268 vd. Çekte vade tarihi olmaması hususu poliçeden farklılık arz etse de artık yasalarla da tanınmış olan düzenleme tarihini ileri tarihli atmak suretiyle çeke vade imkânı kazandırılmıştır. Ülgen, Hüseyin ve diğerleri. Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015. s. 233.
161 Bozer, Ali ve Celal Göle. Kıymetli Evrak Hukuku. Üçüncü Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü(T. İş Bankası Vakfı), 2013. s. 148.

miktar bankadan hamil veya lehdara aktarılmadıkça borç sona ermez[162]. Buna karşın sözleşme konusu elektronik paraların karşı tarafa devredilmesi ile taraflar arasındaki sözleşme tamamlanmış ve borç ifa edilmiş olur. Bunun ardından elektronik paraları elde eden taraf ihraççıdan elektronik paraların fon karşılığını talep eder.

Çek, işlemleri gerçekleştirmek adına pahalı bir sistemdir. İşlem başına maliyet yüksektir. Anonimlik söz konusu değildir[163]. Karşılıklı güvene dayalı bir sistemdir. Her ne kadar kişi borca karşılık olarak bir çek temin etmişse de eğer çeki temin ettiği kişinin banka hesabında işleme konu meblağ kadar para olmaması halinde işlem gerçekleşmeyecektir. Çek, o anda mevcut olmayan bir parayı kullanmaya imkân vermesi bağlamında işlev kazanmaktadır. Buna mukabil olarak da çeke mutlak bir güven duyulmamakta karşılıklı güven ilişkisi söz konusu ise çeke de bu şekilde güvenilmektedir. Senet ve bono gibi diğer kıymetli evraklara nazaran daha fazla kesinlik arz etmesine karşılık özellikle kredi kartlarının da kredi işleviyle öne çıkması sebebiyle çekin kullanımı zamanla azalmaktadır.

Bahsedilenlerle birlikte çek ve elektronik paranın ortak yanlarına değinirsek iki sistemde de yasal tedavül söz konusu değildir. Kabul edilebilirlik düşük seviyelerdedir. Elektronik para nispeten yeni bir sistem olması sebebiyle kabul edilebilirlik hususlarında hala çok gelişmiş değildir. Yasal tedavül özelliği ise yalnızca nakit parada söz konusu olup diğer sistemlerin yasal olarak kabulü mecbur değildir.

3.7.4. Kredi Kartı

Kredi kartı kullanımında, elektronik parada olduğu gibi üç farklı sözleşme söz konusudur. İlk sözleşme banka ile kart hamili; ikinci sözleşme banka ile üye işyeri; üçüncü sözleşme ise kart hamili ile üye işyeri arasındadır. Banka ile kart hamili arasındaki sözleşmeye göre banka, kredi kartını sunacağı kişiye sözleşmede tanımlı miktar kadar meblağı kullanma hakkı verir buna karşılık kart hamili de kullandığı meblağı belli bir süre içinde geri ödemeyi ve bu süre içinde ödemez ise faizli şekilde geri ödemeyi kabul eder. İkinci sözleşmede banka, üye işyerine sözleşmede tanımlı kart ile yapılan ödemeleri kendi yapma yükümlülüğü altına girer. Buna karşılık üye işyeri de kartla ilgili gerekli kontrolleri yapmakla yükümlüdür. Üçüncü sözleşme de kart hamili ile üye işyeri arasındaki alım-satım

[162] Tabidir ki eğer arada çekin devri ile ifanın gerçekleşeceğini öngören şekilde bir anlaşma varsa çek ile gerçekleştirilen edim de ifa yerine kabul edilebilir. Yutçiçek, s. 49.
[163] Öztürk ve Koç, s. 230.

sözleşmesidir. Bu üç sözleşmeli sistem açısından kredi kartı elektronik para ile benzeşmektedir. Kredi kartı sözleşmesi vekâlet sözleşmesine benzer sui generis bir sözleşmedir. Kredi kartının kıymetli evrak hüviyeti taşıyıp taşımadığı tartışılmışsa da gerek kartta mevcut herhangi bir ortaklık hakkı, ayni hak yahut alacak hakkının söz konusu olmaması gerekse kartın ibraz edildikten sonra geri alınması kıymetli evrak olmasına engel teşkil eder[164].

Her ne kadar üç sözleşmeden oluşan çalışma prensibi ile elektronik para sistemine benzese de özellikle kredi imkânı sebebiyle kredi kartı elektronik paradan ayrılmaktadır. Elektronik parada kredi kullandırma işlevi yoktur. Bu durum 6493 sayılı kanunun 20. maddesinin 1. fıkrası ve 20. maddesinin 4. fıkrası ile yasaklanmıştır. Elektronik paraya esas teşkil eden fon önceden elektronik para kuruluşuna verilerek ihraççı kuruluş tarafından belirlenen hesaplarda bloke edilir. Kredi kartında ise her ay kart hamiline önceden belirlenen tutar kadar kredi açılmış olur.

Doktrinde tartışmalı olsa da kredi kartıyla gerçekleştirilen ödemenin ifa uğruna edim olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kredi kartı ile yapılmış ödemelerde edim o anda ifa edilmiş değil iken elektronik para ile yapılan ödemelerde edim anında ifa edilmiş olur[165].

Elektronik paranın yaygınlaşmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak kredi kartı gösterilebilir. Her ne kadar elektronik paranın nakde alternatif olacağı doktrinde de ifade edilmiş olsa da pratikte hem kullanımı hem de işlevi bakımından elektronik paranın rakibinin kredi ve bankamatik kartları olduğu söylenebilir[166]. Neticede elektronik para ile yerine getirilen işlevlerin kredi kartı ile de yerine getirilebilmekte ve fazladan kredi imkânı da sunulmaktadır. Bu husus bir yana bırakılsa bile kredi kartı daha uzun süredir yaygın kullanımda olduğundan Malte ve Krueger'in belirttikleri üzere piyasaya daha hâkim durumdadır[167]. Hem kredi kartında hem de elektronik parada kullanım için donanım ihtiyacı söz konusu olduğu için piyasada daha eski olmak donanım açısından yaygınlaşmada avantaj

---

[164] Reisoğlu, Seza. «Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları.» Bankacılar 49 (2004): 100-123. Çevrimiçi. 15 Şubat 2018. <https://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/49.pdf#page=102>. s. 101.

[165] Yurtçiçek de ifa uğruna edimi kabul etmekler beraber İngiliz yüksek mahkeme kararlarında kredi kartı ile gerçekleştirilen edimin ifa yerine edim olduğuna yönelik karardan da bahsetmiştir. Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 60.

[166] Gerek avantajlarında gerek dezavantajlarında insanlar bankamatik kartı, kredi kartı ve elektronik parayı kart kullanmak bağlamında ortak olarak değerlendirmektedir. Met, İlker. 2025 Türkiye Elektronik Para Teknoloji Öngörüsü. Ankara, 2011. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=iTkOhwevEenJZ3onUvs52le7tQ1lz4bXxvvaS12I9-DOxM4bfakqLLPWvoCRy6Yv>. s.169.

[167] Krueger, s. 18.

sağlar. Bundan ötürü kredi kartı elektronik parayla arasındaki rekabette yarışa önden başlamış durumdadır. Türkiye'de bulunan kredi kartı sayısı 2017 yılı itibariyle 62.453.610'dir[168]. 2018 yılı Eylül ayında ise bu sayı 65.483.891'ya ulaşmış durumdadır[169]. 2017 yılında kredi kartlarıyla 3.439.397.960 adet işlem yapılarak 657.692.140.000 TL'lik para transferi gerçekleştirilmiştir[170]. 2018 yılında yalnızca Eylül ayına kadar yapılan işlem sayısı 2.838.534.040'a ulaşmış yapılan para transferi ise 568.011.710.000'a ulaşmıştır.[171]

Bununla beraber kredi kartında hamilin bankaya ödemekle yükümlü olduğu tutarın ödenmemesi ihtimali mevcut olduğundan kredi riski mevcuttur[172]. Kredi riski de kredi kartı ile yapılan ödemeleri pahalı hale getirmektedir.

3.7.5. Banka Kartı

Debit kart yahut ATM (Automated Teller Machine) kartı da denilen banka kartı sistemi, vadesiz banka hesabındaki paraları ATM aracılığıyla çekmeye veya POS (Point of Sale) adı verilen özel donanımlar aracılığıyla ödeme yapmak için kullanılır. Üç veya dört sözleşme ile kurulan bir ödeme sistemidir. Elektronik para ve kredi kartı sistemindeki gibi kart hamili/alıcı ve üye işyeri/satıcı arasındaki birinci sözleşme; kart hamili/alıcı ile banka/elektronik para ihraççısı arasındaki ikinci sözleme; üye işyeri/satıcı ile banka/elektronik para ihraççısı arasındaki üçüncü sözleşme arasındaki sözleşmeler banka kartı ile yapılan ödemelerde de kullanılmaktadır. Bunun yanında alıcı ile satıcının bankalarının farklı olması hâlinde iki bankanın kendi aralarındaki sözleşme de sisteme dâhil olacaktır[173].

Banka kartında da kredi kartında olduğu gibi ifa uğruna edim söz konusudur. Buna göre, elektronik paradaki gibi borcun anında sonlanması hususu banka kartında da söz konusu değildir. Banka kartı kullanılarak ödeme yapıldığında ödeme yapan tarafın bankası ödeme yapan kişinin hesabında para olup olmadığını kontrol eder. Para varsa transfer işlemini gerçekleştirir. Para transferinin gerçekleşmemesi hâlinde edim de gerçekleştirilmemiş olacağından borç sonlanmayacaktır. Buna karşılık elektronik parada

---

168 https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/ . Erişim: 26 Şubat 2018.
169 https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/ . Erişim: 14 Şubat 2019.
170 https://bkm.com.tr/yerli-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/ . Erişim: 26 Şubat 2018.
171 https://bkm.com.tr/yerli-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/ . Erişim: 14 Şubat 2019.
172 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 106.
173 Ekşioğlu, s. 94.

borç anında sonlanmaktadır[174]. Uygulamada bu işlem anında gerçekleştiğinden ötürü elektronik para ile bankamatik kartı arasında bu hususta net bir fark yoktur. Kredi imkânı tanımaması hususunda da elektronik para ve banka kartı benzerlik taşır. Banka kartlarında transfer işlemi merkezi kurum tarafından sağlanırken elektronik parada transfer alıcı ve satıcı arasında doğrudan aradaki terminalden gerçekleşir. Bu açıdan elektronik para nakde daha yakın bir hüviyet taşır.

Banka kartı ile elektronik para arasındaki önemli farklardan biri, elektronik para kullanımında herhangi bir banka hesabı kullanılması şartı bulunmamasıdır. Bilindiği üzere banka kartları bir banka hesabına bağlı olarak kullanılır ve bu hesaptaki paralar üzerinde belli oranda tasarruf imkânı verir[175]. Elektronik parada ise banka hesabı zorunluluğu yoktur.

Elektronik paranın alıcı ve satıcı arasında bir terminal vasıtasıyla doğrudan aktarım yapmaya imkân sağlanmasından dolayı nakde yakın bir işlem tipi olması sebebiyle anonimliğin sağlanabilmesi imkânı doğmaktadır. Bütün elektronik paralar anonimlik sağlamamakla birlikte elektronik para sistemi genel olarak anonimliğe imkân sağlayabilen bir yapıdadır. Buna karşın banka kartı ve kredi kartı merkezi işleyiş sistemleri itibariyle anonimliğe imkân tanımamaktadır.

Kredi kartlarında bahsettiğimiz gibi banka kartları da elektronik paranın en büyük rakipleri konumundadır. Daha uzun süredir yaygın kullanımda olmalarından ötürü piyasada hâkim durumda olan banka ve kredi kartları elektronik para karşısında güçlerini korumaktadırlar. 2017 yılı itibariyle Türkiye'de 1.656.999 POS cihazı ve 49.847 ATM bulunmaktadır. 2018 yılı Eylül ayında POS sayısı 1.609.308' a düşmüş olmakla birlikte ATM sayısı 51.455'a çıkmıştır[176]. 2017 yılında Türkiye'de bulunan toplam banka kartı sayısı 131.593.443'dir[177]. 2018 Eylül ayındaki güncel rakamlara göre bu sayı 140.076.710'a çıkmış durumdadır[178]. 2017 yılında banka kartlarıyla 2.646.729.716 adet işlem yapılarak 667.407.640.000 TL'lik para transferi gerçekleştirilmiştir[179]. 2018 yılında ise Eylül ayına kadar 2.326.229.524 adet işlem yapılarak 596.530.740.000 TL'lik para transferi

[174] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s.77-78.
[175] Mutlak manada tasarruf imkânı vermemesi ödeme ve çekim yapılabilecek miktarlar için sınır konulabilmesidir.
[176] https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/ . Erişim: 14 Şubat 2019.
[177] https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/ . Erişim: 26 Şubat 2018.
[178] https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/ . Erişim: 14 Şubat 2019.
[179] https://bkm.com.tr/yerli-banka-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/ . Erişim: 26 Şubat 2018.

gerçekleştirilmiştir [180] . Bu miktarlar banka kartı kullanımının ne düzeyde olduğunu göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

3.7.6. Kripto Paralar

Paranın tarihçesi kısmında belirttiğimiz üzere para, trampa, mal para, madeni para, kâğıt para ve son olarak elektronik para şekilde evrim geçirmiştir. Son on yılda ise para hususunda yeni bir gelişme ortaya çıkmıştır. Henüz mutlak manada kabul görmemekle beraber kripto paralar yaygın bilinirliğe ve ciddi manada kullanım düzeyine ulaşmış durumdadır. Kripto paraların bu yaygınlığa ulaşmasının nedeni kâğıt paranın madeni karşılığından sıyrılması ile ortaya çıkan paranın değerini ne üzerinden kazandığı sorusu ile ilgilidir. Kanuni kâğıt paralar devletlerin yasal olarak kabulünü zorunlu kılmasından dolayı değer kazanırlar ve bu bağlamda cebri para olarak da nitelendirilirler. Elektronik para da nakit para karşılığı sistemde bloke edilmek suretiyle onu temsilen yürürlüğe girmektedir. Gerek Türk mevzuatı gerekse uluslararası mevzuat bu şekilde öngörmüştür ve pratikte işleyişi de bu şekildedir. Elektronik paraya geçişin kâğıt para sistemini ortadan kaldıracağı ilk elektronik para uygulamalarından beri tartışılmaya başlanmıştır[181].

Son 10 yılda kripto para sistemlerinin devreye girmesiyle Bretton Woods Anlaşması ve Camp David kararlarının kâğıt para-maden karşılığı ilişkisini kırması gibi elektronik para-nakit karşılığı ilişkisinin kırılmasına benzer bir sürecin yaşandığına şahit oluyoruz. Geçiş süreci hala tamamlanmadığından şu anda bunları kesin manada söylemek için erken olsa da buradaki benzerliğin dikkat çekici olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Yine belirtmek gerekir ki elektronik para uygulamalarından sonra gidişatın artık geri döndürülemez şekilde değiştiği ve paranın dağıtık yapıya evrilmeye başladığı kripto paranın ortaya çıkışından önce konuşulmaya başlanmıştır. Krueger ve Godschalk makalelerinde elektronik paranın tecrübe edilmesinin gelecekteki paranın mevcut olandan daha dağıtık bir yapıda olacağı korku ve umudunu oluşturduğunu aktarır[182]. Burada değinilmek istenen nokta kripto paranın bu tarih içerisinde paranın gelişiminden tamamen farklı bir konumda olmadığı bilakis bunu tamamlayıcı nitelikte bir konuma oturarak yapboza uyum sağladığıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere çoğunluk görüşü elektronik paranın özel para hüviyeti

[180] https://bkm.com.tr/yerli-banka-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/ . Erişim: 14 Şubat 2019.
[181] Godschalk ve Krueger, s. 3.
[182] Godschalk ve Krueger, s. 5.

taşımasını beklemiştir. Ancak gerek iç ve dış faktörlerce gelişimine engel olunması gerekse erken gelen düzenlemeler sebebiyle gelişimine yön verilmek istenmesi sebebiyle elektronik para özel para olma şansını büyük oranda yitirmiş durumdadır. Bununla birlikte özel para idealleri kripto para ile gerçekleştirilme şansını tekrar elde etmiş durumdadır. Liberal ekonomi ideologları Adam Smith, Friedrich Hayek, Milton Friedman ve Walter Bagehot; para basma hakkının bankalara tanınması gerektiğini belirtir. Bankaların basacağı paraların serbest piyasa şartları içerisinde rekabet ederek toplum için en uygun olanlarının piyasada kalması suretiyle toplumun bundan maksimum faydayı sağlayacağını öne sürmüşlerdir[183]. Bu ideal belki de kripto para sistemiyle gerçekleşecektir. Kendi içinde de birçok farklı türe ayrılan kripto para sistemlerinin çalışma süreçleri kısaca şu şekildedir:

Her ne kadar kripto para dendiğinde akla ilk Bitcoin gelse de piyasada birçok kripto para çeşidi bulunmaktadır. Bu kripto paralar en temelde merkezi (centralized) ve dağıtık (decentralized) olmaları sebebiyle birbirinden ayrılır ve bu sebepten farklı şekillerde üretilirler. Merkezi yapıda kripto paralar çoğunlukla merkezi yapının parayı piyasaya sürmesi/para basması/para ihracı ile üretilir. Dağıtık yapıda kripto paralar ise çoğunlukla veri madenciliği ile üretilir.

Kripto paralarda iki farklı cüzdan kodu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi açık kod ikincisi ise gizli koddur. Açık kod kripto para cüzdanının hesap numarasıdır. Banka hesap numarası gibi işlev görür. Para aktarması istenilen kişilere bu numara verilir. İkinci kod olan gizli kod ise hesaba giriş için gerekli şifre olarak işlev görür. Hesaptan aktarım yapmak istenildiğinde bu kod kullanılarak aktarım yapılır. Bu kodun gizli tutulması gerekmektedir. Bu kodu bilen kişiler hesaba erişim hakkına sahiptirler.

Kripto paraların başlangıcı olan Bitcoin'in de içinde bulunduğu dağıtık yapıların para üretim şekli şöyledir. Bu paralar veri madenciliğine verilen ödül dolayısıyla üretilir. Bitcoin, Blockchain denen yapı üzerinde çalışır. Bu yapı küresel bir hesap defteridir[184]. Tüm hesapların yaptığı işlemler herkese açıktır ve herkes tarafından kontrol edilebilir. Sisteme yaklaşık 10 dakikada bir 10 dakika içerisinde onaylanan işlemler yeni bir blok oluşturularak eklenir. Bu blokların oluşturduğu zincire Blokzincir (Blockchain) denir. Bitcoin sisteminde

---

[183] Tabak, s. 18.

[184] Çavuşoğlu, Cenk. Elektronik Paranın Gelişimi ve Merkez Bankası Bilançosu ile Para Politikası Üzerine Etkisi. Ankara, Haziran 2015. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/1cb8e855-0840-4425-9f48-3b91a1deaac5/CenkCavusoglu.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1cb8e855-0840-4425-9f48-3b91a1deaac5>. s. 40.

bu blokların boyutu başlangıçta 1 MB olarak belirlenmişti. Şu anda SegWit (Segregated Witness) güncellemeleri ile blok boyutu 1 MB'ı biraz aşmış durumdadır. Bu blok boyutu saniyede 7 işleme kadar onay verebilme imkânına sahiptir. Veri madencisi bir işleme onay verebilmek için SHA-256(Secure Hash Algorithm-256) denilen ve yapay olarak oluşturulan bir zorluk hedefini aşmak durumundadır[185]. Bu zorluk hedefi tamamen yapaydır ve toplam madenci gücü arttığında zorluk hedefi de buna binaen arttırılır, madenci gücü azaldığında da zorluk azaltılır. Her bloğun yaklaşık 10 dakikada üretilmesi bu şekilde garanti altına alınır.

Bitcoin sistemi üzerinde yapılacak her işlem onaylanmak üzere veri madencilerinin önüne gelir ve veri madencileri bu işlemleri onaylamak ve bir sonraki bloğu oluşturmak için yarışırlar. Veri madencilerini bu işlemi yapmaya teşvik eden iki unsur vardır. Birincisi blok oluşturulduğunda ortaya çıkacak yeni bitcoin, ikincisi ise işlemi onaylamak için alınan madenci ücretidir. Birinci unsur aynı zamanda Bitcoin sistemine para arzının yapıldığı yegâne yoldur.

Bitcoin sisteminde, sistemin ihtiyacı olacak madenci gücünü sağlamak için her on dakikada bir oluşturulacak bloku ilk oluşturan/tamamlayan madenciye bir miktar ödül verilir. Bu başlangıçta 50 bitcoin idi, yaklaşık her 4 senede bir yarıya düşecek ve 2140 senesinde üretim sona erecek şekilde tasarlanmıştır[186]. Yani 2140 senesinde 21.000.000'uncu bitcoin ödül olarak verilerek bitcoin üretimi sonlanmış olacak[187]. Bitcoin sisteminde blok oluşturma ödülü haricinde piyasaya para arzı yapılması mümkün değildir. Para arzı sınırı bu paraya karşı bir güven oluşturmakta; oluşan güven de paranın değerlenmesine sebep olmaktadır.

Veri madencilerini bu işi yapmaya teşvik edecek ikinci unsur da madenci ücretleridir. Yapılan işlemlerin çabuk onaylanması, işlemin sıhhati açısından önem taşıdığı için herkes işleminin önce onaylanmasını ister. Bitcoin sisteminde işleminin daha önce onaylanmasını isteyenler bir miktar madenci ücreti ödemek durumunda kalırlar. Günümüzde bu madenci ücretleri; bitcoin sisteminin saniyede 7 işleme kadar onay verebilmesi dolayısıyla, bitcoin sisteminde önceki senelere, diğer kripto para sistemlerine ve hatta klasik şekilde bankalar üzerinden yapılan işlemlere göre daha pahalı hale gelmiş durumdadır. Çalışmanın bu kısmının yazıldığı anlarda yarım saatten kısa sürede işlemin onaylanması için ödenmesi

[185] Nakamoto, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>. s. 3.
[186] Bu tezin yazıldığı tarihte blok oluşturma ödülü 12,5 bitcoindir.
[187] Ekşioğlu, s. 92.

gereken ücret 15 dolar civarındadır[188]. Diğer kripto para sistemlerinin çoğu, sistemleri yahut kullanımları gereği bu miktarlarda paralar ödemeden işlemlerin onaylanmasına izin vermektedir.

Piyasada bitcoin tarzı dağıtık yapıda olan birçok kripto para bulunmakla birlikte merkezi yapıda bulunan kripto-para sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır. Dağıtık yapıdaki paralar yukarıda belirttiğimiz veri madenciliği işlemi ile üretilirken, merkezi yapıdaki kripto paralar piyasaya sürülme şeklinde üretilirler. Klasik paranın üretimi nasıl merkez bankaları tarafından basılmak suretiyle oluyorsa bu kripto paralar da ihraççı kuruluş tarafından piyasaya sürülmek suretiyle üretilir. Bununla birlikte bu kripto paraların basımı tamamen serbest olmayıp white paper denen çıkış manifestolarına riayet edilmektedir. Buna aykırı hareket etmek paraya güveni zedeleyeceğinden ciddi bir caydırıcılık oluşturmaktadır.

Kripto paraların en önemli özellikleri, kişiden kişiye ödeme imkânı sağlamalarıdır[189]. Elektronik paralarda söz konusu olan kişiler arası yalnızca bir terminal vasıtası ile aktarım, kripto parada bir adım daha ileri taşınmış durumdadır. Arada bir istasyon bulunmasına gerek olmayan bu sistemde cep telefonlarına yüklenebilecek bir uygulama yahut bilgisayardan yapılabilecek birkaç saniyelik işlemler ile karşı tarafa aktarılabilmektedir. Elektronik parada söz konusu ihraççı kuruluşa başvurarak elektronik para karşılığı fonların temini ek süreci kripto paralarda söz konusu değildir. Kripto paralar karşı tarafın parayı yine kripto para olarak başka bir mecrada kullanımına izin verir.

Kripto paralar da elektronik para gibi ifa yerine gerçekleştirilen edimlerdir. Bu bağlamda transferin gerçekleşmesi ile birlikte edim gerçekleşmiş olup borç sona erer. Ancak yine elektronik parada olduğu gibi yasal olarak kabulü zorunlu olmadığından karşı tarafça kabulü halinde kullanılabilir.

Kripto paralar herhangi bir ödeme sistemi tarafından sahip olunmayan derecede anonimliğe sahiptirler[190]. Farklı türlerdeki kripto paraların kendi aralarında anonimlik seviyesinin çok daha artması söz konusu olmakla beraber kripto para türü diğer ödeme sistemlerine nazaran anonimlik hususunda ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı çokça

---

188 https://bitcoinfees.earn.com/ . Erişim: 14 Ocak 2018.

189 Yüksel, s. 200.

190 Elektronik paraların hayata geçip yaygın bir şekilde kullanılabilmeleri için nakde alternatif teşkil etmelidirler. Bu bağlamda elektronik paralar nakitte mevcut olan anonimlik özelliğine sahip olmalıdırlar. Hernandez-Verme, Paula, Haibo Huang ve Andrew B. Whinston. Private Electronic Money, Fiat Money and the Payments System. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://core.ac.uk/download/pdf/6922469.pdf>. s. 10.

eleştirilerek devlet kontrolünü zayıflattığı tartışılan kripto paralar, bu açıdan da elektronik paralardan farklılık teşkil eder.

Kripto parada dezavantaj olarak sıralanabilecek hususlar anonimlik hususunda madalyonun arka yüzünü teşkil etmektedir. Kripto para sisteminde anonimlik güçlü olduğundan kara para aklama hususunda kullanılması ihtimali ve gerçekliği söz konusudur. Bunun yanında yanlış işlem yapıldığı takdirde işlemin geri alınması mümkün değildir. Yine anonimlik sebebiyle gizli anahtarın kaybı halinde mülkiyet de sona ermektedir.

Öte yandan merkezi otoritenin olmayışı kesin manada avantaj teşkil etmemektedir. Merkezi otoritenin olmayışı, ücretleri düşürmesi ve tek elden yönetilmenin doğuracağı risklerden korumakla beraber bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan en önemlisi hatalı işlemlerdir. Merkezi aracı kuruluşların bulunduğu sistemlerde hatalı işlemlerin geri alınması veya düzeltilmesi söz konusu olabilirken; kripto paralarda yanlış yapılan işlemler aktarım yapılmasının ardından geri alınması mümkün olmayacak şekilde kesinleşmektedir.

Kripto paranın dezavantajı olarak sayılabilecek hususlardan biri de gizli anahtarın kaybedilmesi veya çalınması ihtimalinde cüzdan üzerinde mülkiyetin de sonlanması olarak söylenebilir[191].

Kripto para elektronik parada olduğu gibi borcu anında sonlandıran ifa yerine bir edimdir. Hız ve ücret hususunda bitcoin bağlamında değerlendirildiğinde yetersiz olduğu düşünülse dahi genel olarak kripto para mantığı bunun üstesinden gelebilecek bir sistem olup hâlihazırda üstesinden gelmiş kripto para türleri de mevcuttur.

Kripto para hala yeni sayılabilecek bir gelişme olup nelere gebe olduğunu kestirmek güçtür. Ancak getirdiği yeniliklerin paranın evriminde bulunduğu yer dikkate alınırsa gelecekte konumunu güçlendireceği tahmin edilebilir. Paranın herhangi bir değerli karşılıktan ziyade gücünü çıkaranın politik ve askeri gücünden aldığı bir sistemde, politik ve askeri güce güvenin sarsıldığı durumlarda paraya duyulan güven de azalmaktadır. Kripto para sistemlerinde para kavramının üretimine bir sınır getirilmesi ve üretimin bir işlemci gücü gerektirerek bir bedel harcanarak yerine getirilmesi bu para türünün sağlam zeminini oluşturmaktadır. Elektronik parayı eleştirenlerce ortaya atılan gelişiminin kısıtlanması,

[191] Çarkacıoğlu, Abdurrahman. Kripto Para Bitcoin. Ankara, Aralık 2016. Çevrimiçi. 1 Mart 2018. <http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130>. s. 65-66

inovasyon eksikliği ve özel paraya dönüşememe hususu kripto parada cevap bulmuştur. Bu bakımdan paranın elektronik paradan sonraki adımının kripto para olabileceğini söylemek her ne kadar cüretkâr olsa da mümkün bir senaryoyu ihtar etmek bağlamında değerlendirilebilir.

Her ne kadar Bitcoin'i elektronik para olarak tanımlayanlar olsa da[192] bunun yasal düzenlemeler açısından elektronik para olarak tanımlanamayacağı açıktır. Yetkili kuruluş tarafından ihraç, fon karşılığı ihraç, elektronik olarak saklanma, ödeme aracı olarak kullanılma ve ihraççı kuruluş dışında da tanınma olarak sıraladığımız elektronik paranın hukuken sahip olması gereken 5 unsurun ilk ikisi bitcoin sisteminde mevcut değildir. Yani bitcoin yetkilendirilmiş bir kuruluşça çıkarılmamaktadır ve fon karşılığı ihraç edilmez. Bu sebepten dolayı Bitcoin'i hukukî açıdan elektronik para olarak değerlendirmek doğru olmaz. Yine BDDK da yaptığı basın açıklamasında Bitcoin'in elektronik para olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir[193].

3.7.7. Ön-Ödemeli Telefon ve Ulaşım Kartları

Tüm Türkiye'de ankesörlü telefonlarda kullanılabilen telefon kartları ve çoğu şehirde (Ör: Ankara, İstanbul, Bursa, Konya) mevcut ulaşım kartları da elektronik paraya benzer bir sistemle çalışmaktadırlar. Hatta elektronik paranın çıkışına bu tarz sistemler öncülük etmiştir. Bu kartların çalışma sisteminde de bir çipli karta bir miktar para yüklenmekte daha sonra karttaki paralar önceden belirlenmiş alanlarda kullanılabilmektedir. Kişi bazen kendi adına kayıtlı bazen de isimsiz kartlara belirli istasyonlardan para yüklemekte veya para yüklü kartı satın almakta, ardından da bu kartı işlemlerinde kullanmaktadır.

Türkiye'deki ve dünyadaki hukukî düzenlemelerde geçen *"ihraççı kuruluş dışındaki girişimlerce de kabul edilme"* hususu ve *"belirli bir hizmet ağına mahsus ön ödemeli ödeme araçlarının*[194] *"* hariçte bırakılması hususu göz önüne alınmadığı takdirde bunlar da elektronik para gibi işlev görmektedirler. Ancak kanun koyucu elektronik para kuruluşlarına

[192] Ekşioğlu, makalesinde her ne kadar Bitcoin'i elektronik para değil de dijital para olarak tanımlasa da elektronik para örnekleri altında incelemiştir. Ekşioğlu, s. 91 vd.

[193] 25 Kasım 2013 Tarih ve 2013/32 Sayılı Basın Açıklaması https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/12574bitcoin_hk_basin_aciklamasi.pdf .

[194] 6493 sayılı kanun madde 18/3 *"Elektronik parayı ihraç eden kuruluşun sadece kendi mağaza ağında, sadece belirli bir mal veya hizmet grubunun satın alınmasında veya yapılan bir anlaşma sonucunda sadece belirli bir hizmet ağında kullanılabilen ön ödemeli araçlar bu Kanun kapsamı dışındadır."*

yüklediği ağır sorumlulukları bu tarz kuruluşlara yüklemek istemediğinden bu tarz uygulamaları elektronik para kapsamında değerlendirmemiştir. Bu bağlamda bilhassa 6493 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinin ardından bu tarz uygulamaları elektronik para olarak değerlendirmek uygun olmaz. BDDK da 6493 sayılı kanuna ilişkin sık sorulan sorulara yönelik hazırlanan metinde bu hususu belirttiğimiz şekilde cevaplandırmıştır[195]. Kanunun yürürlüğe girmesinden önce ise bu tarz uygulamaları elektronik para uygulamaları olarak değerlendirenler olmuştur[196].

Bu ödeme uygulamaları da elektronik para gibi işlemekte, borcun ifası açısından ifa yerine edim olarak kullanılmaktadırlar. Bu uygulamalarda da ödeme anında gerçekleşir. Ucuz ve hızlıdır. Bazı tiplerinde kart kişi adına kayıtlı olduğundan anonimlik söz konusu olmamakla beraber çoğu sistemde bir isme kayıtlı olmadan sistemlerin kullanılması mümkün olduğundan anonimlik hususu tatmin edici düzeydedir. Belli bir hizmet ağına mahsus olmaları dışında elektronik parayla aynı özelliktedirler.

[195] https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/SSS/142546493_sayili_kanun_ve_alt_duzenlemelerine_iliskin_sss.pdf Soru 10.

[196] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 208 vd. ; Koç, Asuman. Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkileri. Zonguldak, 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-L8ilcwn9ZRRc_YMKxXW1qehPVnDCXJpBFw9koDLCKyE--nx-cfGGNVQdTITnPEj , s. 124 vd.

4. ELEKTRONİK PARA ÖRNEKLERİ

Piyasadaki elektronik paraların bazıları sundukları sistemleri açısından bazıları ise sundukları imkânlar açısından birbirlerinden farklıdırlar. İncelendiğinde görülecektir ki sistemler en temelde sundukları hizmetin kart tabanlı yahut ağ tabanlı olmasına göre ayrılırlar[197]. Bununla birlikte elektronik paraları dolaşım esasına dayanarak açık dolaşımda ve kapalı dolaşımda olmalarına göre ayırmak da mümkündür. Her ne kadar elektronik paralar kimler tarafından kabul edildiklerine bağlı olarak tek amaçlı, sınırlı amaçlı ve çok amaçlı olarak ayrılsalar da yürürlükteki düzenlemelere göre tek ve sınırlı amaçlı sistemler elektronik para olarak nitelendirilemeyeceklerinden bu ayrıma gitmek gerekli olmayacaktır.

Belirtildiği üzere elektronik paralar en temelde kart tabanlı ve ağ tabanlı olmalarına göre ikiye ayrılırlar. Kart tabanlı uygulamalarda elektronik para, üzerinde çip bulunan plastik bir kartta saklanır ve üye işyerlerindeki özel donanımlar kullanılarak elektronik paraların aktarımı sağlanır. Ağ tabanlı uygulamalarda ise elektronik para belirli yazılımlar aracılığıyla bilgisayarlara yüklenir ve aktarımı da yine yazılımlar ile ağ üzerinden gerçekleşir[198]. Günümüzde kart tabanlı ürünler ağırlıklı olmakla beraber iki tür sistem de yaygın olarak kullanımdadır.

Elektronik paralar dolaşım türlerine göre de sınıflandırılır. Buna göre ihraççı tarafından çıkarıldıktan sonra bir kez kullanıma izin veren elektronik para türleri, kapalı dolaşımlı olarak nitelendirilir. Bu sistemde elektronik para ihraççı tarafından çıkarılır. Ardından alıcı tarafından edim olarak transferi yapılır. Bu aşamadan sonra elektronik parayı edinen satıcı, elektronik paraları ihraççıya sunarak fon karşılığını temin eder. Elektronik para bu aşamadan sonra tekrar kullanılamaz. Açık dolaşımlı sistemlerde ise elektronik parayı edinen daha sonra bu elektronik parayı başka bir işlemde kullanabilir. Yaygın olarak kullanılan sistem kapalı dolaşım sistemidir[199].

Her ne kadar elektronik paralar tek amaçlı, sınırlı amaçlı ve çok amaçlı olarak sınıflandırılsalar da yürürlükteki düzenlemelere göre elektronik para çok amaçlı olarak kullanılmalıdır. Tek amaçlı ve sınırlı amaçlı elektronik paralarda, elektronik paralar yalnızca

197 Temuçin, s. 54
198 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 128
199 Koç, s. 43

ihraççının sunduğu hizmetlerde ihraççı tarafından kabul edilir[200]. Bu durum, yukarıda da belirtildiği üzere, 6493 sayılı kanunun 18. maddesinin 3. fıkrasında özellikle düzenlenerek elektronik para kapsamı dışında bırakılmıştır.

4.1. Dünya

Dünya'da elektronik para örneklerinin bazıları aşağıda sıralanmıştır. Bunların çoğu Avrupa'da kullanılan elektronik para sistemleridir. Bu elektronik para uygulamaları hangi sistemleri kullandıkları, ne kadar süredir ve hangi alanlarda kullanıldıkları gibi faktörler ile incelenecektir.

4.1.1. Mondex

Mondex en eski elektronik para uygulamalarından biridir[201]. Bu bağlamda da gelişmiş ve yaygın kullanıma ulaşmıştır. Önceleri üniversite kampüslerinde kullanılan bu sistem daha sonra yaygınlaşarak bankalar tarafından da kabul görerek kullanım alanını genişletmiştir. Mondex sisteminde elektronik paralara "Mondex Değeri" adı verilir. Bir Mondex cüzdanında aynı anda ancak beş farklı para birimi bulunabilir[202]. Mondex kart tabanlı bir uygulama olup ödemelerin yapıldığı esnada ihraççı kuruluş ile bir irtibat kurulmasına gerek yoktur. Her işlem bir işlem numarası ile kartta saklanır ve böylece çifte harcamaların önüne geçilir. Mondex çevrimdışı çalışması, işlem ücretlerin düşük olması, anonimlik sağlaması ve satıcının banka bilgilerine ulaşmasını engellemesi bakımından avantajlıdır[203]. Ancak Mondex kartı kullanmak için donanımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Mondex sistemini kullanırken; Mondex-Chip Kart, çip kart okuyucu, POS-Terminal, Bakiye-Okuma Aleti, Mondex-Para Hesabı, ödeme hizmetlerinin telefonla yapılmasına hizmet eden özel bir telefon ve PC kart okuma aletine ihtiyaç duyulmaktadır[204].

Mondex kartında elektronik paralar kartın içinde saklandığından kartın kaybedilmesi halinde kartta mevcut elektronik paralar da kartla beraber kaybolmaktadır. Ancak Mondex kartları şifreyle çalışan sisteme sahip olduğundan çalınması ihtimalinde hırsızın da işine

---

200 Koç, s. 44.
201 90'lı yılların başında ortaya çıkan Proton, Danmont ve Mondex Avrupa'daki ilk kuşak elektronik paraları oluşturmaktadır. Association of E-money Institutions in the Netherlands, s. 5.
202 Temuçin, s. 86; Pührerfellner, s. 12.
203 Koç, s. 49 vd.
204 Berber, s. 72.

yaramayacağından çalınması cazip değildir[205].

Mondex sistemi birçok ortağıyla dünyanın birçok yerinde yaygın bir şekilde kullanımda olan güçlü bir elektronik para sistemidir.

4.1.2. E-cash (Digicash)

E-cash sistemi Digicash firmasının ürettiği ağ tabanlı bir elektronik para sistemidir. Kullanıcının bilgisayarı haricinde herhangi bir donanım gerektirmeyen bu sistemde elektronik paralar kullanıcının bilgisayarının hard diskinde saklanır. E-cash güvenlik açısından öne çıkan bir uygulama olup sistem kullanıcıya yalnızca bir yazılım aracılığıyla para yatırma, para çekme ve ödeme yapma imkânı sağlar[206]. E-cash sistemi kapalı dolaşımlı olarak çalışmakta olup üretilen paralar yalnızca bir defa kullanılabilir. Elektronik para hesabına geçen kişi eğer bu elektronik parayı kullanmak isterse paranın fon karşılığını aldıktan sonra ihraççıdan yeni üretilen bir elektronik parayı temin ederek kullanabilir[207].E-cash sistemi aynı zamanda anonim bir yapıdadır.

E-cash sisteminde sistem şu şekilde çalışmaktadır. Öncelikle e-cash ile anlaşmalı bankalardan birinde bir adet cari hesap ve bir adet e-cash hesabı açılır. Ardından bankadan e-cash yazılımı temin edilerek kullanıcı bilgisayarına kurulur. Müşteri cari hesabından e-cash hesabına para aktarmak istediğinde banka tarafından elektronik para üretilerek kullanıcının bilgisayarına aktarılır. Ardından kullanıcı bunu istediği alım satım işlemlerinde kullanır. Anonim bir yapıya sahip olduğundan[208] banka kendine fon karşılığını temin için sunulan elektronik paraların hangi kullanıcının elektronik parası olduğunu bilmez[209].

E-cash elektronik para uygulaması ağ tabanlı çalışan güvenli, anonim ve ucuz bir elektronik para türüdür.

4.1.3. Netcash

Netcash ABD'de kullanılan ilk elektronik para olup 1994 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Netcash uygulaması da ağ tabanlı bir uygulama olup elektronik posta servisleri

[205] Tuncer, s. 28.
[206] Koç ve Öztürk, s. 223 vd.
[207] Berber, s. 64.
[208] Pührerfellner, s. 13.
[209] Şener, s. 458 vd.

üzerinden para aktarımı yapmaya izin verir. Bu sistemde elektronik paralar belirli değerlerde ve seri numaralı olarak basılan elektronik kuponlar şeklinde saklanır. Kullanıcı anlaşmalı bankalarda hesap açarak Netcash hesaplarına para aktarıp karşılığı elektronik paraları edinirler. Daha sonra bu elektronik parayı işlemlerinde elektronik posta yoluyla göndermek suretiyle kullanırlar. Bu kullanım ile elektronik parayı kazanan taraf anlaşmalı bankalara parayı sunar. Banka paraların seri numaralarını kontrol ederek çifte kullanımı önler[210].

Çifte kullanımı önlemek adına Netcash sistemi çevrimiçi olarak çalışan bir sistemdir ancak bazı özel durumlarda sistem çevrimdışı işlemlere de izin vermektedir. Eğer sözleşmenin tarafları önceden sözleşmenin yapılacağını biliyorlarsa sistem önceden bilgilendirilmek kaydıyla çevrimdışı işlem yapılması mümkündür. Çevrimdışı harcamalarda çifte harcamayı önlemek için kullanılan özel bir donanımı edinmek kaydıyla da yine Netcash sisteminde çevrimdışı işlem yapılması mümkündür[211].

Netcash sisteminde anonimlik daha düşük seviyededir. Sistemde kullanılan her para bir seri numarasına sahip olduğundan yapılan harcamalar takip edilebilir[212]. Sistemde yapılan her aktarımın ardından aktarımı yapılan elektronik paranın seri numarası sistemden silinerek yeni bir seri numaralı elektronik para karşı tarafın hesabına tanımlanır. Çifte harcama bu şekilde önlenir. E-cash sisteminin aksine bu sistem açık dolaşımlı olup edinilen elektronik paralar paraya çevrilmeden tekrar kullanılabilir.

Netcash bu şekilde ağ tabanlı açık dolaşımlı bir yapı teşkil eder. Anonimlik açısından zayıf olsa da ucuz ve yaygın kullanılan bir sistemdir.

4.1.4. Cybercash

Ağ tabanlı uygulamalardan Cybercash kullanıcılara internet üzerinden alışverişlerinde kullanılmak üzere elektronik para sağlar. Bu sistemde üç farklı ödeme imkânı mevcuttur. Bunlardan birincisi burada incelenecek olan Cybercash; ikincisi aşağıda incelenecek olan küçük meblağlı ödemeleri yapmada kullanılan bir mikro ödeme sistemi olan Cybercoin;

---

[210] Ekşioğlu, s. 85.
[211] Medvinsky, Gennedy ve B. Clifford Neuman. NetCash: A Design for Practical Electronic Currency on the Internet. Kaliforniya. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://clifford.neuman.name/papers/pdf/9311_netcash-medvinsky-neuman-cccs93.pdf>. s. 4.
[212] Koç ve Öztürk, s. 226.

sonuncusu bir tip borç kaydı tutma işlemi olan Edd sistemidir[213].

Cybercash sisteminin çalışma prensibinde anonimlik tam manasıyla söz konusu değildir. Ancak bu sistemde satıcının alıcıyı tanımamasını, ihraççının ise alıcının kimliği ve ödenen miktarı bilmekle beraber sözleşme konusu malı bilmemesini sağlayan bir işleyiş olduğundan sınırlı bir anonimliğin söz konusu olduğunu söylemek yanlış olmaz[214]. Sistem cüzdan, yazar kasa ve geçiş hizmeti sağlayıcısı olmak üzere üç unsur ile çalışmaktadır. Elektronik para cüzdanı, alıcı ve satıcı arasında irtibat kurmaya yarayan yazılımdır. Yazar kasa, satıcıda bulunan cüzdan ile geçiş hizmeti sağlayıcısı arasında köprü vazifesi gören bir yazılımdır. Geçiş hizmeti sağlayıcısı ise aktarım için banka ve müşteri ile satıcı arasındaki irtibatı sağlayan diğer bir yazılımdır[215].

Cybercash ön ödemeli bir şekilde çalışmaz. Bu sistemde işlemler tamamlandığında alıcının hesabı borçlandırılarak satıcının hesabına alacak kaydı yapılır[216]. Bu bağlamda Cybercash bir elektronik para uygulaması olmaktan ziyade internet üzerinden güvenli bir şekilde kredi kartı kullanımını sağlayan bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Yasal düzenlemelere göre elektronik para şartlarından biri de fon karşılığı ihraç olduğundan, güncel düzenlemeler ışığında Cybercash sistemini elektronik para olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır.

4.1.5. Cybercoin

Cybercoin, Cybercash firması tarafından düşük meblağlı ödemeleri(en fazla 10 dolar) gerçekleştirmek için kurulmuş bir uygulamadır[217]. Düşük miktarlı ödemelerin ucuz bir şekilde gerçekleştirilmesi amacını güden bu uygulama da Cybercash gibi anonimliğin düşük seviyede olduğu bir sistemdir. Cybercoin sistemi de Cybercash sistemi gibi borçlandırma usulü çalışmaktadır. Ancak Cybercoin sisteminde satıcıya aktarılan elektronik para Cybercoin uygulaması takas hesabında tutulur ve satıcının talebi olana kadar satıcının hesabına aktarılmaz. Bunun yerine satıcıya alacak kaydı oluşturulur. Satıcı istediği an takas hesabındaki meblağı kendi hesabına aktarabilir[218].

---

213 Koç, s. 46.
214 Ekşioğlu, s. 85.
215 Koç ve Öztürk, s. 225.
216 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 139.
217 Koç, s. 46.
218 Kıvanç Ülgen, s. 40 vd.

4.1.6. Visa Cash

Kart tabanlı uygulamalardan olan Visa Cash başarılı bir şekilde kullanılmaya 1997 yılında Hong Kong'da başlamıştır. Bu uygulamada kartlar belirli kiosklardan satın alınabilmekte ve doldurulabilmektedir. Visa Cash hesap tabanlı olup Mondex sistemindeki gibi kartın kaybı halinde karttaki elektronik paraların da kaybolması söz konusu değildir. Bu sistemde kişiden kişiye para aktarımı yoktur. Tacirler günün sonunda ihraççıyı edinilen elektronik para ile alakalı bilgilendirir; ihraççı da tacirlerin hesabına fon karşılığını aktarır[219].

4.1.7. First Virtual

Ağ tabanlı elektronik paralardan olan First Virtual sistemi kredi kartı üzerinden çalışmaktadır. First Virtual sistemini kullanabilmek için öncelikle kredi kartı bilgilerini ihraççı ile paylaşarak bir First Virtual ID(FVID) oluşturmak gerekmektedir. Bu aşamadan sonra kullanıcı alım satım işlemlerinde elektronik para kullanmak istediğinde satıcıya FVID ile işlem yapmaktadır. Para aktarımı yapılmak istediğinde kullanıcının elektronik posta adresine teyit için bir posta gitmekte kullanıcının bunu onaylaması halinde aktarım gerçekleştirilmektedir. First Virtual kullanımı senelik bir ücrete tâbidir. Gerek senelik ücreti gerekse teyit mekanizmasının işlemleri geciktirmesi sebebiyle eleştirilmektedir [220] . Cybercash sisteminde olduğu gibi sistemin fon karşılığı ihraç unsurunu sağlamamasından ötürü elektronik paradan ziyade kredi kartıyla güvenli bir ödeme işlemi olarak tanımlanması daha uygun olacaktır.

4.1.8. PayPal

2000 yılında Confinity ve X.com şirketlerinin birleşmesiyle kurulan PayPal kısa zamanda büyüyerek 2001 yılında eBay tarafında satın alınmış ve daha da güçlenmiştir. Günümüzde 190 farklı ülkede 25 farklı para birimiyle hizmet veren PayPal'ın kullanımı her geçen sene artmaktadır. PayPal üzerinden 2012 yılında toplam 14 milyar doların üzerinde ödeme yapılmıştır[221].

---

[219] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 133 vd.
[220] Temuçin, s. 57 vd.
[221] Ekşioğlu, s. 87.

PayPal internet üzerinden işlem yapan bir banka gibi çalışmaktadır. PayPal nakit kartı gerek internet üzerinden gerekse anlaşmalı bankalardan temin edilebilmektedir. Bu karta sahip olmak için herhangi banka hesabının olması zorunlu değildir. PayPal hesabı üzerinden yapılan alışverişlerde kredi kartı bilgileri paylaşmak durumunda olunmadığından daha güvenli bir alış veriş imkânı sunmaktadır[222].

Bu sistemde kullanıcı PayPal hesabı açtıktan sonra kendi banka hesabından PayPal hesabına para aktarır. Ardından bu hesabındaki paraları sistem üzerinden kullanabilir. PayPal lisanslı bir elektronik para kuruluşu olduğundan ve elektronik para kuruluşları kredi verme faaliyetinde bulunamayacaklarından ötürü PayPal hesabındaki bakiye sıfırın altına düşemez. PayPal hesabında edinilen elektronik paralar tekrardan kullanılabilir. Bu açıdan PayPal açık dolaşımlı bir sistem olarak hizmet vermektedir[223].

4.1.9. Millicent

Bir mikro ödeme sistemi olan Millicent 1 sentten dahi küçük miktarlarda ödemeye imkân tanırken en fazla 5 dolar ödeme yapmaya izin verir. Sistemin en önemli özelliği temelde iki taraflı çalışan bir sistem olmasıdır. Bu sistemde satıcı kendi kabul edeceği elektronik parayı elektronik senetler halinde ihraç eder. Bu satıcıdan alışveriş yapmak isteyen alıcılar bu elektronik senetleri temin etmek durumundadır. Sistemde temelde üçüncü bir taraf olmamakla beraber farklı satıcılara ait elektronik senetleri elinde bulunduran aracı kuruluşlar işlev görmektedir. Satıcıya ait senetler satıcıdan temin edilemediği takdirde önceden ihraç edilmiş senetler bu aracı kuruluşlardan temin edilebilir. Bu aracı kuruluşlar da kendi elektronik senetlerini ihraç edebilirler[224]. Sistemin temelde iki taraflı oluşu masrafları azaltarak sistemi düşük meblağlı alışverişler için uygun hale getirmektedir[225].

Sistemde çifte harcama olup olmadığını kontrolü satıcı tarafından yapılır. Sistemde anonimlik söz konusu değildir ve meblağlar düşük olduğundan güvenlik de işlem maliyetlerini düşürmek adına ikinci plandadır[226].

---

222 Ekşioğlu, s. 88.
223 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 146 vd.
224 Pührerfellner, s. 15 vd.
225 Kıvanç Ülgen, s. 46.
226 Berber, s. 75 vd.

4.1.10. Proton

Proton Belçika bankalarının sahip olduğu ve ülkedeki ATM ve POS hizmetlerini yöneten Banksys şirketi tarafından çalıştırılmaktadır. Sistemin geliştiricisi ise Proton World International adlı şirkettir. Elektronik para özelliği Belçika'da kullanılan tüm kartlarda otomatik olarak tanımlıdır. Kullanıcı, kullanıp kullanmayacağına kendi karar verir. Ön ödemeli bir sistem olup yüklemeler ATM'lerden veya telefonlardan yapılabildiği gibi bazı donanımlarla da yapılabilmektedir[227].

Çevrimdışı olarak işleyen sistemde PIN kullanılmamaktadır. Kullanıcı Proton kartını ödemeyi alacak donanıma takmakta ve aktarım yapılacak miktar belirlenmektedir. Ardından aktarım gerçekleşir. Elektronik paraları edinen, istediği zaman paraların fon karşılığını paraları ihraççıya sunarak temin edebilmektedir. Proton sistemi kapalı dolaşımlı bir sistem olup kişiden kişiye ödeme yapılmasına izin vermez[228].

15 avro ve altındaki alım satımlarda kullanılabilen Proton sistemine 5 ilâ 125 avro arasında yükleme yapılabilmektedir[229]. Proton Avrupa'da en çok kullanılan elektronik para uygulaması olup, 2003 yılı itibariyle yüzde yirmisi aktif olarak kullanılan on milyon kart mevcuttur[230].

4.1.11. GeldKarte

Alman bankacılık sektörü tarafından ortaklaşa kurulmuş kart tabanlı bir sistem olan GeldKarte sistemi daha çok küçük tutarlı ödemelerde kullanılmaktadır. Karta 200 avroya kadar yükleme yapılabilmektedir ve kart Proton sisteminde olduğu gibi PIN olmadan kullanılmaktadır[231]. Bu sistem de çevrimdışı olarak hizmet vermektedir[232].

60 milyondan fazla kartla en fazla karta sahip uygulamadır. Yine de kartların ancak yüzde beş civarı aktif kullanımdadır[233].

---

[227] Roefs, K. The Introduction of the Euro Banknotes and Coins and the Use of Proton. Department International Co-operation & Financial Stability Oversight Unit. Çevrimiçi. 10 Mart 2018. <http://epso.intrasoft.lu/papers/Rapport_Proton.pdf>. s. 2.
[228] Roefs, s. 2-3.
[229] Kıvanç Ülgen, s. 79.
[230] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s.134-135.
[231] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 136.
[232] Koç, s. 111.
[233] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 136.

4.1.12. Moneo

Moneo, GeldKarte teknolojisi üzerinde kurulmuş Fransa'da kullanılan bir elektronik para uygulamasıdır. Kart tabanlı olan Moneo sisteminde ATM'ler üzerinden ödeme yapılması mümkündür. Moneo sistemi ağ üzerinden yapılan ödemeleri desteklememektedir[234].

Sistem kapalı dolaşımlı olarak çalıştığından kişiler arası ödeme yapılması mümkün değildir. Sistemde kartlara 100 avroya kadar yükleme yapılabilmektedir[235].

4.1.13. Danmont

Danmont uygulaması Danimarka merkezlidir. Mondex ve Proton ile birlikte Avrupa'da elektronik para adına ortaya çıkan ilk uygulamalardandır[236]. Danmont sistemi aslen kâğıt para basım şirketlerinden olan Giesecke & Devrient GmbH tarafından üretilmiştir[237]. Danmont sistemi günümüzde yürürlükte değildir.

4.1.14. CheckFree

Gerçek manada bir elektronik para uygulaması olmayan CheckFree daha çok ödeme yapmak için kullanılan bir aracı kuruluş hüviyetindedir. Bu sistemde kullanıcı ödemek durumunda olduğu bir faturayı CheckFree'ye gönderir. CheckFree bu faturayı öder. Kullanıcı belirli bir süre içerisinde yaptığı tüm işlemler için CheckFree'ye bir ödeme yapar. Sistem güvenli olmasına rağmen gerçek bir elektronik para vasfı taşımaz, ayrıca yavaş ve pahalı işleyen bir sistemdir. Amerika'da kullanılmaktadır[238].

4.1.15. Minipay

IBM tarafından geliştirilen ağ tabanlı bir ödeme sistemi olan Minipay bir mikro ödeme sistemidir. Minipay sistemi çok çıkarıcılı bir sistem olup İtalya'da kullanılmaktadır[239]. Sistem üzerinden 0,1 sent ile 50 dolar arası ödeme işlemleri yapılabilir. Sistem çevrimdışı

---

234 Koç, s. 144.
235 Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 137.
236 Association of E-money Institutions in the Netherlands, s. 5.
237 Temuçin, s. 73.
238 Kıvanç Ülgen, s. 40 vd.
239 Koç, s. 116; Koç, s. 149.

çalışmakta olup anonim bir sistem değildir. Sistem erişim sağlayıcılar aracılığıyla kullanılmaktadır[240].

4.2. Türkiye

Türkiye'de elektronik para düzenlemesi 2013 yılında yapılmıştır. Bununla beraber Avrupa Birliği düzenlemeleri sebebiyle bir sistemi elektronik para olarak kabul etmek için gerekli olarak görülen ve yukarıda belirttiğimiz beş unsur daha önceden de mevcuttu. Bu sebepten 2013 senesinde yasalaşan 6493 sayılı kanundan önceki elektronik para uygulamalarının da saydığımız beş unsuru taşımaları gerekmektedir. Yalnızca yetkili bir kurum tarafından çıkarılma hususu, henüz yetkili kurumlar belirlenmemiş olduğundan göz ardı edilebilir.

Elektronik paraya ilişkin Türkiye uygulamaları ile ilgili olarak genelde AKBİL gibi ulaşım kartları ve üniversitelerde kullanılan Kampüs Kart tarzı uygulamalar örnek gösterilir[241]. Fakat bunların ya *"ihraççı dışındakilerce kabul edilme"*(6493 sayılı kanun md. 3/(1)-ç) şartını taşımaması yahut da *"belirli bir mal ve hizmet gurubunun alınması ve belirli bir hizmet ağında kullanılması"* (6493 sayılı kanun md. 18/(5)) istisnasına girmesi dolayısıyla elektronik para olarak kabul edilmemeleri gerekir. Belirtilen uygulamalar, her ne kadar elektronik olarak saklama, fon karşılığı ihraç ve ödeme işlemi gerçekleştirme unsurlarını taşısalar da ulaşım kartlarında belirli bir hizmet grubunun alınması, kampüs kartlarında ise belirli bir hizmet ağında kullanılması sebebiyle elektronik para hüviyeti taşımazlar. OGS ve HGS gibi araçların ücretli yolları kullanmasına yarayan sistemler de bu türden olup elektronik para olarak tanımlanmamaları gerekmektedir.

Bazı bankaların belirli miktarlarda harcama yapıldığı takdirde kartlara hediye puan/para tanımlamak şeklinde uygulamaları vardır. Bu uygulamaların da doktrinde elektronik para uygulaması olarak nitelendirildiği yönünde görüşler mevcuttur[242]. Ancak bu uygulamalar da belirttiğimiz unsurlardan fon karşılığı ihraç unsurunu sağlamadıklarından dolayı elektronik para olarak nitelendirilemezler. Bu uygulamaların karta tanımladıkları puanlar hediye/ödül olarak tanımlanmış olup, fon karşılığı banka tarafından temin edilip belli bir hesapta bloke edilmediğinden elektronik para olarak tanımlanmaları mümkün

[240] Berber, s. 76 vd.
[241] Koç, s. 128 vd.; Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 208 vd.; Temuçin, s. 84 vd.; Kıvanç Ülgen, s. 61 vd.; Tabak, s. 50 vd.
[242] Tabak, s. 51 vd.; Koç, s. 127.

değildir. Harcama karşılığı verilen puanların mil şeklinde verildiği ve uçak bileti alırken kullanılabildiği sistemler de bu türdendir.

Günümüzde birçok bankanın sahip olduğu uygulama olan sanal kart sisteminde amaç daha güvenli bir alışveriş sağlamak ve riski azaltmaktır. Ağ tabanlı bir uygulamadır. Bu sistemde bankalar sınırlı bir süre için, tek kullanımlık olarak veya sınırlı bir miktar için internet üzerinden kart oluşturur. Bu kart sıfır bakiyelidir[243]. Kullanıcı bu sanal karta istediği bir miktarı kendi banka hesabından havale eder. Ardından bu sanal kartı ağ üzerinden yapacağı alışverişlerde kullanır[244]. Kullanımın ardından sanal kart hesabında kalan para tekrar kullanıcının hesabına aktarılır[245]. Burada amaç, kullanıcının asıl kartının bilgilerini internette paylaşarak hesabındaki tüm parayı olası bir siber soygunculuk ihtimalinde kaybetmesi riskine karşılık siber soygunculuk gerçekleşse bile sanal kart hesabında yer alan mevcut cüzi miktardaki paranın risk altında olmasını sağlamaktır. Bu, elektronik para olarak değerlendirilebilecek Türkiye'deki en eski sistemlerden biridir.

Garanti Bankasının Cep-T Paracard uygulaması da elektronik para uygulaması olarak değerlendirilebilir. Bu sistem Garanti Bankası ve Türkcell tarafından birlikte düzenlenen bir sistem olup yüklenilen para kadar harcama yapılmasına izin verir. Ayrıca telefondan bankacılık hizmetlerinin kullanılmasına da izin veren bu sistem üzerinden telefon hattına TL yüklenmesi de mümkündür[246]. Ancak bu uygulama 31 Aralık 2015 itibariyle sona ermiş bulunmaktadır[247].

Elektronik para çıkarmaya yetkili kuruluşlar, 6493 sayılı kanunda belirtildiği üzere bankalar, PTT ve bu kanun kapsamında yetkilendirilen elektronik para kuruluşlarıdır. Bankaların yukarıda bahsedilen şekillerde uygulamaları vardır. Kanun kapsamında yetkilendirilen kuruluşlar ise aşağıda sıralanmıştır[248].

---

[243] Temuçin, s. 86.
[244] Berber, s. 89.
[245] Tabak, s. 51 vd.
[246] Yurtçiçek, Hukukî Açıdan Elektronik Para, s. 208.
[247] https://www.paracardbonus.com.tr/hangi-paracard/cep-t-paracard?AspxAutoDetectCookieSupport=1 Erişim: 19 Mart 2018.
[248] 19 Mart 2018 tarihi itibariyle yetkilendirilmiş 11 adet Elektronik Para Kuruluşu bulunmaktadır. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Elektronik_Para_Kuruluslari/Elektronik_Para_Kurulusl ari.aspx Erişim: 19 Mart 2018.

4.2.1. Belbim Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.

Belbim[249] firması İstanbul Kart olarak bilinen İstanbul'da ulaşım ağında kullanılan kart tabanlı bir elektronik para hizmeti sunmaktadır. Her ne kadar bu uygulamayı kabul eden 28 farklı üye işyeri sayılmış olsa da[250], üye işyerleri İstanbul ulaşım ağının farklı parçalarını oluşturmaktadır. Yani uygulama belirli bir hizmet ağında kullanım sağlaması sebebiyle elektronik para uygulaması olarak değerlendirilmeyebilir. Ancak bu değerlendirmenin yapılabilmesi için üye işyerlerinin incelenmesi ve tek bir hizmet ağı olarak sınıflandırılabilmesi gerekir[251]. Nitekim bu uygulama yetkilendirilmiş bir elektronik para kuruluşu tarafından çıkarılsa da diğer şehirlerdeki benzer uygulamalarda ihraççıların elektronik para kuruluşu olmadığını görmekteyiz. Neticede elektronik para çıkartma yetkisi tanınmış bir kuruluş olması sebebiyle bu teorik zeminde kalacak bir tartışma olup, uygulama pratikte geniş bir alanda hizmet vermektedir.

4.2.2. Birleşik Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para A.Ş.

Birleşik[252] firması 8 Ekim 2015 tarihli BDDK kararı ile elektronik para kuruşu olarak yetkilendirilmiştir. Firma akıllı ödeme teknolojileri ve akıllı kent teknolojileri olmak üzere iki alanda hizmet vermektedir.

Akıllı kent teknolojileri kapsamında Ankara'da mevcut evlerin su ve doğalgaz ihtiyaçlarının ön ödemeli kartlara yükleme yapılarak sağlanması sistemi bu firma tarafından sağlanmaktadır. Bu sistemde kişiler, kartları yükleme yapmaya yetkili yerler ve ilgili kiosklarda doldurmakta ve kendi kullandıkları sayaçtaki özel donanım sayesinde sayaca tanımlamaktadırlar. Tanımlanan miktar kullanıldığında sayaç daha fazla kullanıma izin vermemektedir. Bu sistem, gerek ihraççı kurum dışında kabul imkânı sağlamadığından gerekse belirli bir hizmet alanında kullanılması hasebiyle elektronik para olarak değerlendirilemez.

---

[249] https://www.belbim.istanbul/ Erişim: 19 Mart 2018.
[250] https://belbim.istanbul/uye-is-yerlerimiz-1066 Erişim: 19 Mart 2018.
[251] BDDK da yayımladığı sık sorulan sorulara cevaplarında bu hususu her somut uygulamanın ayrıca değerlendirilmesi gerektiği şeklinde yanıtlamıştır.
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/SSS/142546493_sayili_kanun_ve_alt_duzenlemelerine_iliskin_sss.pdf Erişim: 19 Mart 2018.
[252] http://birlesikodeme.com/ Erişim: 19 Mart 2018.

Akıllı ödeme teknolojileri kapsamında ise kart tabanlı ve ağ tabanlı uygulamaları olan bir elektronik para olarak "Parra"yı sunmaktadır. Yine kart tabanlı bir uygulama olan "OSBKart" da sınırlı bir bölgede olmakla beraber birden fazla hizmet alanında alışverişe imkân sağlamaktadır[253]. Firma belediyelerin sosyal destek kartlarını da üretmektedir.

4.2.3. Cemete Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.

Cemete(CMT- Cash Money Transfer)[254] firması yetkilendirilmiş bir elektronik para kuruluşu olmasına rağmen elektronik para hizmeti vermemektedir. Firma para aktarım hizmeti vermektedir.

4.2.4. D Ödeme Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.

D Ödeme[255] firması da yetkilendirilmiş elektronik para kuruluşu olmasına rağmen elektronik para hizmeti vermemektedir. Sistem internet üzerinden daha basit ödeme alma imkânı sağlamaktadır.

Bu sistemde ödeme almak için panel üzerinden müşteri özelinde bir ödeme talebini oluşturulur. Ödeme talebini içeren link müşteriye SMS veya e-mail ile gönderilir. Müşteri linke tıkladığında açılan ekranda ödemek istediği kart markasını ve taksit seçeneğini belirler. Daha sonra, kart bilgilerini ekranda girerek 3D-Secure kullanarak ödemesini gerçekleştirir. Ödemenin yapılıp yapılmadığını takip edilebilir[256].

4.2.5. Hızlıpara Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para A.Ş.

En son yetkilendirilmiş elektronik para kuruluşudur. Yetki almış olmakla birlikte henüz herhangi bir elektronik para uygulaması yoktur[257].

[253] http://www.osbkart.com/ Erişim: 19 Mart 2018.
[254] http://cashmoneytransfer.com/ Erişim: 19 Mart 2018.
[255] https://www.hepsipay.com Erişim: 19 Mart 2018.
[256] https://www.hepsipay.com/kolay-odeme Erişim: 19 Mart 2018.
[257] http://www.hizlipara.com.tr/home Erişim: 19 Mart 2018.

4.2.6. İninal Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş.

İninal[258] firması hem ağ tabanlı hem de kart tabanlı elektronik para kullanma imkânı sağlayan yetkilendirilmiş bir kuruluştur. Bununla birlikte kart tabanlı uygulamasının da iki farklı kullanım şekli olup biri anonim işlem yapmaya izin verdiği halde diğerinde kartlar kişiye kayıtlı olduğundan anonim işlem imkânı sağlamamaktadır.

İninal kartın ağ tabanlı uygulaması cep telefonuna İninal kart uygulamasını indirmek ve bir sanal kart oluşturmak suretiyle kısa sürede kullanıma açılabilir. Oluşturulan sanal karta EFT suretiyle para gönderilerek kart internet alışverişlerinde kullanılabilir. Aynı zamanda bu uygulama ile edinilecek cüzdana kart tabanlı İninal kartları da yüklenerek bakiye görme, kart hareketlerini inceleme ve kart kişiselleştirme işlemi yapılabilir[259].

Belirtildiği üzere, İninal kartın kart tabanlı sistemi iki farklı şekilde kullanılabilmektedir. İninal kartlar kişiselleştirilmemiş halde 5 TL ücretle satın alınır. Bu karta 300 TL'ye kadar bir seferlik yükleme yapılabilir. Kişiselleştirilmemiş bu kartla yapılan alışverişler nispeten anonim bir nitelik arz etmektedir. Çünkü işlemi yapanın kim olduğu belli değildir. Ancak işlem kaydı tutulduğundan tam manasıyla anonim olduğu söylenemez. Kart kişiselleştirilmeden tekrar yükleme yapılması mümkün değildir. Kart kişiselleştirildikten sonra her ay 750 TL'ye kadar kullanıma izin vermektedir. Karttan para çekimi yapma imkânı yoktur. Kişiselleştirilmiş kart ile yapılan ödemeler anonimlik arz etmemektedir[260].

Kart kullanımı, komisyon ücretleri haricinde, aylık 2 TL olup kart 5 TL'ye satın alınmaktadır. Sıfır bakiyeli olarak geçen aylarda aylık ücret söz konusu olmaz. Kart Mastercard alt yapısı taşıdığından Mastercard geçen yerlerde kullanılabilir. Kart her gün güncellenen birçok kampanya içermektedir[261].

4.2.7. Papara Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.

Papara[262] firması da kart ve ağ tabanlı elektronik para kullanımına imkân sağlayan yetkilendirilmiş bir elektronik para kuruluşudur. Sistem üzerinden para göndermek için

[258] https://www.ininal.com/ Erişim: 21 Mart 2018.
[259] https://www.ininal.com/cuzdan Erişim: 21 Mart 2018.
[260] https://www.ininal.com/sss Erişim: 21 Mart 2018.
[261] https://www.ininal.com/kampanyalar Erişim: 21 Mart 2018.
[262] https://www.papara.com/ Erişim: 2 Nisan 2018.

sisteme üye olmanız gereklidir ancak para göndermek istediğiniz kişi sisteme üye olmayabilir. Sisteme üye olmayan birine para gönderdiğiniz takdirde kişinin o parayı çekebilmesi için sisteme üye olması gerekir. Eğer gönderdiğiniz parayı çekmek için üye olmazsa parayı geri çekebilirsiniz[263].

Kart tabanlı uygulama ise yine Mastercard altyapısına sahip olduğundan kullanım alanı çok geniştir. İninal uygulamasının aksine Paparada para çekmek mümkündür. Papara kartı 10 TL'ye edinilebilir aylık ücreti de 1 TL'dir. ATM'lerden para çekim ücreti %1,15+1 TL'dir. İninal sistemindeki gibi kullanılan aylarda aylık ücretlendirme yapılır kullanılmayan aylarda yapılmaz. Ön ödemeli olarak kullanılmaktadır[264].

4.2.8. Turk Elektronik Para A.Ş.

Turk Elektronik Para[265] firması da ağ ve kart tabanlı elektronik para kullanımına imkân tanıyan yetkilendirilmiş bir kuruluştur. Bu sistem elektronik para uygulamasını sağladığı kişileri temel alarak benzer işleve ve çalışma mekanizmasına sahip farklı kartlar piyasaya sürmüştür. Genel olarak adalet teşkilatında kullanılmaktadır[266].

Firmanın avukatlara yönelik olarak sunduğu ve UYAP(Ulusal Yargı Ağı Projesi) üzerinden bazı ödemeleri yapmakta da kullanılabilen BaroKart; adalet teşkilatı personeline yönelik olarak sunduğu AdaletKart; TÜRMOB(Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği)'a bağlı kişiler için özel olarak hazırlanmış TürmobKart; belirli şirketlerde çalışanlara özel olarak hazırlanmış BYS PlatinKart ve geneli şamil olarak hazırlanmış Param uygulaması ile hizmet vermektedir. Belirtildiği üzere kartlar benzer şekillerde çalışmaktadır ancak sunduğu avantajlar ve kullanılabildiği alanlar ile birbirinden farklılık arz etmektedir.

Bu firmanın sunduğu sistemin İninal ve Paparadan avantajlı olduğu husus işletim ücretlerinin olmamasıdır. Sistem Troy altyapısını kullanmaktadır. Troy'un geçerli olduğu yerlerde kullanılabilir.

---

263 https://www.papara.com/#!/para-gonder Erişim: 2 Nisan 2018.
264 https://www.papara.com/#!/card Erişim: 2 Nisan 2018.
265 https://turkpara.com.tr/ Erişim: 2 Nisan 2018.
266 https://turkpara.com.tr/temsilcilikler.aspx Erişim: 3 Nisan 2018.

4.2.9. Turkcell Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş.

Türkcell [267] firması ödeme ve elektronik para hususunda yetkilendirilmiş kuruluşlardan biridir. Ancak elektronik para hizmetini henüz vermemektedir. Sunduğu ödeme sistemi daha çok çevrimiçi işlemlerde kullanılan bu uygulamada yapılan ödemeler daha sonradan faturaya yansıtılarak tahsilat yapılmaktadır. Elektronik paranın taşıması gereken unsurlardan biri de ön ödemeli kullanım olduğu için bu sistem elektronik para olarak tanımlanamaz.

4.2.10. Vodafone Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.

Vodafone[268] firması ağ tabanlı elektronik para hizmeti sunan yetkilendirilmiş bir kuruluştur. Sunduğu sistemde kişi mevcut banka kredi kartlarını sisteme tanımlayarak bunları mobil ortamda saklayabilir ve kullanabilir. Elektronik para kullanımına ilişkin ise cep cüzdan uygulamasıyla sanal kart oluşturarak oluşturulan bu ön ödemeli kartı ödemelerde kullanmak mümkündür.

4.2.11. Wirecard Ödeme ve Elektronik Para Hizmetleri A.Ş.

Wirecard[269] firması da yetkilendirilmiş bir elektronik para kuruluşu olmasına rağmen ödeme hizmeti sunmakla birlikte elektronik para hizmeti sağlamamaktadır.

[267] https://turkcellodemehizmetleri.com.tr/ Erişim: 3 Nisan 2018.
[268] http://www.vodafone.com.tr/Servisler/Cep-Cuzdan.php Erişim: 3 Nisan 2018.
[269] https://www.wirecard.com.tr/ Erişim: 3 Nisan 2018.

5. SONUÇ

Para birçok aşamadan geçerek günümüze ulaşmıştır. Bu aşamalarda para somut bir fayda ifade eden değerden soyut ve faydadan bağımsız olarak yalnızca değer içeren bir metaa doğru dönüşmüştür. Bu süre zarfı içerisinde para sahip olması gereken üç fonksiyon haricindeki tüm vasıflarından adım adım sıyrılmıştır. Günümüzde tamamen dijital hale gelmiş banka paraları ve elektronik paralar da bu üç fonksiyon haricinde herhangi bir işlevi kalmayacak bir değer haline dönüşmüştür.

Elektronik paralar diğerlerine oranla daha yeni olsalar da artık kısa sayılamayacak bir müddettir kullanımdadırlar. 1980'li yıllarda ilk ortaya çıkışının üzerinden neredeyse kırk sene geçmiştir. Yine 1990'lı yılların başından itibaren yirmi seneyi aşkın bir süredir de özellikle Avrupa'da yaygın kullanımda oldukları söylenebilir. Buna rağmen elektronik paranın beklenen performansı sergileyemediği düşünülebilir. Özellikle Türkiye'de kullanımı oldukça düşük olan elektronik paranın Avrupa'da da tam manasıyla benimsendiği söylenemez. Bunda elektronik para kuruluşlarına yüklenmiş büyük yükümlülüklerin etkisinin bulunduğunu söylemek yanlış olmaz.

Elektronik para her ne kadar kredi ve bankamatik kartlarına değil de nakde alternatif olarak görülse de hem kullanımı ve geçerlilik hususları göz önünde bulundurulduğunda hem de cevap verdiği ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda elektronik paranın rakibinin nakitten ziyade bankamatik ve kredi kartları olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu durumda çok daha önceden piyasaya girmiş bu sistemlerin önüne geçmek üstüne yüklenen ekonomik yükümlülükler de göz önünde bulundurulduğunda çok güç görünmektedir.

Elektronik paranın ağ üzerinde çevrimiçi olarak kullanılabilmesi, sunduğu hız, temizlik, güvenlik unsurlarının tamamı bankamatik ve kredi kartları tarafından da yerine getirilebilmektedir. Hesap açma zorunluluğu bulunmaması teoride avantajlı gibi olsa da hem artık neredeyse herkesin banka hesabının bulunması hem de elektronik para uygulamalarında da hesap açma yahut diğer şekillerde bir kaydolma zorunluluğunun bulunması sebebiyle bir avantaj teşkil etmemektedir. Yine teoride elektronik paraların anonim olarak kullanılabilmesi söz konusu olsa da özellikle Türkiye'deki elektronik para uygulamalarının birbirine benzer şekilde işleyen sistemler olup anonimlik imkânının neredeyse hiç bulunmaması, bu açıdan elektronik parayı öne çıkaramamaktadır. Ayrıca elektronik paraların kart kullanma ve para gönderim ücreti adı altında talep ettikleri ücretler

sebebiyle elektronik para kullanımı ucuz da değildir.

Elektronik paranın teoride sahip olup pratikte kullanamadığı bu faydaların karşılığında kredi kartlarının sunduğu kredi imkânı çok açık bir pratik fayda sağlamaktadır. Bankamatik kartları böyle bir imkân sunmasa da öncelikle neredeyse herkesin banka hesabı bulunduğu ve bankamatik kartlarının genellikle hesap açma sırasında bilabedel ve doğrudan verilmesi sebebiyle edinilmesi çok kolaydır. Ayrıca hesap işletim ücreti gibi ücretler bazı bankalarda olmasına rağmen bazı bankalarda bulunmadığından daha ucuz kullanım da söz konusu olabilmektedir. Elektronik para kuruluşlarının başlangıç sermayesi, öz kaynak ve yatırım sınırlandırmaları da göz önünde bulundurulduğunda elektronik para ihracı işinden elde edilebilecek kar oranları da oldukça düşmektedir.

Anlattığımız üzere elektronik paranın belirtilen şartlar altında bir yenilik ortaya koyma ihtimali erken düzenlemeler ve bankalarla rekabet sonucunda ortadan kalkmış gibi görünmektedir. Ancak yine de belirtmek gerekir ki elektronik paranın fitilini yaktığı dağıtık para yapısı elektronik para başarılı olsun ya da olmasın para sisteminde yerini bulmuş ve uygun zamanda büyük yenilikler getirmek üzere sırasını beklemektedir.

6. KAYNAKÇA

Abaan, Z. Ernur Demir. Para: Para Hukuku ve Kaynakları. Nisan 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/760843c5-830d-42cd-982e-e6c405693f79/WP0405TUR+%281%29.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=760843c5-830d-42cd-982e-e6c405693f79>.

Akyazı, Haydar. «TC Merkez Bankası ile Federal Rezerv Sistemi'nin (FED) Karşılaştırılması.» Bankacılar Dergisi 36 (2001). Çevrimiçi. 2 Mart 2019. <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/HaydarAkyazis.3_Mart2001.doc>.

Assessment, U.S. Congress-Office of Technology. «Electronic Money Laundering.» Information Technologies For The Control Of Money Laundering. Ekim 1995. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://books.google.com.tr/books?id=jNMjVjqjGboC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>.

Athanassiou, Phoebus ve Natalia Mas-Guix. Electronic Money Institutions (Current Trends, Regulatory Issues and Future Prospects). Frankfurt, Temmuz 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp7.pdf?21a28d70b208180883a898dad73451c4>.

Baltaoğlu, Süren. Para Sistemleri Tarihi. İstanbul: Atlantis Kitabevi, 2008.

Berber, Leyla Keser. İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza. Ankara: Yetkin, 2002.

Bozer, Ali ve Celal Göle. Kıymetli Evrak Hukuku. Üçüncü Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü(T. İş Bankası Vakfı), 2013.

Chown, John F. A History of Money. New York: Routledge, 1994.

Çarkacıoğlu, Abdurrahman. Kripto Para Bitcoin. Ankara, Aralık 2016. Çevrimiçi. 1 Mart 2018. <http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130>.

Çavuşoğlu, Cenk. Elektronik Paranın Gelişimi ve Merkez Bankası Bilançosu ile Para Politikası Üzerine Etkisi. Ankara, Haziran 2015. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/1cb8e855-0840-4425-9f48-3b91a1deaac5/CenkCavusoglu.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=1cb8e855-0840-4425-9f48-3b91a1deaac5>.

Davies, Glyn. A History of Money. Cardiff: University of Wales Press, 2016.

Ekşioğlu, Erdoğan. Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri(Türkiye Üzerinde Bir Uygulama). Sivas, Ocak 2017. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHSkJpTN31tZ9eRHbT9Hq6iLT35J2uwJwyLmaGvf0keSt5ZSf>.

Elgin, Ceyhun, Refik Erzan ve Umut Kuzubaş. Türkiye'de Nakit ve Kart Ödemelerinin Karşılaştırmalı Maliyeti. Prod. Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve Ekonometri Merkezi. tarih yok. Çevrimiçi. 9 Şubat 2018. <https://newsroom.mastercard.com/eu/files/2015/06/MasterCard-Arastirma-NakitsizYasam-131013.pdf>.

Elibol, Halil ve Burcu Kesici. Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/736/688>.

Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 10. Bası. İstanbul: Beta Basım, 2008.

Ergin, Feridun. Para Politikası. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1983.

Eroğlu, Ömer. Para Teorisi ve Politikası Ders Notları. Isparta: SDÜ Yayınları, 2004.

Ertuğrul, Ahmet. Para Teorisi. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık, 1992.

Farrugia, George. Money Laundering in Cyberspace. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.fiumalta.org/library/PDF/ml_cyberspace.pdf>.

Gao, Jerry. Electronic Cash Payment Protocols and Systems. Washington, Mayıs 2000. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.dmi.unipg.it/bista/didattica/sicurezza-pg/sistemi-pagamento/e-cash-payment.v1.10.20.pdf>.

Godschalk, Hugo ve Malte Krueger. Why e-Money Still Fails. Berlin, 26-27 Mayıs 2000. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.researchgate.net/publication/244136842_Why_e-money_still_fails_-_chances_of_e-money_within_a_competitive_payment_instrument_market>.

Gormez, Yuksel ve Forest Capie. «Prospects for Electronic Money: A US-European Comperative Survey.» Research Department Discussion Papers (2003). Çevrimiçi. 12 Ocak 2019. <https://mafiadoc.com/the-central-bank-of-the-republic-of-turkey-tcmb_59f5e4201723ddb3267d72d4.html>.

Gözler, Kemal. Türk Anayasa Hukuku Dersleri. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016.

Güven, Çiğdem. 6493 sayılı Kanunda İdari ve Cezai Sorumluluk. Cilt III. Ankara: Ankara Barosu Dergisi, 2014. Çevrimiçi. 24 Nisan 2018. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/398198>.

Hernandez-Verme, Paula, Haibo Huang ve Andrew B. Whinston. Private Electronic Money, Fiat Money and the Payments System. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://core.ac.uk/download/pdf/6922469.pdf>.

Hiç, Mükerrem. Para Teorisi ve Politikası. İstanbul: Menteş Kitabevi, 1992.

Kabelac, Gabriele. Cyber Money as Medium of Exchange. Frankfurt, Ekim 1999. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/107192.pdf?abstractid=2785816&mirid=1>.

Kaya, Asım. «Çekte Kabul Yasağı ve Hukuki Sonuçları.» Terazi Hukuk Dergisi 10.105 (2015): 82-88.

Kellerman, Tom. Money Laundering in Cyberspace. 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://cybrinth.com/uploads/Money%20Laundering%20in%20Cyberspace.pdf>.

Khare, Amulya, ve diğerleri. «Scalability.» A Fresh Graduate's Guide to Software Development Tools and Technologies. Singapur, tarih yok. Çevirmiçi. 3 Şubat 2018. <http://www.comp.nus.edu.sg/~seer/book/2e/Ch06.%20Scalability.pdf>.

Kırdaban, M. İbrahim. Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkisi. Ankara, Şubat 2005. Çevrmiçi. 17 Aralık 2017. <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/mibrahimkirdaban.pdf>.

Koç, Asuman. Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkileri. Zonguldak, 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-L8ilcwn9ZRRc_YMKxXW1qehPVnDCXJpBFw9koDLCKyE--nx-cfGGNVQdTITnPEj>.

Krueger, Malte. Innovation and Regulation -The Case of e-Money Regulation in the EU-. Sevilla: Institute for Prospective Technological Studies, 12 Ocak 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.paysys.de/download/Krueger%20e-money%20regul.pdf>.

Küçükyılmazlar, Aysun. Elektronik Ticaret Rehberi. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Şubat 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016184.pdf>.

Lanskoy, Serge. The Legal Nature of Electronic Money. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.bcb.gob.bo/webdocs/publicacionesbcb/revista_analisis/ra_vol0302/capitulo6final.pdf>.

Medvinsky, Gennedy ve B. Clifford Neuman. NetCash: A design for practical electronic currency on the Internet. Kaliforniya, tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://clifford.neuman.name/papers/pdf/9311_netcash-medvinsky-neuman-cccs93.pdf>.

Met, İlker. 2025 Türkiye Elektronik Para Teknoloji Öngörüsü. Ankara, 2011. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=iTkOhwevEenJZ3onUvs52le7tQ1lz4bXxvvaS12I9-DOxM4bfakqLLPWvoCRy6Yv>.

Moore, Carl H. ve Alvin E. Russell. Money: Its Origin, Development and Modern Use. Jefferson: McFarland & Company, Inc., Publishers, 1987.

Muller, John D. Selected U.S. Legal Issues in Issuance of Electronic Money. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.icommercecentral.com/open-access/selected-us-legal-issues-in-issuance-of-electronic-money.pdf>.

Nakamoto, Satoshi. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

Netherlands, Association of E-money Institutions in the. Electronic Money and E-money Institutions. Amsterdam, 15 Kasım 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.simonl.org/docs/empp1511.doc>.

Niehans, Jürg. The Theory of Money. London: The Johns Hopkins Unversity Press, 1978.

Oğuzman, Kemal ve Turgut Öz. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 12. Bası. Cilt III. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

Organ, İbrahim ve Fatih Çavdar. Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Uluslararası Alanda Yaşanan Sorunlar. 2012. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.journalagent.com/iuyd/pdfs/IUYD_3_1_63_84.pdf>.

Öçal, Tezer. Para Teorisi. Ankara: Gazi Kitabevi, 1990.

Öçal, Tezer, ve diğerleri. Para Banka Teori ve Politika. Ankara: Gazi Kitabevi, 1997.

Öztan, Fırat. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 1997.

Öztürk, Nurettin ve Asuman Koç. Elektronik Para, Diğer Para Türleriyle Karşılaştırılması ve Olası Etkileri. Zonguldak: SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://sead.selcuk.edu.tr/sead/article/view/344/339>.

Pamuk, Şevket. Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Parasız, İlker. Modern Para Teorisi. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1998.

—. Para Ekonomisi. Bursa: Ezgi Kitabevi, 1999.

Pulaşlı, Hasan. Şirketler Hukuku Genel Esaslar. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.

Pührerfellner, Michael. An Implementation of the Millicent Micro-Payment Protocol and its Application in a Pay-per-View Business Model. Viyana, Aralık 2002. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.16.6248&rep=rep1&type

=pdf>.

Reisoğlu, Seza. «Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları.» Bankacılar 49 (2004): 100-123. Çevrimiçi. 15 Şubat 2018. <https://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/49.pdf#page=102>.

Roefs, K. The Introduction of the Euro Banknotes and Coins and the Use of Proton. Department International Co-operation & Financial Stability Oversight Unit, tarih yok. Çevrimiçi. 10 Mart 2018. <http://epso.intrasoft.lu/papers/Rapport_Proton.pdf>.

Sahillioğlu, Halil. Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi (1640-1740). İstanbul, 1965.

Serozan, Rona. Borçlar Hukuku Genel Bölüm. 6. Baskı. Cilt 3. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014.

Sifers, Randall W. Regulating Electronic Money in Small-Value Payment Systems: Telecommunications Law as a Regulatory Model. 49. Cilt III. Federal Communications Law Journal, 1997. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1139&context=fclj>.

Sonat, K. Ali. Nakit Dışı Ödeme Usulleri Çerçevesinde Para Borcunun Banka Havalesi Yoluyla Ödenmesi. Şubat 2010. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=NtBAevXNhYaNqJFoAcdBdvubp1Sno-gXoTYSQfwvpPSqU15Nl4S6yff9VXR3WRpc>.

Sugiura, Nobuhiko. Electronic Money And the Law: Legal Realities and Future Challenges. 1 Ağustos 2008. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/537/18PacRimLPolyJ511.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Şener, Oruç Hami. Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi. İzmir, tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/2211/hsener.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Tabak, Şule Şenel. Elektronik Para ve Merkez Bankacılığı. Ankara, Temmuz 2002.

Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/suleseneltabak.pdf>.

Temuçin, Tarık. Elektronik Para ve Makro Ekonomik Etkileri. İstanbul, 2006. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-Sxl-vPYXT6vjfVNWF4lRAtQJsTreFqw2BhhM8QShUYI>.

Tuğaç, Burcu ve Aktül Kavas. Radyo Frekans Kimlik Tanıma Sistemleri ile Elektronik Para Uygulamasının Gerçeklenmesi. tarih yok. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.emo.org.tr/ekler/88da4070b563521_ek.pdf>.

Tuncer, Pelin Neval. Elektronik Paranın Banknot Kullanımına Olası Etkileri. Ankara, Mart 2004. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/pelinnevaltuncer.pdf>.

Ülgen, Hüseyin, ve diğerleri. Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Ülgen, Kıvanç. Elektronik Para: Türkiye ve Dünya Uygulaması. Malatya, 2010. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=sY7m19PfcL6F1NUw-cr80CxPH2rQrle18FqFCSE_dqlI_Xsg-fhnIKsIH3nKLVZ_>.

Vilar, Pierre. History of Gold and Money 1450-1920. Çev. Judith White. Paris: Foundations of History Library, 1976.

Williams, Jonathan, Joe Cribb ve Elizabeth Errington. Money: A History. London: British Museum Press, 1997.

Winn, Jane Kaufman. Clash of the Titans: Regulating the Competition between Established and Emerging Electronic Payment Systems. Berkeley, 1999. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2142241_code334081.pdf?abstractid=2142241&mirid=1>.

Yurtçiçek, Mehmet Sıddık. Hukuki Açıdan Elektronik Para. İstanbul, 2012. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RYan9_S-Z7Eir3xdWGXBiB7ywnNlxc-Bm9Rm0B366m3nUOg8hVdkPNhL7aumrGvb>.

—. The Legal Nature of Electronic Money and the Effects of the EU Regulations Concerning The Electronic Money Market. 1. Cilt IV. Law & Justice Review, Haziran 2013. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://www.taa.gov.tr/indir/the-legal-nature-of-electronic-money-and-the-effects-of-the-eu-regulations-concerning-the-electronic-money-market-bWFrYWxlfGVlOGI0LTQ2MTc2LTEyZmMzLTFmNDQxLnBkZnw1Nzg/>.

Yüksel, Armağan Ebru Bozkurt. Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış. İzmir, 2015. Çevrimiçi. 17 Aralık 2017. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/230763>.

7. EKLER

EK-1. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Abdüssamed Kahraman
Doğum tarihi	: 30.04.1992
Doğum yeri	: Bursa
Medeni hali	: Evli
Uyruğu	: T.C.
Adres	: Namık Kemal Mah. Oral Sk. No: 4/1 Osmangazi/BURSA
Tel	: 0537 850 48 97
Faks	: -
E-mail	: av.kahramanabdussamed@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Özel Muradiye Anadolu Lisesi / 2010
Lisans	: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi / Hukuk / 2015
İŞ TECRÜBESİ: Avukat (3 Yıl)	
YABANCI DİL : İngilizce	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR: Bursa Barosu	